

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ – ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΥΣΤΑΘΙΑ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2011

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (MBA) ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων : MBA Μάνατζμεντ Τουρισμού με τίτλο Στρατηγική στην Τουριστική Εκπαίδευση έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολο της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολο τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

.....
Ευσταθία Π. Δημοπούλου

Πειραιάς 28-11-2011

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σημαντικοί όροι: Εκπαίδευση, Κατάρτιση, Τουρισμός, Τουριστική Εκπαίδευση, Στρατηγική

ΣΥΝΟΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η αναγκαιότητα για εκσυγχρονισμό της ελληνικής δημόσιας διοίκησης οδήγησε στην εφαρμογή αρχών και πρακτικών του επιστημονικού μάντζμεντ. Ένα παράδειγμα της προσπάθειας αυτής είναι τα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα που εφαρμόζουν τη διαδικασία του στρατηγικού σχεδιασμού, ώστε να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητά τους.

Αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα για βελτίωση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας που μπορεί να προκύψει από την εφαρμογή του στρατηγικού σχεδιασμού, επιχειρείται με τη μέθοδο μελέτης περίπτωσης η διερεύνηση της πραγματικότητας σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης της πολιτείας. Με δεδομένο τη συνέχεια της δημόσιας διοίκησης επιχειρείται να μελετηθεί αν και κατά πόσο έχει εφαρμοστεί στρατηγικός σχεδιασμός στην τουριστική εκπαίδευση ο οποίος εναρμονίζεται με τον σχεδιασμό του τουριστικού τομέα.

Σκοπός της εργασίας είναι η ανάδειξη και επισήμανση των προβλημάτων που παρατηρήθηκαν κατά το παρελθόν, η εξαγωγή συμπερασμάτων και η υποβολή προτάσεων.

Η εργασία διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια από τα οποία το πρώτο περιλαμβάνει βιβλιογραφία για τον στρατηγικό σχεδιασμό, αναγνωρίζοντας τη σημασία της του θεωρητικού πλαισίου τόσο για την εφαρμογή του όσο και για τη μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Περιλαμβάνεται σε αυτό σύντομη ιστορική αναδρομή στην ιστορία της τουριστικής εκπαίδευσης. Το τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην παρουσίαση των τουριστικών εκπαιδευτικών συστημάτων κυρίως χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με παράδοση στον τουρισμό, αλλά και στην τουριστική εκπαίδευση των ΗΠΑ. Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει συνοπτικά την ιστορία του ελληνικού τουρισμού τα προβλήματα και τις προοπτικές του, κυρίως από την σκοπιά της τουριστικής εκπαίδευσης. Στο πέμπτο κεφάλαιο μελετάται η τουριστική εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες. Διερευνάται η ύπαρξη συγκεκριμένης στρατηγικής η οποία αφορά στην ανάπτυξη του τουρισμού, με την αξιοποίηση κατάλληλα και σύμφωνα με τον σχεδιασμό, εκπαιδευμένου ανθρώπινου κεφαλαίου. Τόσο στον σχεδιασμό για τον τουρισμό όσο και στην τουριστική εκπαίδευση διαπιστώθηκαν η έλλειψη κατεύθυνσης και η αποσπασματικότητα των ρυθμίσεων. Οι αδυναμίες αυτές οφείλονται στην υπερ-

γαφειοκρατικοποίηση, τον ανταγωνισμό για την απόκτηση πολιτικού, κυρίως, κεφαλαίου και όχι πολιτισμικού και την εσωστρέφεια και περιχαράκωση σε σχέση με το ευρύτερο περιβάλλον.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την καταγραφή προτάσεων μελέτης και προτάσεων λειτουργικής βελτίωσης με την αξιοποίηση των υπάρχοντων ανθρώπινων πόρων που χαρακτηρίζονται από την δέσμευση τους και το όραμα τους σαν λειτουργοί της εκπαίδευσης σε όλες της βαθμίδες της.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου και την εκτίμηση μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου Νικόλαο Γεωργόπουλο, για την καθοδήγηση του στην παρούσα εργασία. Επίσης σημαντική υπήρξε η υποστήριξη της οικογενείας μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ: ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ.....	1
1.1 Ο ΟΡΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ.....	1
1.2 Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ.....	1
1.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ (STRATEGIC PLANNING) & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ (STRATEGIC MANAGEMENT) ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ.....	2
1.3.1. Ιεράρχηση της Στρατηγικής.....	3
1.3.2 Στελέχη Στρατηγικής (Strategists).....	5
1.3.3. Αποστολή (Mission Statement).....	6
2.7.3 Στόχοι – Σκοποί (Goals – Objectives).....	7
1.3.4. Παράγοντες που επιδρούν στη διαμόρφωση της Αποστολής (Mission Statement) και των Στόχων – Σκοπών (Goals – Objectives).....	8
1.3.5. Εξωτερικές Ευκαιρίες & Απειλές (External Opportunities & Threats).....	9
1.3.6. Δυνατά και Αδύνατα Σημεία (Strengths & Weaknesses).....	10
1.3.7. Στρατηγικές (Strategies).....	10
1.3.8. Πολιτικές (Policies).....	11
1.3.9. Διαμόρφωση Στρατηγικής (Strategy Formulation).....	11
1.4. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	12
1.5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΙΣΘΗΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ.....	14
1.6. ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ.....	14
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ και ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ - ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	19
2.1. ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑ.....	19

2.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ- Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	20
2.2.1 Οι έννοιες.....	20
2.2.2 Εκπαίδευση και κατάρτιση.....	23
2.2.3. Το ισχύον Εκπαιδευτικό Σύστημα – θεσμικό πλαίσιο.....	28
2.2.4. Η ιστορία της Ελληνικής Δημόσιας Τουριστικής Εκπαίδευσης.....	42
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ ..	51
3.1.Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΣ ΕΕ.....	52
3.1.1.Μεγάλη Βρετανία.....	53
3.1.2. Γαλλία.....	59
3.1.3.Γερμανία.....	63
3.1.4. Ιταλία.....	65
3.1.5.Ισπανία.....	68
3.1.6. Πορτογαλία.....	70
3.1.2.Ισχύοντα στην Ευρώπη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	73
3.2.Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟ- Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ).....	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	82
4.1.Διαχρονικά η ανάπτυξη του Τουρισμού Διεθνώς	83
4.2. Διαχρονικά η ανάπτυξη του Τουρισμού στην Ελλάδα.....	86
4.3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	95
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	97
5.1 ΔΟΜΕΣ ΙΔΡΥΜΑΤΑ, ΔΗΜΟΣΙΑ, ΙΔΙΩΤΙΚΑ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ.....	97
5.1.1. Διοίκηση της Εκπαίδευσης.....	98

5.1.1.1.Διοίκηση Δευτεροβάθμιας και Μεταδευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	98
5.1.1.2. Διοίκηση Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.....	101
5.1.2. Προγράμματα Σπουδών.....	103
5.1.2.1.Προγράμματα Σπουδών Δευτεροβάθμιας και Μεταδευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.....	104
5.1.2.2.Προγράμματα Σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.....	106
5.1.2.2.1.Προγράμματα Σπουδών ΤΕΙ.....	106
5.2. Ιδιωτική τουριστική Εκπαίδευση	107
5.3. ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ...	110
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ -ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.....	112
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΖΥΤΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	113
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	118
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	133

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1 ΖΕΥΓΗ ΑΞΙΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ.....	9
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ	15
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	30
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2. ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ ΙΕΚ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ.....	35
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1. ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	74
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1: ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΝΑ ΗΠΕΙΡΟ 1990-2010.....	83
ΠΙΝΑΚΑΣ4.2: ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΔΕΚΑ ΧΩΡΕΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ 2009-10.....	84
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΑΕΠ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΙΖΥΓΙΟ.....	88
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4: ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΚΛΙΝΩΝ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΕΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ 2000-09.....	89
ΠΙΝΑΚΑΣ4.5:ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ 2008-10.....	89
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6. ΑΦΙΞΕΙΣ ΜΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΜΕΣΟ ΤΑΞΙΔΙΟΥ 2007-2009.....	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΑΦΙΞΕΩΝ 2006-2007.....	90

РАСЧЕТНО ТЕРА

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ: ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ

1.1 Ο ΟΡΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Σύνθετη λέξη του ουσιαστικού «στρατός» και του ρήματος «άγω» που σημαίνει οδηγώ, η λέξη «στρατηγική» έχει αρχαίες ελληνικές καταβολές και, συγκεκριμένα, προέρχεται από τη λέξη στρατηγός (Παπαδάκης, 2002: 28). Όπως στο χώρο του στρατού έτσι και στο χώρο των επιχειρήσεων, οι εταιρείες επιδιώκουν να νικήσουν τους ανταγωνιστές τους. Στην προσπάθειά τους αυτή αναπτύσσουν στρατηγικές οι οποίες, αξιοποιώντας τους πόρους και τις ικανότητές τους, στοχεύουν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων του εξωτερικού τους περιβάλλοντος. Ως «στρατηγική» λοιπόν, μπορεί να ορισθεί πολύ γενικά ο διαρκής αγώνας που κάνει ένας οργανισμός ανάμεσα στους πόρους της και τις απειλές, τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που παρουσιάζει κάθε φορά το εξωτερικό του περιβάλλον (Bowman & David, 1987:36).

1.2 Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ

Πριν ακόμη φτάσουμε στην έννοια του Στρατηγικού Μάνατζμεντ, είναι χρήσιμο να γίνει μια συνοπτική ανασκόπηση του τί συνέβαινε στις επιχειρήσεις κατά το πρόσφατο σχετικά παρελθόν, πριν αρχίσουν να υιοθετούνται από αυτές οι βασικές αρχές του Στρατηγικού Μάνατζμεντ (Glueck & Lawrence, 1984: 4 – 5 & Γεωργόπουλος, 2002: 58 – 63).

Τα διευθυντικά στελέχη στην πλειοψηφία τους επικεντρώνονταν να λαμβάνουν αποφάσεις που αφορούσαν το παρόν. Σταδιακά τα στελέχη, άρχισαν να λαμβάνουν αποφάσεις που αφορούσαν το μέλλον. Ήταν συνέπεια της αντίληψης της σημασίας της εκτίμησης του περιβάλλοντος και των πιθανών επιδράσεων του στη λειτουργία της επιχείρησης. Άρχισαν λοιπόν να προετοιμάζουν διαδικασίες όπως συστήματα ελέγχου, προϋπολογισμούς ώστε να επωφελούνται από την αξιοποίηση του χρόνου και να τον χρησιμοποιούν για πιο κρίσιμες αποφάσεις.

Η έμφαση όμως στους προϋπολογισμούς και τα συστήματα έλεγχου δινόταν στις παρούσες συνθήκες, με αποτέλεσμα να αποδεικνύονται ανεπαρκή εργαλεία.

Σε αυτήν τη χρονική συγκυρία, άρχισε να αναδύεται ένας νέος τύπος σχεδιασμού, γνωστός ως Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός (Long-range Planning) ή Σχεδιασμός Πρώτης Γενιάς (First-generation Planning). Χρησιμοποιώντας οικονομικά και τεχνολογικά

εργαλεία, όπως ανάλυση τάσεων και υποδείγματα παλινδρόμησης, τα στελέχη των κατώτερων ιεραρχικών βαθμίδων της επιχείρησης επιχειρούσαν να προβλέψουν το μέλλον με βάση το παρελθόν. Τα πορίσματα των εργασιών τους προωθούνταν στη συνέχεια στα ανώτερα διοικητικά στελέχη (top management), τα οποία και προέβαιναν στις τελικές αποφάσεις.

Φτάνοντας στη σημερινή προσέγγιση του Στρατηγικού Μάνατζμεντ, και με δεδομένο τον καταίγισμο των ανατροπών που λαμβάνουν χώρα στο σύγχρονο, ανταγωνιστικό περιβάλλον, διαπιστώνουμε πως ο ρόλος του top management έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά. Το πεδίο δράσης των ανώτερων διοικητικών στελεχών δεν εξαντλείται πλέον στην τυπική λήψη αποφάσεων αλλά προχωρά στην ενεργό συμμετοχή του καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας διαμόρφωσης, υλοποίησης και αξιολόγησης της στρατηγικής που ακολουθεί ο οργανισμός. Στην προσπάθειά του αυτή έχει την αμέριστη συμπαράσταση και συμβολή όλων όσων ανήκουν στον οργανισμό, καθώς η ουσιαστική τους εμπλοκή ως αναπόσπαστο κομμάτι του, σε οτιδήποτε αφορά την εξέλιξή του, αποτελεί θεμελιακή αρχή του Στρατηγικού Μάνατζμεντ.

Η δραματική αύξηση της πολυπλοκότητας του σημερινού περιβάλλοντος και, συνεπώς, η δυσκολία πρόβλεψης της μελλοντικής του εξέλιξης αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα του αποκαλούμενου Σχεδιασμού Δεύτερης Γενιάς (Second-generation Planning), που είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με το Στρατηγικό Μάνατζμεντ. Έτσι, η προετοιμασία εναλλακτικών σεναρίων για το μέλλον και η κατάρτιση αντίστοιχων στρατηγικών για κάθε ένα από αυτά επιδιώκουν να αμβλύνουν τις συνέπειες αναπάντεχων μεταβολών, καθιστώντας τον οργανισμό έτοιμο να προσαρμόζεται στις εκάστοτε προκλήσεις.

1.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ (STRATEGIC PLANNING) & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ (STRATEGIC MANAGEMENT) ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ

Η παραδοσιακή προσέγγιση της διαδικασίας του Στρατηγικού Σχεδιασμού (Strategic Planning) είναι ορθολογική και αυστηρά δομημένη. Η κριτική που της έχει ασκηθεί εντοπίζεται κυρίως στο ότι, το περιβάλλον και ο κόσμος όπου ζούμε κυριαρχούνται από τόσο μεγάλο βαθμό πολυπλοκότητας και αμφιβολίας, που ακόμη και μικρά γεγονότα μπορεί να έχουν μη αναστρέψιμες συνέπειες.

Εξάλλου, το ίδιο το μέλλον είναι απρόβλεπτο από τη φύση του και το μόνο διαρκές στη σύγχρονη πραγματικότητα είναι η αλλαγή . (Hill & Jones, 2001:25)

Με αυτά τα δεδομένα, όσο προσεκτικά και καλά μελετημένοι είναι οι στρατηγικοί σχεδιασμοί που καταρτίζουν οι επιχειρήσεις-οργανισμοί, δεν παύει να εξακολουθούν να είναι εκτεθειμένοι στις ραγδαίες και απροσδόκητες αλλαγές του περιβάλλοντος. Έτσι λοιπόν αναδύεται έντονη για τις επιχειρήσεις η ανάγκη να ανταποκρίνονται άμεσα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, προσαρμόζοντας τις εκάστοτε ακολουθούμενες στρατηγικές τους στα ανακύπτοντα δεδομένα.

Ένα δεύτερο, σημαντικό επίσης, σημείο κριτικής που έχει υποστεί ο Στρατηγικός Σχεδιασμός είναι η υπερβολική έμφαση που προσδίδει στο ρόλο των ανώτερων διοικητικών στελεχών ("Ivory Tower") (Hill & Jones, 2001:26). Πρόκειται για κάτι που παραβλέπει την αδυναμία αυτών των στελεχών να διαθέτουν πλήρη επίγνωση και ολοκληρωμένη κατανόηση όλων των λειτουργικών περιοχών της επιχείρησης. Η αποκλειστική πραγματοποίηση του Στρατηγικού Σχεδιασμού από τα ανώτερα διοικητικά στελέχη δεν μπορεί παρά να ενέχει κινδύνους, όταν από τη διαδικασία παραγκωνίζονται στελέχη (operating managers) τα οποία, λόγω της θέσης τους, έχουν άμεση επαφή με την πραγματικότητα και τις αδυναμίες της επιχείρησης και, επομένως, μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στην εύστοχη διαμόρφωση της στρατηγικής.

Τέλος, στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδιασμού παραλείπεται η επισήμανση της καταλυτικής επίδρασης που μπορεί να διαδραματίσουν τυχαία γεγονότα στο μέλλον του οργανισμού. Τα γεγονότα αυτά, τα οποία αναφέρονται συχνά με τον όρο "serendipities" (Hill & Jones, 2001:19 – 21), σχετίζονται με συμπτωματικές ανακαλύψεις που προκύπτουν συνήθως από επιστημονικούς πειραματισμούς, στην προσπάθεια των επιχειρήσεων να ανακαλύψουν κάτι. Οι απρόσμενες θετικές συνέπειες αυτών των, «κατά τύχη» θα μπορούσαμε να πούμε, γεγονότων μπορεί να είναι τόσο επικερδείς που να αντιστρέψουν την πορεία της επιχείρησης, επαναπροσδιορίζοντας τις μελλοντικές της προοπτικές. Επομένως, αν η αξιοποίησή τους παραμειθεί είναι πολύ πιθανό μια δυνητική ευκαιρία να παραμείνει ανεκμετάλλευτη, περιχαρακώνοντας τις δυνατότητες της επιχείρησης για περαιτέρω ανάπτυξη.

1.3.1. Ιεράρχηση της Στρατηγικής

Η διαμόρφωση στρατηγικής, δεν περιορίζεται στις πρωτοβουλίες και στις ενέργειες των ανώτερων διοικητικών στελεχών αλλά αποτελεί μια διαδικασία που αγκαλιάζει όλους τους κόλπους του οργανισμού. Αποφάσεις όπως, προς ποιες κατευθύνσεις θα πρέπει να κινηθεί ο οικονομικός οργανισμός ή ποια καινούρια βήματα θα πρέπει αυτός να κάνει, συνεπάγονται τη συμβολή των ανώτερων

στελεχών σε επιχειρησιακό επίπεδο, των επικεφαλής των επιχειρηματικών μονάδων που εντάσσονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του οργανισμού, των διευθυντών των κύριων λειτουργικών περιοχών μέσα σε κάθε επιχειρηματική μονάδα (παραγωγή, μάρκετινγκ και πωλήσεις, χρηματοοικονομικά, ανθρώπινοι πόροι), των επιμέρους υπευθύνων για συγκεκριμένα προϊόντα ή περιοχές, ακόμη και των επιμέρους εποπτών.

Στην περίπτωση των διευρυμένων επιχειρήσεων (diversified enterprises), οι στρατηγικές διαμορφώνονται σε τέσσερα διακριτά επίπεδα. Έτσι, στο επιχειρησιακό επίπεδο χαράσσεται η στρατηγική για την εταιρεία και όλες τις επιχειρηματικές της μονάδες ως σύνολο, γι' αυτό και καλείται επιχειρησιακή στρατηγική. Επίσης, για κάθε μια από τις επιχειρηματικές μονάδες του οργανισμού διαμορφώνονται αυτόνομες στρατηγικές που είναι γνωστές ως επιχειρηματικές στρατηγικές. Όμως, κάθε επιχειρηματική μονάδα αποτελείται από ευρείες λειτουργικές περιοχές, όπως αυτή του μάρκετινγκ, της παραγωγής, των ανθρωπίνων πόρων και των χρηματοοικονομικών, για κάθε μια από τις οποίες χαράσσονται συγκεκριμένες στρατηγικές – οι λειτουργικές στρατηγικές. Τέλος, υπάρχει μια ακόμη ομάδα στρατηγικών, η οποία αναφέρεται σε επιμέρους τμήματα και υποδιαιρέσεις των επιχειρηματικών μονάδων, όπως εργοστάσια, συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές κ.ά., που αφορά στις υπο – λειτουργικές στρατηγικές. Για την περίπτωση που οι επιχειρήσεις αποτελούνται από μια επιχειρηματική μονάδα, τότε η επιχειρησιακή στρατηγική ταυτίζεται με την επιχειρηματική στρατηγική και τα επίπεδα διαμόρφωσης στρατηγικής περιορίζονται σε τρία – κάτι που οδηγεί μοιραία και σε τρία είδη στρατηγικών: επιχειρηματικές, λειτουργικές και υπο – λειτουργικές στρατηγικές (Thompson & Strickland III, 2003:48-50).

Όπως προκύπτει από την προηγούμενη συζήτηση, οι στρατηγικές χαράσσουν κατευθύνσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη της Αποστολής, των Στόχων και των Αντικειμενικών Σκοπών της επιχείρησης. Η διαμόρφωση των στρατηγικών αυτών εκτυλίσσεται εξίσου και στα τρία ιεραρχικά επίπεδα της εταιρείας – κάτι που αναδεικνύει την ενεργό συμμετοχή όλων των μελών της επιχείρησης στη χάραξη της πορείας της και, συνεπώς, στην επισφράγιση της επιτυχίας της. Αυτή η κατανομή των στρατηγικών στα τρία ιεραρχικά επίπεδα της επιχείρησης αναδεικνύει τρεις αντίστοιχους τύπους στρατηγικής:

A. Επιχειρησιακή Στρατηγική (Corporate Strategy)

Η Επιχειρησιακή Στρατηγική αφορά στον προσανατολισμό του συνόλου της επιχείρησης. Πραγματοποιείται σε επίπεδο «μητρικής εταιρείας» και στόχο έχει τη χάραξη γενικών κατευθύνσεων για τις επιχειρηματικές της μονάδες (Strategic Business Units – SBUs)

που αποτελούν το επόμενο επίπεδο. Μια επιχείρηση έχει στη διάθεσή της τρεις στρατηγικές επιλογές: την ανάπτυξη, τη σταθερότητα και τη συρρίκνωση.

Β. Επιχειρηματική Στρατηγική (Business Strategy)

Το δεύτερο επίπεδο στρατηγικής είναι η Επιχειρηματική Στρατηγική που ακολουθείται από τις επιχειρηματικές μονάδες της επιχείρησης (Strategic Business Units – SBUs) και αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των ανταγωνιστών στον κλάδο όπου κάθε μια από αυτές δραστηριοποιείται.

Γ. Λειτουργική Στρατηγική (Functional Strategy)

Το τρίτο και τελευταίο επίπεδο στρατηγικής έχει να κάνει με το συντονισμό και τη χάραξη κατευθύνσεων για τις επιμέρους λειτουργίες της επιχειρηματικής μονάδας της επιχείρησης όπως είναι το μάρκετινγκ, η παραγωγή, οι ανθρώπινοι πόροι κ.ά. Έτσι προκύπτουν οι Λειτουργικές Στρατηγικές, οι οποίες προσπαθούν να συμβάλουν στην επίτευξη των άλλων δύο επιπέδων Στρατηγικής.

Τα τρία αυτά επίπεδα στρατηγικής θα πρέπει να βρίσκονται σε πλήρη εναρμόνιση μεταξύ τους, καθώς το ένα τροφοδοτεί το άλλο, παρέχοντάς του κατευθύνσεις και οδηγίες για τη διασφάλιση της ανεμπόδιστης πορείας του συνόλου της επιχείρησης.

1.3.2 Στελέχη Στρατηγικής (Strategists)

Τα στελέχη στρατηγικής, φέροντας διάφορους τίτλους όπως, president, chief executive officer, executive director κ.ά., είναι «εκείνα τα άτομα που έχουν τη μεγαλύτερη ευθύνη για την επιτυχία ή την αποτυχία μιας επιχείρησης» (David, 1997:8). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον με τα άτομα αυτά παρουσιάζει το γεγονός ότι εμφανίζουν σημαντικές διαφορές από επιχείρηση σε επιχείρηση. Αυτό επιδρά στην εφαρμογή της διαδικασίας και συνακόλουθα στις επιδόσεις των οικονομικών οργανισμών.

Τα στελέχη στρατηγικής διαφέρουν ως προς τις αξίες στις οποίες πιστεύουν, την τάση και την προθυμία τους να ρισκάρουν, το ενδιαφέρον τους για θέματα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, την επιθυμία τους για την επιδίωξη βραχυχρόνιων ή μακροχρόνιων στόχων, το στυλ διοίκησης που προτιμούν κ.ά. Αυτό δικαιολογεί αυτόματα και τις διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται μεταξύ των επιχειρήσεων στα κέρδη τους αλλά και στην πορεία τους γενικότερα. Συνεπώς, η πορεία της επιχείρησης επηρεάζεται σημαντικά από την προσωπικότητα και το σύστημα αρχών που χαρακτηρίζουν τα στελέχη της.

1.3.3. Αποστολή (Mission Statement)

Η Αποστολή μιας επιχείρησης αντικατοπτρίζει το λόγο της ύπαρξής της (Wheelen & Hunger, 2004:10). Θέτει το βασικό ερώτημα που απασχολεί όλα τα στελέχη στρατηγικής: «Ποιο είναι το αντικείμενο της δραστηριότητάς μας;». Περιγράφοντας τις αξίες και τις προτεραιότητες μιας επιχείρησης, η Αποστολή προσδιορίζει το μελλοντικό της προσανατολισμό.

Προϋπόθεση για τη μακροχρόνια επιβίωση των επιχειρήσεων είναι η νομιμοποίηση της δραστηριοποίησής τους – κάτι που καθιστά απαραίτητη την ένταξη, στο πλαίσιο της λειτουργίας τους, δραστηριοτήτων που έχουν θετική ανταπόκριση από το κοινωνικό σύνολο. Εδώ ακριβώς ενεργοποιείται και ο ρόλος της Αποστολής η οποία, συνδυάζοντας την επιδίωξη κοινωνικών λειτουργιών με την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων και σκοπών, «μπορεί να αξιοποιηθεί για να νομιμοποιήσει την ύπαρξη της επιχείρησης» (Glueck & Lawrence, 1984, 51).

Η διατύπωση της Αποστολής του οργανισμού μπορεί να είναι γενική σε τέτοιο βαθμό που να προκαλεί σύγχυση ή αντιθέτως, να περιέχει τόσες πολλές πληροφορίες, δημιουργώντας και πάλι προβλήματα. Όμως, ο καθοριστικός ρόλος που διαδραματίζει για τον προσδιορισμό της ταυτότητας της επιχείρησης καθιστά την εξειδίκευση και το εύρος της Πρότασης Αποστολής ιδιαίτερα σημαντικά ζητήματα, που θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τα στελέχη στρατηγικής.

Όταν η Αποστολή της επιχείρησης είναι προσεκτικά διατυπωμένη μπορεί να δώσει σημαντικές πληροφορίες, τόσο στους εσωτερικούς όσο και στους εξωτερικούς της χρήστες, για το τί ακριβώς κάνει αυτή και ποια είναι η ταυτότητά της. Γενικά, η Πρόταση Αποστολής της επιχείρησης θα πρέπει να είναι σαφής και ξεκάθαρη γιατί τότε μόνο θα μπορέσει να επιτρέψει την επιδίωξη συγκεκριμένων ενεργειών και δράσεων. Σύμφωνα με τον David (1997), τα εννέα απαραίτητα συστατικά μιας πλήρους και ολοκληρωμένης Πρότασης Αποστολής περιλαμβάνουν

1. Τον ακριβή προσδιορισμό των πελατών στους οποίους απευθύνεται η επιχείρηση
2. Τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που παράγει αυτή
3. Το γεωγραφικό προσανατολισμό της αγοράς όπου δραστηριοποιείται
4. Το είδος της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας
5. Τους στόχους και τις προσδοκίες σχετικά με την κερδοφορία και την περαιτέρω ανάπτυξη της εταιρείας

6. Τη φιλοσοφία της
7. Τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται η ίδια τον εαυτό της
8. Το ενδιαφέρον για τη δημόσια εικόνα της
9. Το ενδιαφέρον της για τους υπαλλήλους.

2.7.3 Στόχοι – Σκοποί (Goals – Objectives)

Σκοποί είναι οι συγκεκριμένοι στόχοι που επιθυμεί να επιτύχει μια επιχείρηση με την ύπαρξη και τη λειτουργία της. Εκφράζουν τί ακριβώς πρέπει να επιτευχθεί και έως πότε, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα ποσοτικά κριτήρια (Wheelen & Hunger, 2004:10). Η επίτευξή τους δε, θα πρέπει να ικανοποιεί σε κάθε περίπτωση την Πρόταση Αποστολής.

Κάθε οργανισμός επιδιώκει περισσότερους από έναν σκοπούς, κάποιοι από τους οποίους είναι μακροπρόθεσμοι ενώ κάποιοι άλλοι βραχυπρόθεσμοι. Λόγω του περιορισμένου χρόνου όπως και των περιορισμένων πόρων που έχουν οι επιχειρήσεις στη διάθεσή τους, τα στελέχη στρατηγικής οφείλουν να ιεραρχούν τους σκοπούς που θέτουν κάθε φορά. Όπως η Αποστολή έτσι και οι Σκοποί της επιχείρησης θα πρέπει να επιτρέπουν τη νομιμοποίησή της από το κοινωνικό σύνολο.

Πολλές φορές οι όροι «Στόχοι» και «Σκοποί» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, υπονοώντας ταύτιση της σημασίας τους. Κάποιες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τους όρους για να αναφερθούν στους μακροπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους στόχους που θέτουν αντίστοιχα (Haner, 1976:61). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι, σε αντίθεση με τους «Σκοπούς», οι «Στόχοι» είναι πιο ευρείες επιδιώξεις, χωρίς ποσοτική και χρονική εξειδίκευση. Έτσι, ενώ η «αύξηση της κερδοφορίας» αποτελεί Στόχο, «η αύξηση των κερδών κατά 10% τον επόμενο χρόνο» είναι Σκοπός γιατί περιλαμβάνει ποσοτικές και χρονικές δεσμεύσεις.

Η σπουδαιότητα των Στόχων και των Σκοπών που θέτει μια επιχείρηση έγκειται στους ακόλουθους τέσσερις λόγους (Glueck & Lawrence, 1984: 56):

1. Συμβάλλουν στον προσδιορισμό της θέσης της επιχείρησης σε σχέση με το περιβάλλον της. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι επιχειρήσεις χρειάζεται να διασφαλίζουν τη νομιμοποίησή τους από την κοινωνία, και οι Στόχοι – Σκοποί εξειδικεύουν τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται αυτή
2. Κατευθύνοντας τις ενέργειες και την προσοχή των εργαζομένων σε συγκεκριμένα επιθυμητά αποτελέσματα, επιτυγχάνουν την

άμβλυνση των συγκρούσεων, επειδή ακριβώς οι εργαζόμενοι γνωρίζουν πού θέλει να πάει η επιχείρηση

3. Προσφέρουν μέτρα σύγκρισης για την αξιολόγηση των επιδόσεων της επιχείρησης

4. Σε σχέση με την Αποστολή της επιχείρησης, οι Στόχοι – Σκοποί της είναι πιο συγκεκριμένοι.

1.3.4. Παράγοντες που επιδρούν στη διαμόρφωση της Αποστολής (Mission Statement) και των Στόχων – Σκοπών (Goals – Objectives)

Τόσο η Αποστολή όσο και οι Στόχοι – Σκοποί αποτελούν στοιχεία που καθιστούν έναν οικονομικό οργανισμό αναγνωρίσιμο και απολύτως διακριτό από τους υπόλοιπους. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να αποτελούν σημείο αναφοράς και να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε στάδιο της διαδικασίας του Στρατηγικού Μάνατζμεντ.

Οι παράγοντες που επιδρούν στη διαμόρφωσή τους περιλαμβάνουν:

1. Απαιτήσεις και προσδοκίες των εξωτερικών χρηστών της επιχείρησης (stakeholders) με τους οποίους έρχεται σε επαφή.

2. Τους πόρους που έχει στη διάθεσή της η επιχείρηση και τα δυνατά της σημεία που προκύπτουν από τον τρόπο με τον οποίο τους διαχειρίζεται.

3. Το σύστημα αξιών που χαρακτηρίζει τα ανώτερα διοικητικά στελέχη και τη στάση τους ως προς το τί είναι καλό και τί κακό – πράγματα που συνδέονται άμεσα με τη μόρφωση και την προηγούμενη εμπειρία τους. Έτσι, υπάρχουν στελέχη που τείνουν να εφαρμόζουν πιο επιθετικές στρατηγικές και άλλα που εμφανίζονται πιο παθητικά στις επιλογές τους. Ο πίνακας 1.1 παρουσιάζει ενδεικτικά ζεύγη αξιών που επηρεάζουν τις στρατηγικές αποφάσεις σε μια επιχείρηση.

4. Την Αποστολή και τους επιδιωκόμενους Στόχους – Σκοπούς της επιχείρησης κατά το παρελθόν, καθώς στην πορεία της επιχείρησης είναι μια συνεχής εξέλιξη διαδοχικών αλλαγών.

5. Την προσπάθεια άμβλυνσης των συγκρούσεων συμφερόντων ανάμεσα στους μετόχους, στους εργαζόμενους, στους πελάτες κ.ά., οι οποίες προβάλλουν την ανάγκη για άμεση συμφιλίωση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1 ΖΕΥΓΗ ΑΞΙΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

1. Επιθετικές	Παθητικές
2. Καινοτομικές	Μη καινοτομικές
3. Προσανατολισμένες στην ανάληψη ρίσκου	Αποφυγή ρίσκου ανάληψη
4. Ποιότητα	Ποσότητα
5. Απολυταρχικές	Συμμετοχικές
6. Εχθρικές	Φιλικές
7. Ατομική λήψη αποφάσεων	Συλλογική λήψη αποφάσεων

Πηγή: Προσαρμοσμένο από Glueck & Lawrence, 1984 (4th Edition), σελ. 59

Κατά περιόδους, μπορεί να παραστεί η ανάγκη Αποστολή και Στόχοι – Σκοποί να αλλάξουν. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι βλέψεις και οι φιλοδοξίες των ανώτερων διοικητικών στελεχών, όπως και το σύστημα αξιών που τους χαρακτηρίζει έχουν σημαντική επιρροή. Η αλλαγή σε αποστολή και στόχους μπορεί να προκύψει από την ανάληψη θέσεων ισχύος από νέα πρόσωπα ή από την αναγκαιότητα αντιμετώπισης διαφαινόμενης κρίσης. Επίσης μπορεί να προκύψει από στις προσδοκίες και απατήσεις διαφόρων ομάδων πίεσης που σχετίζονται με τον οργανισμό. Τέλος, η αλλαγή σε Αποστολή και Στόχους – Σκοπούς μπορεί να είναι απλά το αναμενόμενο αποτέλεσμα της φυσικής εξέλιξης της επιχείρησης, κατά την οποία η μετάβαση στο επόμενο στάδιο μπορεί να συνεπάγεται ορισμένες απαραίτητες μεταβολές (Glueck & Lawrence, 1984: 58 – 61).

1.3.5. Εξωτερικές Ευκαιρίες & Απειλές (External Opportunities & Threats)

Οι ευκαιρίες και οι απειλές αναφέρονται στο ευρύτερο πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και τεχνολογικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται και λειτουργεί μια επιχείρηση. Στο περιβάλλον αυτό ανήκει και το πιο περιορισμένο αλλά, εξίσου, καθοριστικό για την πορεία της επιχείρησης περιβάλλον του κλάδου, όπου εντάσσεται το πεδίο δραστηριοτήτων της. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον λοιπόν, διάφορα γεγονότα και καταστάσεις μπορούν να αποβούν ιδιαίτερα ωφέλιμα ή επιβλαβή για το μέλλον της

επιχείρησης. Επειδή βρίσκονται πέρα από τον έλεγχο αυτής γι' αυτό χρησιμοποιείται ο όρος «εξωτερικές»..

Η επανάσταση στο χώρο των ηλεκτρονικών υπολογιστών, οι δημογραφικές μεταβολές, η άρση των εθνικών συνόρων και ο αυξανόμενος ανταγωνισμός από τις ξένες επιχειρήσεις που καλλιεργεί η παγκοσμιοποίηση, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα ευκαιριών ή απειλών για τις επιχειρήσεις. Φυσικά, κάτι που μπορεί να είναι ευκαιρία για μια επιχείρηση, για μια άλλη μπορεί να αποτελεί απειλή. Συνεπώς, αυτό που πρέπει να κάνουν οι επιχειρήσεις είναι να «διαμορφώνουν τέτοιου είδους στρατηγικές ώστε να επωφελούνται από τις εξωτερικές ευκαιρίες και να αποφεύγουν ή να αμβλύνουν τον αντίκτυπο των εξωτερικών απειλών» (David, 1997.:9).

1.3.6. Δυνατά και Αδύνατα Σημεία (Strengths & Weaknesses)

Τα δυνατά και αδύνατα σημεία αναφέρονται στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης και, συνεπώς, έχουν να κάνουν με δραστηριότητες που άπτονται του απόλυτου ελέγχου αυτής. Χώροι όπως το μάρκετινγκ, η έρευνα και η ανάπτυξη, τα οικονομικά, η παραγωγή κ.ά. συνιστούν πεδία όπου, κατάλληλοι χειρισμοί μπορούν να αναδείξουν σημαντικές ικανότητες ή, αντιθέτως, λάθη και άστοχες ενέργειες να δημιουργήσουν σοβαρά προβλήματα.

1.3.7. Στρατηγικές (Strategies)

Στρατηγικές καλούνται τα μέσα με τα οποία η επιχείρηση επιδιώκει την επίτευξη των στόχων και των σκοπών της. Μια στρατηγική δεν είναι απλά ένα σχέδιο δράσης. Είναι ένα σχέδιο: ενοποιημένο (unified) που συνδέει όλα τα επιμέρους τμήματα της επιχείρησης, πλήρες (comprehensive) που καλύπτει όλες τις κύριες περιοχές της επιχείρησης και, ολοκληρωμένο (integrated) που σημαίνει ότι όλα τα μέρη του είναι απολύτως συμβατά και εναρμονισμένα μεταξύ τους. Πιο γενικά, μια στρατηγική «*συσχετίζει τα στρατηγικά πλεονεκτήματα μιας επιχείρησης με τις προκλήσεις του περιβάλλοντος και διασφαλίζει ότι οι βασικοί σκοποί της επιτυγχάνονται μέσω κατάλληλων χειρισμών και ενεργειών*» (Glueck & Lawrence, 1984:8). Όπως προκύπτει λοιπόν, οι στρατηγικές ξεκινούν από το πώς θα χρησιμοποιηθούν οι πόροι της επιχείρησης όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά, σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

1.3.8. Πολιτικές (Policies)

Με τον όρο πολιτικές αναφερόμαστε στις γενικές κατευθύνσεις και οδηγίες που υιοθετούνται προκειμένου να υλοποιηθούν οι τεθείσες στρατηγικές. Ο ρόλος που διαδραματίζουν είναι αποφασιστικής σημασίας, καθώς η θέση τους στη διαδικασία του Στρατηγικού Μάνατζμεντ βρίσκεται σε νευραλγικό σημείο. Τοποθετημένες στο τέλος του σταδίου της Διαμόρφωσης Στρατηγικής και πριν την έναρξη του σταδίου της Υλοποίησης της Στρατηγικής, οι πολιτικές αποτελούν το συνδετικό κρίκο μεταξύ των δύο αυτών σταδίων, καθορίζοντας την αρμονική μετάβαση από το ένα στο άλλο.

1.3.9. Διαμόρφωση Στρατηγικής (Strategy Formulation)

Η Διαμόρφωση Στρατηγικής αφορά στη διαδικασία ανάπτυξης μακροχρόνιων σχεδίων (Wheelen & Hunger, 2004:10), με στόχο την αποτελεσματική αξιοποίηση των ευκαιριών που διαφαίνονται στο εξωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης και την αποφυγή των απειλών που παρουσιάζονται σε αυτό. Οι πόροι που έχει στη διάθεσή της η επιχείρηση, τόσο οι υλικοί όσο και οι αυλοί, και ο τρόπος με τον οποίο αυτοί συνδυάζονται θα κρίνουν τελικά την έκβαση της διαχείρισης των εξωτερικών προκλήσεων που καλείται κάθε επιχείρηση να αντιμετωπίσει.

Υπό μια άλλη οπτική, Διαμόρφωση Στρατηγικής θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η διαδικασία λήψης αποφάσεων που ασχολείται με: τη διαμόρφωση των στόχων της επιχείρησης, τη διαχείριση των πόρων της και την υπερπήδηση των εμποδίων που προκαλούνται από το εξωτερικό της περιβάλλον και που δυσχεραίνουν τη δραστηριοποίησή της (Bowman & Asch, 1987:38).

Πιο συγκεκριμένα, στο στάδιο της Διαμόρφωσης Στρατηγικής η επιχείρηση αναπτύσσει την **Αποστολή (Mission)** της αφού έχει ήδη προσδιορίσει προηγουμένως τις ευκαιρίες και τις απειλές που υπάρχουν στο εξωτερικό της περιβάλλον, καθώς και τα δυνατά και αδύνατα σημεία της που δημιουργούνται από τον τρόπο με τον οποίο διεξάγονται οι εσωτερικές της λειτουργίες. Ακολουθεί ο καθορισμός των **Μακροχρόνιων Στόχων (Goals)** με την εξειδίκευσή τους σε **Αντικειμενικούς Σκοπούς (Objectives)**, ενώ η διαδικασία συνεχίζεται με τη δημιουργία **Εναλλακτικών Στρατηγικών (Strategies)** και την επιλογή συγκεκριμένων **Πολιτικών (Policies)** για την επιδίωξή τους. Μεταξύ των θεμάτων που άπτονται της Διαμόρφωσης Στρατηγικής συγκαταλέγονται αποφάσεις που έχουν να κάνουν με το αν η επιχείρηση θα εισέλθει σε νέες δραστηριότητες, επεκτείνοντας τις ήδη υπάρχουσες ή επιλέγοντας να εισέλθει σε νέες εξ' ολοκλήρου περιοχές και αντικείμενα δραστηριότητας, με το πώς είναι καλύτερο να

κατανείμει τους πόρους της, με το αν και ποιες από τις δραστηριότητες που επιτελεί στην παρούσα φάση είναι δόκιμο να εγκαταλείψει, με το αν θα πρέπει να προσεγγίσει διεθνείς αγορές, με το αν είναι ευνοϊκές οι συνθήκες για να προβεί σε κάποια συγχώνευση ή να εισχωρήσει σε μια στρατηγική συμμαχία κ.ά.

Με δεδομένο λοιπόν ότι οι πόροι που έχει στη διάθεσή της κάθε επιχείρηση είναι περιορισμένοι, τα στελέχη στρατηγικής οφείλουν να αποφασίσουν ποιες από τις εναλλακτικές στρατηγικές που υπάρχουν θα μπορέσουν να ωφελήσουν την επιχείρηση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο (David,1997:5). Οι συνέπειες των στρατηγικών επιλογών που θα γίνουν στο στάδιο αυτό, εκτός του ότι επηρεάζουν όλα τα λειτουργικά επίπεδα του επιχειρηματικού οργανισμού, χαρακτηρίζονται ταυτόχρονα και από μεγάλη σχετικά διάρκεια, κρίνοντας τη μελλοντική του πορεία.

1.4. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ

Εφόσον ορισθούν οι ακολουθούμενες Στρατηγικές μαζί με τις αντίστοιχες Πολιτικές για την επίτευξή τους, το επόμενο στάδιο αφορά στην ενεργοποίησή τους μέσω της δρομολόγησης συγκεκριμένων ενεργειών και δράσεων, όπως αυτές εξειδικεύονται με την ανάπτυξη Προγραμμάτων (Programs), Προϋπολογισμών (Budgets) και Διαδικασιών (Procedures) (Wheelen & Hunger,2004: 15). Η σπουδαιότητα αυτού του σταδίου είναι ιδιαίτερα κρίσιμη, αφού για την επιτυχία μιας επιχείρησης δεν αρκεί μόνο η σωστή διαμόρφωση της Στρατηγικής της αλλά και η διασφάλιση της κατάλληλης εφαρμογής της. Η Υλοποίηση της Στρατηγικής προϋποθέτει την ενεργοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού όπως και τη διαχείριση των πόρων της επιχείρησης, με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθεί η πραγματοποίηση των Στρατηγικών που διαμορφώθηκαν κατά τη διάρκεια του προηγούμενου σταδίου.

Ενέργειες όπως δημιουργία αποτελεσματικής οργανωσιακής δομής, αναπροσαρμογή της επιχειρησιακής κουλτούρας, επαναδιευθέτηση των δράσεων προβολής και μάρκετινγκ, καθώς και προσπάθειες αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών εντάσσονται στο πλαίσιο των Προγραμμάτων, με τα οποία η επιχείρηση επιδιώκει να εξειδικεύσει το σχέδιο δράσης για την πραγματοποίηση των Στρατηγικών της. Κάθε Πρόγραμμα αποτυπώνεται στη συνέχεια σε χρηματικούς όρους για να προκύψει ο Προϋπολογισμός, που αντιπροσωπεύει τη λεπτομερή καταγραφή του κόστους που συνεπάγεται η υιοθέτηση κάθε Προγράμματος. Συνεπώς, «ο Προϋπολογισμός δε λειτουργεί απλά ως ένα λεπτομερές σχέδιο δράσεων της ακολουθούμενης στρατηγικής αλλά, επιπρόσθετα, απεικονίζει τις προσδοκώμενες συνέπειες στη χρηματοοικονομική κατάσταση της επιχείρησης». Τέλος, το στάδιο της Υλοποίησης της Στρατηγικής ολοκληρώνεται

με τις Διαδικασίες, στις οποίες αντικατοπτρίζονται *«τα απαιτούμενα διαδοχικά βήματα ή οι τεχνικές που περιγράφουν με απόλυτη λεπτομέρεια πώς μια συγκεκριμένη ενέργεια ή εργασία θα πρέπει να γίνεται»* (Wheelen & Hunger,2004:15).

Το τρίτο αυτό στάδιο χαρακτηρίζεται συχνά ως το *«στάδιο δράσης του Στρατηγικού Μάνατζμεντ»*, καθώς προϋποθέτει την κινητοποίηση όχι μόνο των διευθυντικών στελεχών αλλά του συνόλου των εργαζομένων, ώστε οι διαμορφωθείσες στρατηγικές να υλοποιηθούν. Από αρκετούς μάλιστα θεωρείται το πιο δύσκολο στάδιο του Στρατηγικού Μάνατζμεντ, αφού η επιτυχημένη εφαρμογή των Στρατηγικών είναι απολύτως εξαρτημένη από την *«ικανότητα των διευθυντικών στελεχών να παρακινούν τους υπαλλήλους, [...] γεγονός που προσιδιάζει περισσότερο στην τέχνη παρά στην επιστήμη»* (David,1997:5). Επικοινωνιακές και διαπροσωπικές ικανότητες διαδραματίζουν, λοιπόν, ιδιαίτερα κρίσιμο ρόλο σε αυτό το στάδιο γιατί απώτερος στόχος είναι η διέγερση του ενθουσιασμού των εργαζομένων και η διασφάλιση της αφοσίωσής τους στους στόχους και στους σκοπούς της επιχείρησης.

Το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας του Στρατηγικού Μάνατζμεντ αφορά στον Έλεγχο και στην Αξιολόγηση. Πρόκειται για ένα στάδιο που σε καμιά περίπτωση δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από τη διαδικασία του Στρατηγικού Μάνατζμεντ, αφού δεν μπορεί να υπάρξει ολοκληρωμένος και άρτιος σχεδιασμός χωρίς έλεγχο και αξιολόγηση. Όπως έχει ήδη καταστεί σαφές, βασικό συστατικό κάθε σχεδιασμού είναι οι στόχοι και οι αντικειμενικοί σκοποί, τα οποία δηλώνουν πού επιθυμεί να φτάσει η επιχείρηση. Για την επίτευξή τους διαμορφώνονται στρατηγικές ενώ δημιουργούνται συγκεκριμένα πλάνα τα οποία προσδιορίζουν τις μεθόδους, τα μέσα και την πορεία που οφείλει να ακολουθήσει η επιχείρηση. Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη η αξιολόγηση των ενεργειών και της πορείας που πραγματοποιούνται σε κάθε στάδιο, ώστε να επιβεβαιώνεται ότι ακολουθείται η σωστή διαδρομή ή να επισημαίνεται ο κίνδυνος για πιθανές αποκλίσεις που μπορεί να απομακρύνουν την επιχείρηση από τους επιθυμητούς της στόχους.

Στο στάδιο αυτό επιδιώκεται η σύγκριση των πραγματικών αποτελεσμάτων και επιδόσεων της επιχείρησης με τις αντίστοιχες επιθυμητές, ώστε σε περιπτώσεις παρεκκλίσεων να πραγματοποιούνται διορθωτικές παρεμβάσεις και να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για την άμβλυνσή τους. Σύμφωνα με τους Wheelen και Hunger (2004) *«μπορούν να επισημάνουν αδυναμίες της επιχείρησης σε σχέδια που έχουν εφαρμοστεί σε προηγούμενα στάδια, εγείροντας έτσι την επανεκκίνηση της όλης διαδικασίας»*

Εδώ ακριβώς εντάσσεται και ο ρόλος της Ανατροφοδότησης που επισημαίνει τη σπουδαιότητα της διαρκούς επαγρύπνησης και, στην ανάγκη, της αναπροσαρμογής σε προβληματικές περιπτώσεις.

Όπως μεταβάλλονται διαρκώς εξωτερικοί και εσωτερικοί παράγοντες έτσι και οι στρατηγικές μπορεί να υπόκεινται σε μελλοντικές τροποποιήσεις. Συνεπώς η σημερινή επιτυχία δεν προδικάζει και την μελλοντική επιτυχία (David,1997:5).

1.5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΙΣΘΗΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ

«Το Στρατηγικό Μάνατζμεντ είναι συνδυασμός τέχνης και επιστήμης μαζί και όχι καθαρή επιστήμη. Βασισμένη στις προηγούμενες εμπειρίες των ατόμων, την κρίση τους και τα συναισθήματά τους, η διαίσθηση αποτελεί αναπόσπαστο συστατικό των καλών στρατηγικών αποφάσεων»(David,1997:6). Η χρησιμότητά της μάλιστα, είναι μείζονος σημασίας όταν θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις υπό συνθήκες μεγάλης αβεβαιότητας ή έκτακτης ανάγκης, όταν εμπλέκονται πολλές μεταβλητές που συσχετίζονται έντονα μεταξύ τους ή, τέλος, όταν πρέπει να επιλεγεί μια απόφαση ανάμεσα από, εξίσου, ισχυρές και αληθοφανείς εναλλακτικές.

Αναγνωρίζοντας την ιδιαιτερότητα της διαίσθησης και τη συμβολή της στο παγκόσμιο γίνεσθαι, ο Αϊνστάιν είχε υποστηρίξει: *«Πιστεύω στη διαίσθηση και στην έμπνευση. Ορισμένες φορές αισθάνομαι σίγουρος ότι έχω δίκιο χωρίς να γνωρίζω το λόγο. Η φαντασία είναι πιο σημαντική από τη γνώση επειδή η γνώση είναι περιορισμένη, ενώ η φαντασία αγκαλιάζει όλο τον κόσμο»(David R. Fred,1997:6).*

1.6. ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ

Όπως πολύ εύστοχα τοποθετείται από τον David(1997), η υιοθέτηση του Στρατηγικού Μάνατζμεντ επιτρέπει σε μια επιχείρηση να μην αντιδρά απλά στις μεταβολές του περιβάλλοντός της παραμένοντας απλός παρατηρητής των εξελίξεων αλλά, αναλαμβάνοντας δημιουργικές πρωτοβουλίες και ασκώντας έλεγχο και επιρροή, να διαμορφώνει η ίδια την πορεία και το μέλλον της.

Καλλιεργώντας την επικοινωνία, το διάλογο και τη συμμετοχή όλων των μελών της επιχείρησης τόσο στη διαμόρφωση όσο και στην εφαρμογή της στρατηγικής, το Στρατηγικό Μάνατζμεντ επιτυγχάνει την αφοσίωσή τους στην υποστήριξη της επιχείρησης και στην ανάπτυξή της. Το κλειδί για την παραπάνω επιδίωξη είναι η δημιουργία πλήρως ενημερωμένων εργαζομένων. Μόνο όταν αυτοί κατανοήσουν τί ακριβώς επιδιώκει η επιχείρηση στην οποία ανήκουν και για ποιο λόγο, θα μπορέσουν να αφοσιωθούν και να συμβάλουν ουσιαστικά στην πρόοδό της. Έχοντας το αίσθημα ότι αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της, καθίστανται πιο δημιουργικοί

και καινοτόμοι και, συνεπώς, πιο παραγωγικοί – κάτι που έχει άμεσο αντίκτυπο και στις επιδόσεις της επιχείρησης.

Όλο και πιο συχνά παρατηρείται το φαινόμενο πολλές επιχειρήσεις να αποκεντρώνουν τη διαδικασία του Στρατηγικού Μάνατζμεντ, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή διευθυντικών στελεχών χαμηλότερης ιεραρχικής κλίμακας όπως και απλών υπαλλήλων. Μέσω της εμπλοκής τους στη διαδικασία του Στρατηγικού Μάνατζμεντ, οι άνθρωποι που καλούνται να υλοποιήσουν τις τεθείσες στρατηγικές αισθάνονται «ιδιοκτήτες» τους»(David,1997:15).

Κάτι που, επίσης, συγκαταλέγεται μεταξύ των πλεονεκτημάτων του Στρατηγικού Μάνατζμεντ είναι η συμβολή του στον έγκαιρο εντοπισμό των εξωτερικών απειλών που περιστοιχίζουν την επιχείρηση, καθώς και στη βελτιωμένη κατανόηση των σχεδιαζόμενων στρατηγικών των ανταγωνιστών. Συνεπώς, οι απαιτούμενες αλλαγές που προβάλλει το περιβάλλον της επιχείρησης αντιμετωπίζονται περισσότερο ως πρόκληση και ως ευκαιρία για βελτίωση παρά ως απειλή.

Ωστόσο, παρά τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την υιοθέτηση του Στρατηγικού Μάνατζμεντ, δεν μπορούν να αποσιωπηθούν τα επιχειρήματα που εξακολουθούν να επισημαίνουν ορισμένες ατέλειές του. Ο πίνακας 2.2 που ακολουθεί παρουσιάζει ποιες ακριβώς είναι οι ενστάσεις ως προς την αποτελεσματικότητα του Στρατηγικού Μάνατζμεντ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ

ΥΠΕΡ
2. Το Στρατηγικό Μάνατζμεντ προσφέρει ξεκάθαρους σκοπούς και κατευθύνσεις στους εργαζόμενους
3. Η έρευνα που διεξάγεται στο πλαίσιο του Στρατηγικού Μάνατζμεντ αναβαθμίζεται διαρκώς – κάτι που αποτελεί σημαντική βοήθεια για τα διοικητικά στελέχη
4. Οι επιχειρήσεις που έχουν υιοθετήσει το Στρατηγικό Μάνατζμεντ είναι πιο αποτελεσματικές
ΚΑΤΑ
1. Οι συνθήκες του περιβάλλοντος μεταβάλλονται με τόσο γρήγορους ρυθμούς, που τα διοικητικά στελέχη είναι αδύνατο να προχωρήσουν σε οποιοδήποτε είδος σχεδιασμού, πόσο μάλλον μακροπρόθεσμου
2. Οι σκοποί, πολλές φορές, χρειάζεται να είναι γενικοί

και όχι συγκεκριμένοι

3. Τα διοικητικά στελέχη δε δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις έρευνες, αφού δεν είναι λίγες οι φορές που αυτές διεξάγονται με λάθος τρόπο

4. Υπάρχουν πολλοί λόγοι που συμβάλλουν στην επιτυχημένη πορεία των επιχειρήσεων και πολλές επιχειρήσεις είναι επιτυχημένες χωρίς να στηρίζονται σε κάποιο επίσημο σχεδιασμό.

(Πηγή: Προσαρμοσμένο από Glueck & Jauch, 1984 (4th Edition), σελ. 12)

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

1. Παπαδάκης Μ. Βασίλης (2002), Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία, Τόμος Α': Θεωρία, Αθήνα: Ε. Μπένου, (4η Έκδοση)
2. Bowman Cliff & David Asch (1987), Strategic Management, MACMILLAN EDUCATION LTD
3. Glueck F. William & Lawrence R. Jauch (1984), Business Policy and Strategic Management: International Student Edition, McGraw-Hill Book Company, (4th Edition), & Γεωργόπουλος Β. Νικόλαος(2002), Στρατηγικό Μάνατζμεντ, Αθήνα: Γ. Μπένου
4. Hill W. L. Charles & Gareth R. Jones(2001), Strategic Management: an integrated approach, Houghton Mifflin Company, (5th Edition)
5. Hill W. L. Charles & Gareth R. Jones, ό.π., σελ. 26
6. Hill W. L. Charles & Gareth R. Jones, ό.π., σελ. 19 – 21
7. Thompson A. Arthur, Jr. & A. J. Strickland III, Strategic Management: Concepts and Cases, McGraw-Hill/Irwin, 2003 (13th Edition)
8. David R. Fred(1997), Strategic Management, Prentice Hall International, (6th Edition)
9. Wheelen L. Thomas & J. David Hunger(2004), Concepts in Strategic Management and Business Policy, Pearson/Prentice Hall, (9th Edition)
10. Glueck F. William & Lawrence R. Jauch, 1984
11. David R. Fred, ό.π., σελ. 89
12. Wheelen L. Thomas & J. David Hunger, ό.π., σελ. 10
13. Haner F. T.(1976), Business Policy, Planning and Strategy, Winthrop Publishers
14. Glueck F. William & Lawrence R. Jauch, ό.π., σελ. 57
15. Glueck F. William & Lawrence R. Jauch ό.π., σελ. 57-61
16. David R. Fred, ό.π., σελ. 9
17. Glueck F. William & Lawrence R. Jauch, ό.π., σελ. 8
18. Wheelen L. Thomas & J. David Hunger ό.π., σελ. 10
19. Bowman Cliff & David Asch, ό.π. σελ.: 38

20. David R. Fred, 1997, ό.π.σελ.:5
21. Wheelen L. Thomas & J. David Hunger, ό.π,σελ 15
22. Wheelen L. Thomas & J. David Hunger, ό.π.,σελ.15
23. David R. Fred, ό.π.,σελ.5
24. David R. Fred, ό.π.,σελ.5
25. David R. Fred, ό.π.,σελ.:6
26. David R. Fred, ό.π.,σελ 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ και ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ - ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1. ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑ

Η λέξη Παιδεία είναι αρχαιοελληνική και χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει τον τρόπο ανατροφής, δηλαδή την αγωγή των παιδιών. Από την περίοδο της κλασικής αρχαιότητας, η λέξη «παιδεία» με την ευρύτερη έννοια, σήμαινε μόρφωση, εκπαίδευση, πολιτισμός, και ανθρωπισμός ως 'διακριτικό γνώρισμα' των Ελλήνων έναντι των 'βαρβάρων'. Από τους Ελληνιστικούς χρόνους και μετά, σήμαινε την 'εγκύκλιο' παιδεία, δηλαδή τη γενική μόρφωση. Αυτή τη σημασία διατηρεί ο όρος μέχρι και σήμερα. (Παγκάκης, 1993:252). Ο όρος παιδεία λόγω ακριβώς της κλασικής του προέλευσης θεωρείται συνήθως ως συνώνυμος προς την αγωγή, τη μόρφωση και την εκπαίδευση. Ωστόσο, οι έννοιες αυτές διαφέρουν μεταξύ τους. Η αγωγή δηλώνει τη σκόπιμη επίδραση του ενηλίκου στον ανήλικο με μεθοδευμένες και προγραμματισμένες ενέργειες ή βελτιωμένες επιδράσεις του περιβάλλοντος, ενώ η μόρφωση εκφράζει το αποτέλεσμα της αγωγής και της παιδείας, δηλώνει τη διαμόρφωση και μετεξέλιξη της προσωπικότητας του ανθρώπου και συγχρόνως την προσαρμογή και προετοιμασία του για την επαγγελματική του ένταξη στο κοινωνικό σύνολο. Με τον όρο εκπαίδευση εννοούμε την οργανωμένη παιδεία, που παρέχεται αποκλειστικά από τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς και τη θεσμοθετημένη και ελεγχόμενη εκπαιδευτική διαδικασία από την πολιτεία ή άλλο φορέα με σκοπό τη μετάδοση θεωρητικών γνώσεων, δεξιοτήτων και αξιών στους νέους ανθρώπους.

Η παιδεία διαφέρει από τους παραπάνω όρους και με τη φιλοσοφική έννοια, δηλώνει μια σύνθετη λειτουργία, που θέλει να εντάξει τα νεαρά κυρίως άτομα, αλλά όχι μόνο αυτά, σε ένα καθορισμένο πνευματικό, κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο. (Κωτσίκη, 1998: 97).

Η παιδεία, και η εκπαίδευση, σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος παρέχεται από το Ελληνικό κράτος, και χαρακτηρίζεται ως δημόσιο αγαθό. Η παροχή της είναι άμεσα συνδεδεμένη με την πολιτική που ασκεί η εκάστοτε κυβέρνηση αλλά και τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ- Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.2.1 Οι έννοιες

Εκπαίδευση θεωρείται η συστηματική παροχή γνώσεων, η ανάπτυξη δεξιοτήτων και η διάπλαση του χαρακτήρα των παιδιών, των νέων. Το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης είναι η απόκτηση γνώσεων, η ανάπτυξη δεξιοτήτων, η διάπλαση του χαρακτήρα. Τα στάδια της εκπαίδευσης ή οι βαθμίδες της είναι: πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια ενώ τα είδη της χαρακτηρίζονται από γενική ή ειδική κατεύθυνση (επαγγελματική, στρατιωτική, εκκλησιαστική, ιατρική...) (Παγκάκης 1993:248).

Το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης, η γνώση, θεωρείται ως η γνωριμία πραγμάτων που τα είδαμε, τα ακούσαμε, τα αντιληφθήκαμε και που η αλήθεια τους επιβεβαιώνεται ή αμφισβητείται με αναφορά στην ίδια εμπειρία. Ένας άλλος ορισμός για την γνώση είναι η αποκάλυψη ενός πράγματος στη συνείδηση(Παγκάκης 1993:248).

Αναγκαία είναι η αποσαφήνιση της έννοιας της εκπαίδευσης ως προς την τυπικότητα της, όπου σύμφωνα με τους Coombs και Ahmed (1974):

- ◆ Η τυπική εκπαίδευση η οποία αναφέρεται στο εκπαιδευτικό σύστημα το νομοθετημένο, κατά ιεραρχική σειρά οργανωμένο και έχει συγκριμένη χρονική διάρκεια, από την προσχολική αγωγή έως και τις διδακτορικές σπουδές στο πανεπιστήμιο.
- ◆ Η μη τυπική εκπαίδευση στην οποία περιλαμβάνονται όλες οι οργανωμένες εκπαιδευτικές δράσεις οι οποίες δεν ανήκουν στην κατηγορία της τυπικής μορφής εκπαίδευσης. Οι δράσεις αυτές έχουν συγκεκριμένους στόχους, απευθύνονται σε συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων, με βάση το επάγγελμά τους ή άλλα κοινά χαρακτηριστικά και με ορισμένη χρονική διάρκεια.
- ◆ Η άτυπη εκπαίδευση η οποία περιλαμβάνει όλες τις μεθοδευμένες ενέργειες που κάνει ο άνθρωπος προκειμένου να τον οδηγήσουν σε ένα μαθησιακό αποτέλεσμα. Εδώ περιέχονται τόσο η εμπειρική καθημερινή μάθηση που αποκτά ο άνθρωπος, όσο και οι συνήθειες, οι αξίες, τα έθιμα, οι στάσεις, οι ικανότητες, οι γνώσεις και οι δεξιότητες. Η μάθηση αυτή συντελείται στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του ανθρώπου, όπως η οικογένεια, ο εργασιακός χώρος, η γειτονιά, οι κοινωνικές συναναστροφές, η ψυχαγωγία, κ.ά. Τους ανωτέρω ορισμούς χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Ένωση στα κείμενα της(Γκόβαρης και Ρουσάκης, 2008:105).

Στη χώρα μας η εκπαίδευση αποτελεί βασική αποστολή του κράτους σύμφωνα με άρθρο 16 του συντάγματος-όπως προαναφέρθηκε- και παρέχεται μέσα από οργανωτικούς σχηματισμούς στους οποίους

εντάσσονται διάφοροι συντελεστές, όπως εκπαιδευτικοί λειτουργοί, μέσα διδασκαλίας, αναλυτικά προγράμματα κ.α. Αυτό σημαίνει ότι το κράτος προβαίνει σε κατάλληλες οργανωτικές και συντονιστικές ενέργειες, ώστε τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ως αποκλειστικοί φορείς του για την παροχή της εκπαίδευσης, να λειτουργούν αποτελεσματικά (Σαΐτης,2008:15).

Εκπαιδευτικό ίδρυμα είναι η κοινωνική οργάνωση (ή οργανισμός ή σύστημα) που χαρακτηρίζεται από μία αλληλεξάρτηση των στοιχείων της, (όπως αξίες, κοινωνικοί ρόλοι, συστήματα διοίκησης, δομές κ.α.) τα οποία και υπηρετούν τις ειδικές λειτουργίες (π.χ. ιδεολογικές, οικονομικές κ.α.).Αυτός ο οργανισμός αναλαμβάνει την παροχή της εκπαίδευσης (Σαΐτης,2008:17).

Πολιτική είναι οι γενικές διακηρύξεις που εκφράζουν τη φιλοσοφία και την ιδεολογία ενός υπερσυστήματος, ή υποσυστήματος ή και ενός οργανισμού, που γίνονται κατανοητές μέσα από στρατηγικές (τακτικές), που υλοποιούνται με συγκεκριμένα προγράμματα δράσης, με συγκεκριμένες μεθόδους, τεχνικές και διαδικασίες (Παγκάκης 1993:215).

Η εκπαιδευτική πολιτική, ως εφαρμογή των αρχών της παιδείας σε συγκεκριμένη κοινωνία, δεν περιορίζεται στην προσαρμογή της εκπαίδευσης στο υπάρχον πλαίσιο, αλλά προσβλέπει στην άνοδο του γενικού μορφωτικού επιπέδου και την ενίσχυση των δεσμών του πολίτη με την κοινωνία. Η εκπαίδευση αποτελεί αλώςτε ενέργεια της κοινωνίας και οι σκοποί της δεν είναι άλλοι από τους σκοπούς της κοινωνίας.

Η εκπαιδευτική πολιτική περιορίζεται από όρια τα οποία μπορούν να κληθούν όρια της εκπαίδευσης. Αυτά προκύπτουν από τα όρια της κοινωνίας και της συναίνεσης των πολιτών. Φυσικά η παιδεία συνδέεται με την ανάπτυξη μέσω της κοινωνίας (είτε αυτή είναι αναπτυγμένη είτε αναπτυσσόμενη). Δεν προσαρμόζεται στην οικονομία, αλλά δια της εκπαίδευσης προωθεί δυναμικές αναπτυξιακές διαδικασίες (Γράβασης και Παπαδάκης 2005:164).Για να πραγματοποιηθεί η εκπαίδευση και η συνακόλουθη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, θα πρέπει να παρέχεται μέσω ενός συστήματος, ενός εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι Κωστίκης και Παγκάκης, καθώς και πολλοί θεωρητικοί της διοίκησης και της εκπαίδευσης, διατυπώνουν τον ακόλουθο ορισμό του συστήματος: «Ως σύστημα ορίζεται το σύνολο των επιμέρους στοιχείων – υποσυστημάτων, τα οποία βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ τους, όπως και με το περιβάλλον (του συστήματος) προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός ύπαρξης του». (Κωστίκης. 1998: 66), (Παγκάκης 1993:253).

Συνεχίζοντας ο Κωτσίκης παρέχει συνοπτικό και περιεκτικό ορισμό για το εκπαιδευτικό σύστημα: «*Εκπαιδευτικό Σύστημα θεωρείται ένα συναφές σύνολο δομών που έχει ως σκοπό αφενός μεν την πνευματική ανάπτυξη, δηλαδή τη γνωστική, και μέσω αυτής την επαγγελματική, και κατά προέκταση, την παραγωγική ανάπτυξη, την προετοιμασία του κοινωνικού συνόλου για την αγορά εργασίας και, αφετέρου, την πολιτιστική αναβάθμιση, που εμπεριέχει το στοιχείο των σχέσεων μεταξύ των δομών, από τις οποίες πηγάζει και η εξέλιξή του. Το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί υποσύστημα του κοινωνικού – οικονομικού – πολιτικού συστήματος και λειτουργεί μέσα στο περιβάλλον, που δημιουργεί το υποσύστημα.*» (Κωτσίκης, 1998: 66).

Η ιδιαιτερότητα του κάθε εκπαιδευτικού συστήματος προσδιορίζεται αφενός από τα έκδηλα και εξωτερικά στοιχεία του που είναι η δομή, η οργάνωση και η λειτουργία του και, αφετέρου, από την περιρρέουσα εκπαιδευτικοπαιδαγωγική ιδεολογία, που αποτελεί τον κεντρικό άξονα της φιλοσοφικής του υποδομής. Η οργανωτική δομή του εκπαιδευτικού συστήματος περιλαμβάνει τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια), τη διάρθρωση της κάθε βαθμίδας σε κύκλους αντίστοιχων τύπων σχολείων, ενώ η οργάνωση και λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος περιλαμβάνει τα προγράμματα σπουδών, τις διδακτικές μεθόδους, τους διδακτικούς στόχους, τις μεθόδους οργάνωσης της τάξης και του μαθήματος, το γενικό σύστημα εκπαιδευτικής αξιολόγησης, αλλά και θέματα εσωτερικής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, όπως αναθεωρήσεις ή συμπληρώσεις, προσαρμογές του σχεδιασμού του εκπαιδευτικού έργου, προώθηση νέων μεθόδων οργάνωσης, αναπροσδιορισμού των διδακτικών στόχων, βελτίωση και εκσυγχρονισμό των περιεχομένων διδασκαλίας, την οργάνωση της σχολικής ζωής, τις διοικητικές δομές που λειτουργούν για να οργανώνουν, συντονίζουν, ελέγχουν και εποπτεύουν της λειτουργίας της εκπαίδευσης (Κωτσίκης, 1998: 99).

Η μεταρρύθμιση δεν είναι η μεταβολή ενός απλού στοιχείου κάποιου συστήματος, αλλά η ριζική μεταβολή και αναμόρφωση των στοιχείων που συνθέτουν ένα δυναμικό- ανοικτό κοινωνικό σύστημα, όπως είναι το εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας. Η μεταρρύθμιση συνδέεται με ότι αποκαλούμε κοινωνικό μετασχηματισμό κύριο συστατικό στοιχείο του οποίου αποτελεί το εκπαιδευτικό σύστημα, ενός ορισμένου σχηματισμού. Επομένως η εννοιολογική απόδοση και οριοθέτηση του όρου «μεταρρύθμιση» προϋποθέτει τον ορισμό της έννοιας του όρου «οργάνωση»

Με τον όρο «οργάνωση» νοείται κάθε ενέργεια για τη δημιουργία διοικητικού μηχανισμού, απαραίτητου για να επιμελείται για ένα συγκεκριμένο στόχο, καθώς επίσης και για την ανεύρεση των μεταβλητών εκείνων, που συντελούν στην επίτευξη του

συγκεκριμένου στόχου και τη σχεδιασμένη επίδρασή επ' αυτών. Αντίθετα, με τον όρο μεταρρύθμιση νοείται η προσπάθεια που καταβάλλεται για την αναδιοργάνωση της υπάρχουσας οργάνωσης (Παγκάκης 1993:75).

2.2.2 Εκπαίδευση και κατάρτιση

Για την επαγγελματική εκπαίδευση έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς διάφοροι ορισμοί. Δύο ορισμοί ανταποκρίνονται στα στενά σημερινά δεδομένα. Σύμφωνα με αυτούς Επαγγελματική εκπαίδευση είναι κάθε σχήμα εκπαίδευσης που προετοιμάζει για την απόκτηση προσόντων σχετικών με την άσκηση ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος, μιας συγκεκριμένης τέχνης ή απασχόλησης, ή που παρέχει την αναγκαία κατάρτιση και τις απαραίτητες δεξιότητες και τεχνικές ικανότητες των σπουδαστών προκειμένου να ασκήσουν ένα επάγγελμα ή μια τέχνη ή απασχόληση, οποιαδήποτε και αν είναι η ηλικία και το επίπεδο της κατάρτισης των μαθητών ή των σπουδαστών, έστω και αν το πρόγραμμα κατάρτισης περιέχει και στοιχεία γενικής εκπαίδευσης.

Επαγγελματική εκπαίδευση, κατά έναν πιο σύγχρονο εκπαιδευτικό ορισμό είναι η συστηματική οργανωμένη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης, που αποσκοπεί στην απόκτηση βασικών επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων σε έναν ευρύτερο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας ή επαγγελμάτων. Ο απόφοιτος αποκτά μια σχετικά μεγάλη επαγγελματική ευελιξία, αλλά μόνο μικρή προσαρμογή στις απαιτήσεις συγκεκριμένων θέσεων εργασίας (Κωτσίκης, 1998:21)¹.

Για την πλήρη αποσαφήνιση της εννοίας κρίνεται σκόπιμη η παράθεση κειμένου του Λουκή Αθανασίου από σχετική μελέτη, εκπονηθείσα για το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων:

« Σε σχέση με τις ανάγκες ενός κλάδου οικονομικής δραστηριότητας σε εκπαιδευόμενο εργατικό δυναμικό, ο όρος εκπαίδευση αναφέρεται συνήθως σε προγράμματα στα οποία η διδακτέα ύλη περιλαμβάνει δύο κατηγορίες μαθημάτων. Πρώτο, τα μαθήματα που συνδέονται στενά με κάποιο επάγγελμα ή ειδικότητα και αποβλέπουν στην εκμάθηση ειδικών γνώσεων ή στην αποκατάσταση δεξιοτεχνιών που δεν είναι χρήσιμες ή έχουν περιορισμένη χρησιμότητα έξω από τα όρια του επαγγέλματος ή της ειδικότητας. Δεύτερο, μαθήματα γενικής παιδείας, τα οποία δεν έχουν έμμεση σχέση με ένα επάγγελμα αλλά κρίνεται ότι, καθώς συνδέονται με καταξιωμένα γνωστικά πεδία των βασικών επιστημών, των γραμμάτων και των τεχνών, εξυψώνουν τη στάθμη της παιδείας ενός ατόμου και το καθιστούν, εν δυνάμει, αποδοτικότερο στην εργασία

του. Όπως αναφέρεται επιγραμματικά η πρώτη κατηγορία μαθημάτων αποσκοπεί να διδάξει το άτομο «πώς να κάνει κάτι» ενώ η δεύτερη αποσκοπεί περισσότερο στο να διδάξει το άτομο «πώς να σκέφτεται». Προκειμένου για νεαρά άτομα, που έχουν τελειώσει την υποχρεωτική εννεαετή εκπαίδευση ή ακόμη και το λύκειο, τα μαθήματα γενικής παιδείας, εκ παραλλήλου με τα επαγγελματικά μαθήματα, θεωρούνται και παιδαγωγικά αναγκαία» (Αθανασίου, 2004: 39).

Η Ιστορία του Ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος ακολουθεί την ιστορία του νεοσύστατου κράτους μετά την επανάστασή του 1821. Η ιστορική αυτή αναφορά επικεντρώνεται τόσο στην επαγγελματική όσο και στην γενική- ακαδημαϊκή εκπαίδευση, λόγω του αντικειμένου της εργασίας. Επιπρόσθετα περιλαμβάνει τους νόμους σταθμούς που αφορούν την δευτεροβάθμια, την μεταδευτεροβάθμια και τριτοβάθμια επαγγελματική τουριστική εκπαίδευση.

Ο ιδιωτικός τομέας ανέλαβε την παροχή της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης στο νεοσύστατο Ελληνικό κράτος κυρίως. Μεγάλα κληροδοτήματα ήλθαν να συνδράμουν την προσπάθεια της πολιτείας όπως των Μετσοβίτων ευεργετών (Μετσόβειο πολυτεχνείο), του Βασίλειου Σιβιτανίδη (Σιβιτανίδειος σχολή τεχνών και επαγγελμάτων) κ.α.

Οι νομοθετικές προσπάθειες που αφορούν την εκπαίδευση γενικά είναι πολλές όπως και οι μεταρρυθμίσεις τους. Οι σημαντικότερες προσπάθειες της πολιτείας ως προς τη δημόσια επαγγελματική εκπαίδευση αποτυπώθηκαν στα ακόλουθα νομοθετήματα:

Το Ν.Δ. 2961/54 αφορά στην ίδρυση Οργανισμού Απασχόλησης και Ασφάλισης Ανεργίας (ΟΑΑΑ) μετέπειτα Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) Ν.Δ. 212/69, ο οποίος μέχρι σήμερα παρέχει τεχνική κατάρτιση στα επίπεδα της μέσης και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης¹.

Η πρώτη προσπάθεια ρυθμίσεων συντελέστηκε με τον Ν. 3971/59 ο οποίος προέβλεπε τη δημιουργία Κεντρικής Υπηρεσίας στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ) για την Τεχνική Εκπαίδευση, την ίδρυση της Σχολής Εκπαιδευτικών Λειτουργών Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαίδευσης (ΣΕΛΕΤΕ) και την οργάνωση και λειτουργία της δευτεροβάθμιας τεχνικής εκπαίδευσης (Κωτσίκης, 1998:21). Η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ) η οποία ιδρύθηκε με τον Ν.3027/2002, είναι η διάδοχος της ΣΕΛΕΤΕ².

¹ http://www.oaed.gr/Pages/SN_13.pg, 17-5-2009

² [http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CF%8E%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B7_%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AE_%CE%A0%CE%B1%CE%B9%CE%B4%](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CF%8E%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B7_%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AE_%CE%A0%CE%B1%CE%B9%CE%B4%C)

Με τον Α.Ν. 652/70 ιδρύθηκαν τα Κέντρα Ανώτερης Τεχνικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕ). Στη Σχολή Οικονομίας και Διοίκησης των ΚΑΤΕ λειτουργείσai τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων με κατεύθυνση ξενοδοχειακή. Τα ΚΑΤΕ εξελίχθηκαν σε Κέντρα Ανώτερης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕΕ) και αργότερα σε Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) με τον Ν. 1404/83 και Ανώτερα Τεχνολογικά Ιδρύματα (ΑΤΕΙ) με τον Ν. 2916/2001.

2009/92 Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΣΕΕΚ) και άλλες διατάξεις με τον οποίο ιδρύθηκε ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ) στον οποίο υπάγονταν τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) μεταδευτεροβάθμιας κατάρτισης (Κωστίκης, 1998:168,169).

Η χώρα μας ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διαμορφώνει πολιτικές και αναλαμβάνει δεσμεύσεις για την υλοποίηση των διαμορφούμενων από αυτήν πολιτικών. Αυτό επιτάσσει συνοπτική αναφορά στην ιστορία την εκπαιδευτική των πολιτικών που υλοποιούνται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στα πλαίσια αυτής της αναφοράς περιλαμβάνεται η ακόλουθη περιοδολόγηση. Βέβαια υπάρχουν διαφοροποιήσεις στην περιοδολόγηση που προτείνεται από θεωρητικούς και όχι μόνο της εκπαίδευσης. Όμως συγκλίνουν στην πρόταση τεσσάρων χρονολογικών εποχών για την εκπαίδευση και την εκπαιδευτική πολιτική στην Ευρώπη με κύριο γνώμονα τα κοινά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της κάθε μιας χωρίς να παραλείπεται η σημασία της συνθήκης του Μάαστριχτ και η στρατηγική της Λισαβόνας. Ακλουθεί η περιοδολόγηση των Σταμέλου και Βασιλόπουλου (2004):

1η περίοδος 1957-1976 – Έμφαση στην επαγγελματική κατάρτιση

Το 1975 το Συμβούλιο ίδρυσε ένα όργανο κοινοτικής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης, το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP) για να επιτευχθεί η πολιτική της κοινωνικής ενσωμάτωσης των νέων. Στόχος του Κέντρου – εδρεύει στη Θεσσαλονίκη από το 1995 – είναι η προώθηση ενός ευρωπαϊκού χώρου δια βίου μάθησης μέσα από την α) ανάλυση δεδομένων και τη διάδοση πληροφοριών και β)

την ενθάρρυνση κοινών προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση προβλημάτων επαγγελματικής κατάρτισης.

2η περίοδος 1976-1992 – Αρχικό στάδιο διαμόρφωσης του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης

Τον Φεβρουάριο του 1976 οι Υπουργοί Παιδείας της τότε ΕΟΚ εγκρίνουν με το ψήφισμα 9.2.1976 το πρώτο πρόγραμμα δράσης της Κοινότητας στον τομέα της Εκπαίδευσης, το οποίο καθιερώνει την Επιτροπή Παιδείας- βασικό όργανο συντονισμού της συνεργασίας των κρατών μελών για την εκπαίδευση. Για πρώτη φορά σε κείμενα της ένωσης εμφανίζεται η έννοια της Ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης και αρχίζει να διαφαίνεται η πρόθεση και για την εκπαιδευτική σύγκλιση.

Με το ψήφισμα των Υπουργών Παιδείας της 24ης Μαΐου 1988 υιοθετείται η βασική θέση της έκθεσης της Συνόδου των Υπουργών Παιδείας, η οποία υπογραμμίζει την ανάγκη για μια ευρωπαϊκή κοινωνία οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά ολοκληρωμένη και ασκεί αυστηρή κριτική στην αντίληψη σύμφωνα με την οποία η Ένωση οφείλει να έχει αποκλειστικά οικονομικό χαρακτήρα. Μερικές δράσεις που υλοποιήθηκαν μετά το ψήφισμα αφορούσαν μεταξύ των άλλων στην ανάπτυξη διεπιστημονικών ερευνητικών προγραμμάτων, στην ενίσχυση της κινητικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων και βιομηχανίας, στην προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης των νέων, στην προώθηση μηχανισμού αναγνώρισης διπλωμάτων (εντός της κοινότητας), στη θεσμοθέτηση του Δικτύου EURYDICE (Σταμέλος και Βασιλόπουλος 2004: 56-57).

3η Περίοδος 1992 – 2000 – Περίοδος θεσμοθέτησης του Ευρωπαϊκού Εκπαιδευτικού Χώρου

Με την συνθήκη του Μάαστριχτ ο τομέας της εκπαίδευσης αναβαθμίζεται καθώς αναγνωρίζεται επίσημα ως τομέας άσκησης πολιτικής της Ένωσης και ιδρύεται μια νέα Γενική Διεύθυνση στην Επιτροπή, η οποία έχει την ευθύνη για την εκπαίδευση και την κατάρτιση και προωθούνται στόχοι που διαφαίνονταν με τις δράσεις της προηγούμενης περιόδου –προγράμματα, οδηγία 89/48, κ.α.

Ο ρόλος της εκπαίδευσης στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ισχυροποιήθηκε περαιτέρω με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997), με σημαντικότερη αλλαγή σε σχέση με την προηγούμενη συνθήκη, την επέκταση της διαδικασίας της συναπόφασης και για ζητήματα της επαγγελματικής επιμόρφωσης.

Με τη Διακήρυξη της Μπολόνια το 1999 - σήμερα συμμετέχουν πάνω από σαράντα χώρες στη Διαδικασία της Μπολόνια - επιχειρείται η σύγκλιση των συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης μέσα από την προώθηση ενός συστήματος εύκολα αναγνώσιμων και

συγκρίσιμων ακαδημαϊκών βαθμών, καθώς και μέσα από την προώθηση της κινητικότητας σπουδαστών, διδασκόντων και ερευνητών.

Ως βασικοί στόχοι της δράσης της Κοινότητας στο σημείο αυτό ορίζονται από το άρθρο 149 της συνθήκης του Άμστερνταμ, η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης, η κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η ανταλλαγή πληροφοριών για κοινά προβλήματα, η ενθάρρυνση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η ανάπτυξη νέων μορφωτικών δραστηριοτήτων.

Ως προς την αρχική επαγγελματική εκπαίδευση, στοχοθετείται η ενίσχυση της κινητικότητας εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, η τόνωση της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων.

Στη διαμόρφωση και την εφαρμογή της κοινοτικής εκπαιδευτικής πολιτικής η Κοινότητα ενεργεί σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας

4η Η περίοδος 2000 έως σήμερα - Η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική στην προοπτική της Λισσαβόνας.

Η λεγόμενη «στρατηγική της Λισσαβόνας» - που οφείλει να επιτύχει η Ένωση μέχρι το 2010, έτσι ώστε να καταστεί η πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία του κόσμου.

Η στρατηγική της Λισσαβόνας, όπως αυτή αναπτύχθηκε στο πλαίσιο μιας σειράς Ευρωπαϊκών Συμβουλίων μετά το 2000, στοχεύει κυρίως:

- Στην προετοιμασία της μετάβασης προς μια δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία της γνώσης. Η διαμόρφωση ενός τέτοιου τύπου οικονομίας προϋποθέτει μια συνεχή προσπάθεια προσαρμογής στις εξελίξεις της κοινωνίας της πληροφορίας – π.χ αξιοποίηση του δυναμικού των ΤΠΕ για τη δημιουργία θέσεων εργασίας -, καθώς και προσπάθειες για συναίνεση στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης.

- Στον εκσυγχρονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου μέσω της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και των επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους.

- Στην προστασία του περιβάλλοντος και τη διαμόρφωση των απαραίτητων συνθηκών για τη διασφάλιση μιας αειφόρου ανάπτυξης.

Είναι περισσότερο από εμφανές ότι η εκπαίδευση, καθώς και η επίτευξη συμπληρωματικότητας μεταξύ της εκπαίδευσης και άλλων τομέων πολιτικής, όπως αυτών της έρευνας, της απασχόλησης και

της μακροοικονομικής, συνιστούν βασικές προϋποθέσεις για την επίτευξη των παραπάνω στόχων.

Επειδή, όμως, οι προαναφερόμενοι στόχοι σχετίζονται και με πεδία άσκησης πολιτικής τα οποία εμπίπτουν στις αρμοδιότητες των κρατών μελών, η Ένωση εισήγαγε την Ανοικτή Μέθοδο Συντονισμού με στόχο τη σύγκλιση των εθνικών πολιτικών προκειμένου να επιτευχθούν οι κοινοί στόχοι. Συγκεκριμένα, η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού εφαρμόζεται σε τομείς όπως η απασχόληση, η κοινωνική προστασία, η κοινωνική ένταξη, η εκπαίδευση, η νεολαία και η κατάρτιση(Γκόβαρης και Ρουσάκης 2008:10-18).

2.2.3. Το ισχύον Εκπαιδευτικό Σύστημα – θεσμικό πλαίσιο

Το ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα διαρθρώνεται σε τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης:

- Την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση,
- Τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,
- Την Ανώτατη Εκπαίδευση.

Επιπρόσθετα, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για δια βίου εκπαίδευση το εκπαιδευτικό σύστημα υποστηρίζεται από φορείς που παρέχουν δυνατότητες εκπαίδευσης των ενηλίκων, δημιουργώντας έτσι ένα πλέγμα εκπαίδευσης – κατάρτισης για κάθε ηλικιακή ομάδα του πληθυσμού.

• Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση αποτελείται από την Προσχολική Εκπαίδευση, ήτοι το Νηπιαγωγείο, το οποίο είναι υποχρεωτικό και το εξαετές Δημοτικό Σχολείο, το οποίο αποτελεί την υποχρεωτική Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Τα δημοτικά είναι δημόσια ή ιδιωτικά. Ανάλογα με το πρόγραμμα τους τα δημόσια σχολεία διακρίνονται σε κοινά ή ολοήμερα, πειραματικά, διαπολιτισμικά και ειδικής αγωγής.

Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση χωρίζεται σε δύο κύκλους:

- Την υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, που παρέχεται από το τριετές Γυμνάσιο διαφόρων τύπων όπως εσπερινό, αθλητικής διευκόλυνσης, μουσικό, διαπολιτισμικό κ.α, και
- Τη μετά-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, η οποία παρέχεται από το τριετές Γενικό Λύκειο, τα τριετή Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ) και τις διετείς Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ)

Β' κύκλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Αυτός ο κύκλος περιλαμβάνει:

Τα Γενικά λύκεια μπορεί να είναι δημόσια ή ιδιωτικά, ημερήσια ή εσπερινά. Η φοίτηση στο γενικό λύκειο είναι τριετής, ενώ όταν λειτουργεί ως εσπερινό η φοίτηση γίνεται τετραετής. Τα γενικά λύκεια προσφέρουν τρεις κατευθύνσεις, τη θεωρητική, τη θετική και την τεχνολογική λειτουργώντας ως ημερήσια ή ως εσπερινά, περιλαμβάνοντας στο πρόγραμμα σπουδών τους μαθήματα υποχρεωτικά και επιλογής. Κατά κανόνα ως ημερήσια λειτουργούν γενικά λύκεια με τάξεις αθλητικής διευκόλυνσης, μουσικά λύκεια, πειραματικά, διαπολιτισμικά, ειδικής αγωγής και εκκλησιαστικά.

Τα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ) και τις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑΣ) που σύμφωνα με τον Ν. 3745/2006, αποτελούν εναλλακτική δυνατότητα συνέχισης σπουδών με στόχο το συνδυασμό της γενικής παιδείας με την εξειδικευμένη τεχνική και επαγγελματική γνώση με σκοπό την ταχύτερη ένταξη των αποφοίτων στην αγορά εργασίας και την ισότιμη με τα ενιαία λύκεια δυνατότητα πρόσβασης τους στα Ανώτερα και Ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα³.

Η δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση αποβλέπει στο συνδυασμό της γενικής παιδείας(ν.1566/85) με την τεχνική επαγγελματική γνώση (Σαίτης,2008:62), με ειδικότερο σκοπό, τον κατωτέρω όπως αναφέρεται στον Ν. 3475/2006 στο πρώτο του άρθρο:

«α) την ανάπτυξη των ικανοτήτων, της πρωτοβουλίας, της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης των μαθητών,

β) τη μετάδοση των απαιτούμενων τεχνικών και επαγγελματικών γνώσεων και την ανάπτυξη των συναφών δεξιοτήτων τους,

γ) την παροχή στους μαθητές των απαραίτητων γνώσεων και εφοδίων για τη συνέχιση των σπουδών τους στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα.» (Ν. 3475/2006).

Οι Επαγγελματικές σχολές δίνουν τη δυνατότητα σε όσους επιθυμούν να ακολουθήσουν, ανάλογες ειδικότητες με εκείνες που προσφέρουν τα ΕΠΑΛ, καθώς και ειδικότητες που δεν απαιτούν θεωρητική υποστήριξη, αλλά επικεντρώνονται κυρίως στην πρακτική άσκηση, ώστε οι απόφοιτοι τους να ανατάσσονται άμεσα στην αγορά εργασίας ως ειδικευμένοι τεχνίτες.

Τα προγράμματα διδασκαλίας στις ΕΠΑΣ περιλαμβάνουν μαθήματα μόνο τεχνικά – επαγγελματικά και εργαστηριακές ασκήσεις. Για τον

³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση, www.ypepth.gr, 19-07-2009

λόγο αυτό δικαίωμα εγγραφής στις ΕΠΑΣ έχουν οι προαγόμενοι από την Α τάξη του Επαγγελματικού ή του Γενικού λυκείου, έτσι οι εισαγόμενοι να έχουν αποκτήσει με επάρκεια γενική μόρφωση και το γνωσιολογικό υπόβαθρο που θα τους χρειαστεί.

Τα ΕΠΑΛ δημόσια και ιδιωτικά θα είναι αποκλειστικής αρμοδιότητας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, ενώ Επαγγελματικές Σχολές θα μπορούν να ιδρύονται και να λειτουργούν υπό την εποπτεία και ευθύνη άλλων Υπουργείων.»(Αιτιολογική Έκθεση νομοσχεδίου 3475/06 : 1).

Στα ΕΠΑΛ λειτουργούν 3 κύκλοι στην Α τάξη, 12 τομείς στην Β τάξη και 19 ειδικότητες στην Γ τάξη.

Τα μαθήματα Γενικής παιδείας ορίζονται σε υποχρεωτικά και επιλογής.

Το πρόγραμμα σπουδών του ΕΠΑΛ χαρακτηρίζεται από την αύξηση των ωρών διδασκαλίας μαθημάτων γενικής παιδείας, αλλά το χαμηλό επίπεδο των μαθητών που επιλέγει την Επαγγελματική εκπαίδευση δεν τους εξασφαλίζει την πρόσβαση στα ΑΕΙ.

Στις ΕΠΑΣ λειτουργούν 33 Ειδικότητες, παρέχοντας στους μαθητές επαγγελματική εξειδίκευση και πρόσβαση στα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), χωρίς να έχει αποσαφηνιστεί πλήρως το θέμα των επαγγελματικών δικαιωμάτων και στις δύο μορφές επαγγελματικού σχολείου⁴.

Δεν προηγήθηκαν της εφαρμογής της μεταρρύθμισης αυτής οι σχετικές αναμορφώσεις των αναλυτικών προγραμμάτων, συγγραφή νέων βιβλίων και γενικά δεν προηγήθηκε λεπτομερής σχεδιασμός της υλοποίησης της μεταρρύθμισης.

Η τουριστική εξειδίκευση παρέχεται από τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση από το 1985 είτε ως τριετές πρόγραμμα σπουδών είτε ως διετές. Αναλυτικά προγράμματα διαμορφώθηκαν μετά την εισαγωγή της ειδικότητας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και τα βιβλία της ειδικότητας έφτασαν στις σχολικές μονάδες την σχολική χρονιά 2001-2002.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του πίνακα 2.1, διαπιστώνεται μείωση του μαθητικού δυναμικού στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με σημαντική αύξηση της μείωσης στην Επαγγελματική Εκπαίδευση τόσο στα δημόσια όσο και στα ιδιωτικά σχολεία. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει την απαξίωση της τεχνικής εκπαίδευσης στην συνείδηση του Έλληνα πολίτη.

⁴ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση, www.ypepth.gr, 19-07-2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ				
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2004-05	2005-06	2006- 07	2007- 08
ΓΥΜΝΑΣΙΑ	316.862	310.436	326.401	322.695
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ	39.238	39.854	40.461	41.907
ΛΥΚΕΙΑ	226.056	224.734	366.862	224.000
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ	23.403	24.290	24.400	25.394
ΤΕΕ	109.428	101.041	63.274	34.520
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ	16.423	16.345	14.015	7.327
ΕΠΑΛ			23.881	40.862
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ			2.448	8.734
ΕΠΑΣ				6.342
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ				1.062
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2004-05	2005-06	2006- 07	2007- 08
ΓΥΜΝΑΣΙΑ	17.857	17.822	18.297	18.876
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ	5.792	2.375	2.355	2.399
ΛΥΚΕΙΑ	17.428	18.554	16.883	17.649
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ	5.788	2.326	2.223	2.205
ΤΕΕ	4.287	3.246	1.442	657
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ	2.346	834	510	251
ΕΠΑΛ			124	248
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ			15	72
ΕΠΑΣ				162
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ				42

Πηγή: ΔΙΠΕΕΥΠΕΠΘ

Με την ισχύουσα μεταρρύθμιση δεν εξασφαλίζεται ευελιξία στην τεχνική εκπαίδευση και σύνδεση των βαθμίδων. Καλείται ο απόφοιτος του γυμνασίου να πάρει απόφαση καθοριστική για την επαγγελματική του πορεία. Από την πλευρά της πολιτείας έχουν γίνει προσπάθειες για τον επαγγελματικό προσανατολισμό στα

πλαίσια της φοίτησης στο γυμνάσιο. Οι προσπάθειες όμως δεν έχουν αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα ίσως γιατί δεν υποστηρίχτηκαν από ισχυρή στοχοθέτηση για αποτελέσματα συγκεκριμένα, αλλά και τη στελέχωση των γραφείων Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΣΕΠ) με το κατάλληλα ειδικευμένο και εξ αρχής εκπαιδευμένο προσωπικό. Επίσης το μάθημα του ΣΕΠ δεν καθορίστηκε να διδάσκεται μόνο από εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς. Με αυτό το μάθημα απλά συμπληρώνουν το ωράριο τους οι υπάρχοντες εκπαιδευτικοί στην σχολική μονάδα.

Η φιλοσοφία της αποκέντρωσης της εκπαίδευσης και της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων που σχετίζονται τόσο με τα λειτουργικά όσο και με τα οικονομικά του σχολείου, όπως είχε εισαχθεί το 1985, συνεχίζει να διέπει τις μεταρρυθμιστικές νομοθετήσεις που ακολούθησαν μέχρι και σήμερα.

Δημόσια δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση παρέχουν εκτός από το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (ΥΠΔΒΜΘ), το Υπουργείο Ανάπτυξης – με τις Σχολές του Οργανισμού Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤΕΚ) και ένα πλήθος φορέων. Τουριστικές ειδικότητες υπάρχουν στα ΕΠΑΛ στον τομέα Οικονομίας και Διοίκησης και στον τομέα Γεωπονίας Τροφίμων και Περιβάλλοντος. Στον ΟΤΕΚ λειτουργούν ΕΠΑΣ, ΙΕΚ και Ανώτερες Σχολές. Ακολουθεί εκτεταμένη αναφορά στην λειτουργία των σχολών αυτών καθώς και στην ιστορία τους.

Χαρακτηριστικά παραθέτονται μερικοί από τους φορείς που παρέχουν επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η παράθεση των ακολούθων κρίνεται σκόπιμη για να καταδειχτεί το πλήθος των φορέων που παρέχουν επαγγελματική τεχνική εκπαίδευση ως δημόσιος τομέας με την ευρύτερη ή την στενότερη έννοια και όχι μόνο:

- Υπουργείο Γεωργίας με τις: Αμερικανική Γεωργική Σχολή Θεσσαλονίκης, Τ.Ε.Ε. Γεωργοτεχνικού τομέα, Τ.Ε.Ε. Ξυλογλυπτικής & Διακοσμητικής Επίπλου Καλαμπάκας
- Υπουργείο Υγείας & Πρόνοιας: Μέσες Τεχνικές Επαγγελματικές Νοσηλευτικές Σχολές.
- Υπουργείο Ανάπτυξης: Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές Τουριστικών Επαγγελμάτων
- Υπουργείο Πολιτισμού: Μουσικές Σχολές – Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης, Σχολές Χορού – Κρατική Σχολή Ορχηστρικής Τέχνης,
- Υπουργείο Ναυτιλίας: Σχολή θαλαμηπόλων

Επίσης μια σειρά από σχολές που λειτουργούν είτε ως ιδιωτικές είτε υπό την αιγίδα φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα ή ΜΚΟ, όπως:

- Κινηματογραφικές Ιδιωτικές Σχολές.
- Προπαρασκευαστικό & Επαγγελματικό Σχολείο Καλών Τεχνών Πανόρμου Τήνου.
- Λαμπριάδειος Οικοκυρική Σχολή
- Σχολές Ελληνικού Κέντρου Δέρματος ΕΟΜΜΕΧ.
- Εργαστήρια ταπητουργίας ΕΟΜΜΕΧ.
- Εργαστήρια Μεταλλοτεχνίας, Ξυλογλυπτικής, Υφαντικής ΕΟΜΜΕΧ.
- Διπλάρειος Τεχνολογική Σχολή (Ηλεκτρολογία – Ηλεκτρονική – Επιπλοποιία)
- Σχολή Επαγγελματών Κρέατος⁵(www.akostopoulos.gr).

Μεταδευτεροβάθμια Επαγγελματική Κατάρτιση

Το ΥΠΔΒΜΘ ασκεί την εποπτεία της τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, μέσω του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΣΕΕΚ), το οποίο καθιερώθηκε με το Νόμο 2009/1992. Με τον Ν. 3849/2010 που αφορά την ανάπτυξη της δια βίου μάθησης, διαφοροποιείται ελαφρώς η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Το ακαδημαϊκό έτος 2009-10 μετονομάστηκε το ΥΠΕΠΘ σε Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (ΥΠΔΒΜΘ) καθώς και η ιστοσελίδα του σε www.minedu.gov.gr. Τον ΟΕΕΚ διαδέχεται ο Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων (ΕΟΠΠ), ο οποίος εποπτεύει την διαδικασία της πιστοποίησης των αποφοίτων των ΔΙΕΚ. Τα ΙΕΚ μετατράπηκαν σε Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΔΙΕΚ) και υπάγονται στο Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ). Ο Ν. 3849/2010 καθορίζει τα της λειτουργίας των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΚΕΕ) και των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ).

⁵www.akostopoulos.grwww.akostopoulos.gr/.../Word/10.%20Metavasi,%200enotites,%20selides,%20kefalides,%20yposelida,%20ektyposi.doc,18-6-08

Οι σπουδαστές των ΔΙΕΚ, επιλέγονται με κριτήρια επίδοσης και κοινωνικοοικονομικά (βαθμός Απολυτηρίου Λυκείου ή Γυμνασίου, γνώση ξένης γλώσσας – αν απαιτείται-, προηγούμενη προϋπηρεσία στην ειδικότητα επιλογής, οικογενειακό εισόδημα και πολυτεκνία). Βασικές γνώσεις ξένης γλώσσας είναι πλέον προαπαιτούμενο για την εισαγωγή στα ΔΙΕΚ ως προς τις τουριστικές ειδικεύσεις. Οι σπουδαστές των ΔΙΕΚ που προέρχονται από τα ΕΠΑΛ, εφόσον επιλέξουν την ίδια ειδικότητα έχουν την δυνατότητα να παρακολουθήσουν μόνο δύο από τα τέσσερα εξάμηνα κατάρτισης⁶.

Το πρόγραμμα σπουδών των ειδικεύσεων των ΔΙΕΚ δεν προβλέπει την πρόταση βασικού βιβλίου, διότι αυτό αναμορφώνεται με βάση τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

ΙΕΚ λειτουργούν επίσης το ΟΑΕΔ, το Υπουργείο Ανάπτυξης, το Υπουργείο Γεωργίας κ.α.

Οι τομείς ειδίκευσης που λειτουργούν στα ΔΙΕΚ είναι:

- Πληροφορικής – Τηλεπικοινωνιών – Δικτύων με δώδεκα ειδικότητες
- Χρηματοπιστωτικών & Διοικητικών Υπηρεσιών με είκοσι έξι ειδικότητες
- Τουρισμού – Μεταφορών με είκοσι επτά ειδικότητες
- Γεωτεχνικός με δεκατρείς ειδικότητες
- Τροφίμων & Ποτών με δύο ειδικότητες
- Μηχανουργίας – Ηλεκτρολογίας – Ηλεκτρονικών με είκοσι έξι ειδικότητες
- Δομικών & Συναφών Κατασκευών με έντεκα ειδικότητες
- Χημικής Βιομηχανίας με πέντε ειδικότητες
- Εφαρμοσμένων Τεχνών με είκοσι επτά ειδικότητες
- Ενέργειας – Περιβάλλοντος με τρεις ειδικότητες
- Υγείας – Αισθητικής – Κοινωνικών Υπηρεσιών με τριάντα τρεις ειδικότητες
- Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης με οκτώ ειδικότητες
- Ένδυσης και Υπόδησης με τρεις ειδικότητες

⁶ www.oEEK.gr, 18-6-08, www.eopp.gov.gr, 19-7-11

- Πολιτισμού και Αθλητισμού με δεκαέξι ειδικότητες

Δομές Δημοσίων ΙΕΚ λειτουργούν σε όλες τις περιφέρειες της χώρας αλλά και 40 ιδιωτικές επιχειρήσεις ΙΕΚ. Μετά από έρευνα στην ιστοσελίδα του ΙΔΕΚΕ διαπιστώθηκε ότι, ιδιαίτερα στις τουριστικές περιοχές της χώρας, λειτουργούν ελάχιστα έως καθόλου τμήματα με τουριστικές ειδικότητες. Ως προς τα επαγγελματικά δικαιώματα των πιστοποιημένων αποφοίτων των ΔΙΕΚ, υπάρχει κατοχύρωση για την πλειονότητα των προσφερομένων ειδικοτήτων, εκτός από αυτές του τομέα του τουρισμού και μεταφορών. Σε αυτό τον τομέα έχουν κατοχυρωθεί επαγγελματικές άδειες από τις είκοσι επτά συνολικά προσφερόμενες οι ακόλουθες:

Επιμελητής - Ξεναγός εθνικών δρυμών και χώρων αναψυχής με το Π.Δ. 267/2003 (ΦΕΚ 240/Α'/16-10-03) για Ιδιωτικό/δημόσιο τομέα (εθνικοί δρυμοί, προστατευόμενες περιοχές, χώροι υπαίθριας αναψυχής) υπό καθοδήγηση του διαχειριστή των φυσικών αυτών συστημάτων και ως Συνοδός-Ξεναγός επισκεπτών.

Ειδικός Ναυτιλιακής Κατεύθυνσης με το Π.Δ. 229/1995 (ΦΕΚ 130/Α/1995) για επαγγελματική άδεια για Ναυτιλιακό Πρακτορείο μετά από 2ετή προϋπηρεσία.

Ειδικός θαλασσοθεραπείας- SPA και Ειδικός λουτροθεραπείας- SPA των οποίων η ρύθμιση βρίσκεται σε επεξεργασία από το αρμόδιο υπουργείο.

Και Εκπαιδευτής υποψηφίων οδηγών αυτοκινήτων και μοτοσικλετών με τα Π.Δ. 404/1996 (ΦΕΚ 271/Α'/11-12-96) Π.Δ. 208/2002 (ΦΕΚ 194/Α'/23-08-2002) Π.Δ. 337/2003, ως Εκπαιδευτής υποψηφίων οδηγών (προαπαιτούμενα: δίπλωμα, άδεια οδήγησης όλων των κατηγοριών, λευκό ποινικό μητρώο, προϋποθέσεις υγείας, εξετάσεις) (ΦΕΚ 291/Α'/18-12-2003)⁷.

Παρατίθενται οι ειδικότητες του τομέα Μεταφορών και Τουρισμού με καθαρά Τουριστικό προσανατολισμό στον πίνακα 2.2.

⁷ www.oEEK.gr, 18-6-08, www.eopp.gov.gr, 19-07-11

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2. ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ ΙΕΚ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Επιμελητής Πτήσεων	Υπεύθυνος Συστηματοποιημένου Επισιτισμού (catering)	Μονάδας
Εκπαιδευτής Αυτοκινήτων	Οδηγών	Οδηγός Ταξί
Υπάλληλος Αεροδρομίου	Ειδικός Αεροπορικών Εταιρειών	
Τεχνικός Εμπορευμάτων Αερομεταφορών	Μεταφοράς	
Ειδικός Υπηρεσιών και Τροφοδοσίας	Ξενοδοχειακών	Ειδικός Διαχείρισης Τουριστικών εκδηλώσεων
Ειδικός Ψυχαγωγίας	Ξενοδοχειακής	Ειδικός Θαλασσοθεραπείας-SPA
Υπεύθυνος Φιλοξενίας	Υποδοχής &	Ειδικός Λουτροθεραπείας- SPA
Βοηθός Ζαχαροπλάστη (Μεταγυμνασιακό)	Αρτοποιού	Ειδικός Ναυτιλιακής Κατεύθυνσης
Βοηθός Εστιατορικής Τέχνης (Μεταγυμνασιακό)	Τέχνης	Ειδικός Τουριστικού Πρακτορείου
Βοηθός Τέχνης (Μεταγυμνασιακό)	ζαχαροπλαστικής	Επιμελητής Ξεναγός Εθνικών Δρυμών και Χώρων Αναψυχής
Βοηθός (Μεταγυμνασιακό)	Μαγειρικής Τέχνης	Στέλεχος Τουρισμού Υπαίθριων Δραστηριοτήτων
Τεχνικός Ζαχαροπλαστικής	Αρτοποιίας	Συνοδός Βουνού
Τεχνικός μαγειρικής τέχνης		Τουριστικός Συνοδός
Υπάλληλος Μπαρ	Υπάλληλος Γραφείου	Τουριστικού

Πηγή: διαμορφωμένος από www.oEEK.gr και <http://cert.gsae.edu.gr/web/index.php/dimosiaieka-3/2011-03-18-16-58-43>.

Ανώτατη Εκπαίδευση

Στην Ελλάδα, με βάση το Ν. 2916/2001, η Ανώτατη Εκπαίδευση χωρίζεται σε Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση, η οποία παρέχεται στα Πανεπιστήμια, και σε Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση, η οποία παρέχεται στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ). Επιπλέον, από το ακαδημαϊκό έτος 1997/98 θεσμοθετήθηκε το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

Η Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση έχει ως αποστολή την υψηλή θεωρητική και σφαιρική κατάρτιση του μελλοντικού επιστημονικού δυναμικού της χώρας. Στις περισσότερες σχολές είναι τετραετής η φοίτηση. Στην Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση ανήκουν τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία, η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών και το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Στην Ελλάδα λειτουργούν 21 Πανεπιστήμια, σε διάφορες πόλεις της χώρας, τα οποία αποτελούνται από 63 Σχολές, οι οποίες με τη σειρά τους διαιρούνται σε 258 Τμήματα και αυτά σε αντίστοιχους Τομείς (ΕΣΥΕ, 2005/06). Τα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, είναι ευθύνη των ιδρυμάτων, όπως και η επιλογή των διδασκόντων. Το υπουργείο παιδείας επικυρώνει κυρίως τις αποφάσεις των.

Η Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση έχει ως ρόλο να συμβάλει στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας και στην πρόοδο της επιστήμης και της εφαρμοσμένης έρευνας. Η εκπαίδευση είναι προσανατολισμένη στην αφομοίωση και μεταφορά των δεδομένων της επιστήμης στην παραγωγή. Οι σπουδές στα ΤΕΙ σε σύγκριση με αυτές στα Πανεπιστήμια έχουν περισσότερο εφαρμοσμένο χαρακτήρα. Στην Ελλάδα υπάρχουν 15 ΤΕΙ, τα οποία αποτελούνται από δύο τουλάχιστον Σχολές, που περιλαμβάνουν δύο ή περισσότερα Τμήματα. Λειτουργούν συνολικά 230 τμήματα (ΕΣΥΕ, 2005/06).

Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση παρέχεται από τα ΤΕΙ Αθήνας, Πειραιά, Πάτρας, Θεσσαλονίκης, Λάρισας, Ηπείρου, Κρήτης.⁸ Προσφέρουν στους φοιτητές την ίδια κυρίως κατεύθυνση του ξενοδοχειακού μανάτζμεντ, εκτός από αυτό του Πειραιά που προσανατολίζεται προς τον Θαλάσσιο Τουρισμό.

Ανώτατη εκπαίδευση και έρευνα.

Παράλληλα με την εκπαίδευση, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας αποτελούν τον σημαντικότερο φορέα υλοποίησης των δραστηριοτήτων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (ΕΤΑ) της χώρας. Συγκεκριμένα, το 2003 το 46,72% της Ακαθάριστης Εγχώριας Δαπάνης για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη

⁸ Δεν λειτουργούν πλέον τα τμήματα Ηπείρου και Λάρισας

(ΑΕΔΕΤΑ) πραγματοποιήθηκε στα ελληνικά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης, ιδιαίτερα δε στην Αττική (43,66% του συνόλου), στην Κεντρική Μακεδονία (18,8% του συνόλου), την Δυτική Ελλάδα (11,9% του συνόλου) και Κρήτη (8% του συνόλου) (EURYDICE, 2005/0632).

Ανώτερη Βαθμίδα Εκπαίδευσης

Στην Ανώτερη Βαθμίδα Εκπαίδευσης υπάγονται διάφορες σχολές, που παρέχουν επαγγελματική ειδίκευση σε συγκεκριμένους τομείς που αφορούν στη θρησκεία, στην τέχνη, στον τουρισμό, στο ναυτικό, στο στρατό και στη δημόσια τάξη. Πιο συγκεκριμένα, στις σχολές αυτές περιλαμβάνονται οι Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές, οι Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού, οι Ανώτερες Σχολές Χορού και Δραματικής Τέχνης, οι Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης, οι Ανώτερες Σχολές Υπαξιωματικών του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και η Ανώτερη Σχολή Αστυφυλάκων⁹.

Σε αυτή την βαθμίδα εντάσσονται οι σχολές του ΟΤΕΚ ΑΣΤΕΡ και ΑΣΤΕΑΝ καθώς και οι αδιαβάθμητες σχολές ξεναγών.

Η Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης λειτουργεί το τμήμα Τουριστικής Οικονομίας και Ανάπτυξης. Αυτό το τμήμα δημιουργήθηκε με τον Ν. 3200/03 «τροποποιήσεις του Ν.1388/1983 ίδρυση Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης, ίδρυση Εθνικής Σχολής Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις»¹⁰.

Διά Βίου Εκπαίδευση και Κατάρτιση για Νέους Αποφοίτους και Ενήλικες

Ο θεσμός της δια βίου μάθησης είναι μια πρακτική για την αντιμετώπιση των αναγκών της επικαιροποίησης των γνώσεων στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας που έχει χρεία της διαχείρισης και απρόσκοπτης διάδοσης των γνώσεων μέσα σε μία οργάνωση ώστε αυτή να μπορεί να ανταγωνισθεί η συναγωνιστεί επιτυχώς μέσω της μετατροπής της γνώσης σε ανταγωνιστική ικανότητα και πλεονέκτημα. Στην σύγχρονη ιστορία μας είχε αναγνωριστεί η σημασία της από την δεκαετία του 1960 και μετά. Αυτό αποτυπώνεται στην εργασία της επιτροπής της UNESCO (Learning to Be. The world of education today and tomorrow, Faure et al, 1972) της οποίας οι προτάσεις όχι μόνο κατευθύνονται προς μια «κοινωνία της μάθησης» (Χρ. Γκόβαρης, Ιωαν. Ρουσσάκης,

⁹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση, www.ypepth.gr, 19-07-2009

¹⁰http://www.ekdd.gr/esdd/files/var/eidiki/prog_spoudwn/5_programma_spoudwn_toa_ka.pdf, 15-17-2011

2008:107), αλλά και αποτελούν ολοκληρωμένο πρόγραμμα δια βίου εκπαίδευσης με ανθρωπιστικό κυρίως πλαίσιο.

Αποτέλεσε πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹¹ μέσω ερευνών των αρμοδίων ευρωπαϊκών -αλλά και παγκόσμιων οργανισμών αλλά και διαβουλεύσεων. Αποτυπώνεται μεταξύ άλλων στα κείμενα που αναφέρονται στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας (2000) καθώς και σε ένα πλήθος κειμένων της ΕΕ, όπως πχ αποτελεί στόχο στο πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010», (Γκόβαρης και Ρουσσάκης, 2008:119).

Ειδικό Νομοθετικό Πλαίσιο

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 αρχίζει η προσπάθεια εκσυγχρονισμού του θεσμού της Λαϊκής Επιμόρφωσης με τη δημιουργία της Διεύθυνσης Επιμόρφωσης Ενηλίκων στο Υπουργείο Παιδείας. Η τελευταία, με νόμο του 1983 (Ν.1320/1983) αναβαθμίζεται σε Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης(ΓΓΛΕ) και μετά από διάφορες ρυθμίσεις με τους Ν.1558/1985, το Π.Δ. 132/1989, το Π.Δ. 386/1991 και τελικά τον Ν.2327/1995 και τον Ν. 2909/2001 μετονομάζεται σε Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Έχει είδη θεσμοθετηθεί με τον Ν.2327/1995 η ίδρυση Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΚΕΕ) και των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ). Με τον ίδιο νόμο ιδρύεται το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, ενώ με τον Ν.2525/1997 θεσμοθετούνται τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) στα οποία φοιτούν ενήλικες που δεν έχουν συμπληρώσει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση και τους χορηγείται μετά από επιτυχή φοίτηση τίτλος ισότιμος του Γυμνασίου (ή Δημοτικού). Η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΓΓΕΕ) και αναλαμβάνει το σχεδιασμό, το συντονισμό και την υλοποίηση σε εθνικό επίπεδο και στον απόδημο ελληνισμό ενεργειών που αφορούν τη διά βίου μάθηση.

Με Ν.2909/2001, (αρθ.3) το ΙΔΕΚΕ υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Με το Ν.3191/2003 θεσμοθετείται το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ), προκειμένου να επιτευχθεί ο συντονισμός και η συμπληρωματικότητα των συστημάτων της Δευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και της Αρχικής και Συνεχιζόμενης Κατάρτισης.

¹¹ Η πρώτη αναφορά του Συμβουλίου της Ευρώπης στην «διαρκή εκπαίδευση, ήταν το 1971 (ΠΙ, 2008:108)

Στα πλαίσια του ΕΣΣΕΕΚΑ λειτουργούν και διασυνδέονται τα 6 ακόλουθα συστήματα: Σύστημα Έρευνας των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας, Σύστημα Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Σύστημα Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης, Σύστημα Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης, Σύστημα Πιστοποίησης της Επαγγελματικής Κατάρτισης και των Επαγγελματικών Προσόντων και Σύστημα Συμβουλευτικής, Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Σύνδεσης με την Αγορά Εργασίας.

Πυλώνες ενός τέτοιου ενιαίου συστήματος αποτελούν οι δύο εθνικοί φορείς, το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης (ΕΚΕΠΙΣ) και ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ), οι οποίοι αναπτύσσουν τους κατάλληλους μηχανισμούς και διαδικασίες ώστε να διασφαλίζεται η αξιοπιστία του αποτελέσματος. Με τον Ν.3879 προστίθεται ο ΕΟΠΠ και καταργείται ο ΟΕΕΚ. Έτσι δημιουργείται ένα ενιαίο σύστημα Πιστοποίησης Επαγγελματικών Προσόντων στη βάση των δύο αυτών εθνικών φορέων και προωθείται ένα σαφές και καθορισμένο περιβάλλον στην αγορά εργασίας, το οποίο εγγυάται συνθήκες ασφάλειας για τους εργαζόμενους και τις επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με το ν.3369/2005 για τη «Συστηματοποίηση της Δια Βίου Μάθησης και Άλλες Διατάξεις»: Τα Προγράμματα Δια Βίου Κατάρτισης οδηγούν στην απονομή Πιστοποιητικού Δια Βίου Κατάρτισης. Τα Προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης, αναλόγως της διάρκειάς τους, οδηγούν στην απονομή των εξής πιστοποιητικών:

Μέχρι 75 ώρες σε Πιστοποιητικό Επιμόρφωσης,

Μέχρι 250 ώρες σε Πιστοποιητικό Δια βίου Εκπαίδευσης.

Τα προγράμματα αυτά χαρακτηρίζονται από την ευελιξία τους, ενώ σημαντικό είναι το γεγονός πως η Δια Βίου Μάθηση μπορεί να πραγματοποιείται και με την μέθοδο της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης (Οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα European2005/06Euribase - Ελλάδα - (2005/06)).

Επαγγελματικά Επίπεδα

Τα επαγγελματικά επίπεδα και το σύστημα αντιστοιχίας των τίτλων της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης θεσμοθετήθηκαν για να ευνοηθεί η ελεύθερη μετακίνηση των εργαζομένων στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία των προϋποθέσεων, που επιτρέπουν την ισότητα πρόσβασης στην απασχόληση. Με την οδηγία 92/51 της ΕΟΚ καθιερώθηκαν τα επίπεδα έως 3 και το μεταδευτεροβάθμιο επίπεδο γνωστό και σαν 3. Τα επίπεδα 4 και 5 που αντιστοιχούσαν στο παλαιό σύστημα Ανωτέρας και Ανωτάτης Εκπαίδευσης αντικαταστάθηκαν από την

οδηγία 89/48 ΕΟΚ αντιμετωπίζοντας την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ως ενιαία¹².

Σύμφωνα με τον Ν.3475/06 το επαγγελματικό επίπεδο που αντιστοιχεί στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση καθορίζεται από τον Ν. 2009/92, άρθρο 3 παράγραφος 6. Η δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση αντιστοιχεί στο επίπεδο 2 σύμφωνα με την οδηγία 2005/36 με καταληκτική ημερομηνία ενσωμάτωσης της στην Ελληνική νομοθεσία την 20-10-2007. Η προαναφερθείσα οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφορά στην αντιστοίχιση των εκπαιδευτικών επιπέδων (ISCED) με επαγγελματικά (ISCO) ώστε να διευκολύνεται η διαφάνεια και η κινητικότητα στην εκπαίδευση εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς πιστωτικών μονάδων –ECVET), καθώς και της εργασιακής. Με τον Ν.3879/10 και τα ακόλουθα ΦΕΚ 1956ΤΒ-17-12-2010,405ΥΟΔΔ 21-12-2010,589ΤΒ 14-04-2011,725ΤΒ 03-05-2011,77ΤΥΟΔΔ 28-03-2011,83ΤΥΟΔΔ 01-04-2011, ιδρύεται ο ΕΟΠΠ ο οποίος έχει αρμοδιότητα στην πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων-δεξιοτήτων που προκύπτουν από την τυπική και την άτυπη εκπαίδευση και κατάρτιση. Με αυτές τις νομοθετικές ρυθμίσεις το ΕΚΕΠΙΣ περιορίζεται στην πιστοποίηση των δομών εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οι οργανισμοί ΕΟΠΠ και ΕΚΕΠΙΣ δημιουργήθηκαν για να προωθήσουν την εφαρμογή της οδηγίας 2005/36, αν και με καθυστέρηση.

Από την παράθεση των ανωτέρω γίνεται κατανοητό ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προσπαθεί να εναρμονιστεί με τα αντίστοιχα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να αναβαθμιστεί, ακολουθώντας τις σχετικές οδηγίες, αλλά η επαγγελματική αρχική εκπαίδευση δεν παρέχεται μόνο από το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας. Παρέχεται και από άλλους φορείς υπό την αιγίδα του ΥΠΔΒΜΘ που υπόκεινται στον διοικητικό του έλεγχο ως προς την θεσμική τους λειτουργία. Αυτό σαν γεγονός δηλώνει ή μια αποσπασματικότητα στην ρύθμιση, ή τον ανταγωνισμό μεταξύ των φορέων που θα οδηγή στην πιθανή παροχή βελτιωμένων υπηρεσιών εκπαίδευσης στους μετέχοντες. Το πρώτο φαίνεται να ευσταθεί αν αναλογισθούμε τα στατιστικά δεδομένα που καταδεικνύουν την διαρκή μείωση του μαθητικού δυναμικού της Επαγγελματικής εκπαίδευσης και την μειωμένη προτίμηση των υποψηφίων φοιτητών για την τουριστικής εξειδίκευση όπως αυτή προκύπτει από το γεγονός της δραματικής μείωσης των εισαγομένων φοιτητών στα τμήματα των ΤΕΙ Ηγουμενίτσας, Λάρισας και Αγίου Νικολάου. Η μείωση αυτή έχει

¹²www.akostopoulos.gr/.../Word/10.%20Metavasi,%20enotites,%20selides,%20kefalides,%20yposelida,%20ektyposi.doc, 18-6-08

οδηγήσει είδη στο κλείσιμο των τμημάτων Ηγουμενίτσας και Λάρισας¹³.

2.2.4. Η ιστορία της Ελληνικής Δημόσιας Τουριστικής Εκπαίδευσης

Η Τουριστική εκπαίδευση είναι συνυφασμένη με την ιστορία του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού(ΕΟΤ). Με τον Α.Ν.1565/50, ο οποίος κυρώθηκε με τον Ν.1624/51, στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας το 1922 ιδρύθηκε η Υπηρεσία Ξένων και Εκθέσεων σε αντικατάσταση του Γραφείου Ξένων και Εκθέσεων που είχε ιδρυθεί το 1914, αλλά λόγω πολιτικοοικονομικών συνθηκών δεν ήταν δυνατή η ενεργοποίησή του. Ο ΕΟΤ πρωτοδημιουργήθηκε το 1929 ως συνέχεια των προαναφερθέντων υπηρεσιών. Το 1930 στην Σιβιτανίδειο Σχολή Τεχνών και Επαγγελματιών λειτουργεί τμήμα ξενοδοχειακής σχολής. Το 1937 ξεκίνησαν να λειτουργούν τουριστικές σχολές στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (με το Β.Δ. της 24-4/8-5-1936), υπό την αιγίδα του ΕΟΤ (Λέκας, 1999)¹⁴.

Η Τουριστική Εκπαίδευση η παρεχόμενη από τον ΕΟΤ ακολούθησε αυτό την πορεία του οργανισμού. Οι σχολές υπό την αιγίδα του ΕΟΤ ονομάζονταν Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης (ΣΤΕ). Λειτουργούσαν ως σχολές βασικής εκπαίδευσης και ως μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στην ανώτερη βαθμίδα ανήκουν οι σχολές της Ρόδου και του Αγίου Νικολάου (Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Ρόδου-ΑΣΤΕΡ και Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Αγ. Νικολάου- ΑΣΤΕΑΝ). Βασικής εκπαίδευσης σχολές λειτουργούσαν σε διάφορες περιοχές όπου λειτουργούν και σήμερα και αναφέρονται παρακάτω. Το 2004 άλλαξαν την οργανωτική και λειτουργική δομή τους σε Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤΕΚ) με τον ν.3270/04(ΦΕΚ 187Α/11-10-2004).

Σήμερα λειτουργούν είκοσι σύγχρονες εκπαιδευτικές μονάδες σε δεκαεπτά πόλεις της Ελλάδας ως ΕΠΑΣ, ΙΕΚ, Μεταδευτεροβάθμιες Σχολές Ξεναγών. Είναι εφοδιασμένες με σύγχρονα εργαστήρια για πρακτική άσκηση - Εργαστήρια πληροφορικής - με Δανειστική

¹³<http://mail.phl.uoc.gr/announce/msg06274.html>, 15-07-11

<http://www.neoiagones.gr/index.php/-mainmenu-41/19005-2011-05-17-13-08-35.html>, 15-07-11

¹⁴ Ο Νίκος Λέκας υπήρξε σκαπανέας και οραματιστής του Ελληνικού Τουρισμού. Χρημάτισε στέλεχος των δημοσίων υπηρεσιών τουρισμού. Ξεκίνησε την καριέρα του στον τομέα ως Διευθυντής Υπηρεσίας Ξένων και Εκθέσεων.

βιβλιοθήκη, με Γραφείο Διασύνδεσης – Σταδιοδρομίας. Το τελευταίο βρίσκεται σε άμεση επαφή με την αγορά εργασίας για την προώθηση της απασχόλησης των αποφοίτων. Επίσης λειτουργούν δύο ξενοδοχειακές μονάδες κατά τη θερινή περίοδο και για την πρακτική των σπουδαστών. Στο πρόγραμμα σπουδών είναι ενταγμένη η πρακτική των σπουδαστών και επιβλέπεται αυστηρά από τους εκπαιδευτικούς των σχολών.

Στις εκπαιδευτικές μονάδες περιλαμβάνονται:

- Σχολές Ξεναγών –λειτουργούν μόνιμα σε Αθήνα, Κέρκυρα, Θεσσαλονίκη και Ηράκλειο Κρήτης- που εντάσσονται στην μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης, στην Ρόδο(ΑΣΤΕΡ) και στο Άγιο Νικόλαο Κρήτης (ΑΣΤΕΑΝ που εντάσσονται στην Ανώτερη Τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Επίσης τα τμήματα μετεκπαίδευσης εμπειροτεχνών εργαζομένων που λειτουργούν σε διαφορές πόλεις –το 2006-07 λειτούργησαν 55 τμήματα σε 16 πόλεις της χώρας.

Η Μετεκπαίδευση Εργαζομένων παρέχει ειδικεύσεις:

Υπάλληλοι Υποδοχής

Υπάλληλοι Εστιατορίου

Οροφокόμοι

Μάγειροι

Ζαχαροπλάστες

Την μετεκπαίδευση την έχει εντάξει ο ΟΤΕΚ στη δράση της δια βίου μάθησης, όπως και τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) τα οποία λειτουργεί. Ένα πρόγραμμα κατάρτισης που υλοποίησε ήταν η εκπαίδευση των οδηγών ταξί.

- Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) λειτουργούν στις περιοχές Αθήνα, Ανάβυσσος Αττικής, Μακεδονία, Ηράκλειο, Ρόδο, Καλαμπάκα, Αιδηψό, Σάμο, Καστανιά Καρδίτσας, Σταυρούπολη Ξάνθης, Νεστόριο Καστοριάς και Καλαμάτα, παρέχοντας τις εξής ειδικεύσεις:

Τεχνικοί Μαγειρικής Τέχνης

Ειδικοί Ξενοδοχειακών Υπηρεσία και Τροφοδοσίας

Υπάλληλοι Τουριστικών Γραφείων

Συνοδοί Βουνού

Ειδικοί Θαλασσοθεραπείας Spa

Ειδικοί Λουτροθεραπείας Spa

Βοηθοί Προϊσταμένων Ορόφων

Για ένα διάστημα είχαν λειτουργήσει και την εξειδίκευση στην Ξενοδοχειακή Ψυχαγωγία και Αθληση- Animation.

- Στα πλαίσια της Δευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης λειτουργούν, Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑΣ) στις περιοχές Αναβύσσου Αττικής, Μακεδονίας, Ηρακλείου, Ρόδου, Κέρκυρας, Γαλαξιδίου, Θράκης και Ναυπλίου, παρέχοντας τις εξής ειδικεύσεις:

Υπάλληλοι Υποδοχής

Υπάλληλοι Εστιατορίου

Μάγειρες

Ζαχαροπλάστες

Το εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολών είτε μόνιμο είτε ωρομίσθιο που αναλαμβάνει τα μαθήματα εξειδίκευσης, γενικά διαθέτει κατάρτιση, εκπαίδευση και εργασιακή εμπειρία στον τομέα. Προέρχεται σε σημαντικό βαθμό από μετεκπαιδευθέντες πρώην αποφοίτους των σχολών. Τα τελευταία χρόνια η ΑΣΠΑΙΤΕ (πρώην ΣΕΛΕΤΕ), λειτούργησε τμήματα για την επιμόρφωση του μόνιμου εκπαιδευτικού προσωπικού στην διδακτική και στα παιδαγωγικά.

Ο ΟΤΕΚ συνεργάζεται με διεθνείς ευρωπαϊκούς οργανισμούς και με επαγγελματικές ενώσεις, αφού έχει στελεχώσει με τους αποφοίτους του τον κλάδο¹⁵.

Στην παρεχόμενη από το Υπουργείο Παιδείας επαγγελματική εκπαίδευση σε ανώτερο επίπεδο, η τουριστική εξειδίκευση εισάγεται με την ίδρυση των Κέντρων Ανώτερης Τεχνικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕ). Λειτούργησαν αρχικά πέντε ΚΑΤΕ με συνολικά 2.569 σπουδαστές, σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο- με τον Ν.652/70, τον Φεβρουάριο του 1974, τα οποία αναβαθμίστηκαν σε Κέντρα Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕΕ) με τον Ν.576/77 και σε Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ)¹⁶ με τον Ν.1403/83. Με το άρθρο 1

¹⁵ www.otek.edu.gr, 08-04-2009

¹⁶ Σύμφωνα με την μελέτη του Παπαηλία Θεοδώρου για την Προσφορά και Ζήτηση Ειδικοτήτων στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα 1974-2010 των εκδόσεων ΔΙΟΝΙΚΟΣ(2006:254) παραθέτει τις ακόλουθες πληροφορίες για τον φοιτητικό πληθυσμό του τμήματος: Το 1974 το τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων είχε 160 φοιτητές, οι οποίοι το 2001 έφτασαν

του Ν. 2916/2001 για την «Διάρθρωση της Ανώτατης Εκπαίδευσης και Ρύθμιση Θεμάτων του Τεχνολογικού Τομέα» η Ανώτατη Εκπαίδευση χωρίζεται σε Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση, η οποία παρέχεται στα Πανεπιστήμια, και σε Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση, η οποία παρέχεται στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Αναβαθμίζονται λοιπόν τα ΤΕΙ σε Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΤΕΙ)¹⁷.

Το πρόγραμμα σπουδών που ακολουθούν είναι ευθύνη του κάθε ιδρύματος και απόρροια της γενικής λειτουργίας της δημόσιας εκπαίδευσης ως τμήμα του δημόσιου τομέα. Περιλαμβάνει δε όλους τους τομείς, δηλαδή τη φιλοξενία, την εστίαση, τη διακίνηση τουριστών και την τουριστική πολιτική. Το ΑΤΕΙ Πειραιά διαφοροποιείται ως προς την κατεύθυνση, επικεντρωνόμενο στον Θαλάσσιο Τουρισμό. Τα ανωτέρω αναφερόμενα προκύπτουν από την ιστορική μελέτη της νομοθεσίας που διέπουν τη λειτουργία τους η οποία ακολουθεί. Ο Ν.2569/1970 που αφορά στην δημιουργία τους, ο Ν.1404 ΦΕΚ 173 Α/24-11-83 για την δομή και λειτουργία των τεχνολογικών ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις, τον Ν. 2916/2001 για την διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρυθμίσεις τεχνολογικού τομέα αυτής. Με τον τελευταίο νόμο, οδηγήθηκε μαζικά το εκπαιδευτικό προσωπικό των ΤΕΙ στην απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών ή και διδακτορικού. Χαρακτηριστικά στο άρθρο 2 του Ν.2916/2001 αναφέρεται: «Προσόντα εκπαιδευτικού προσωπικού των ΤΕΙ.

Το άρθρο 15 του Ν.1404/1983, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, αντικαθίσταται ως ακολούθως:

«άρθρο 15 Εκπαιδευτικό Προσωπικό ΤΕΙ.

τους 6028, αποδεικνύοντας την ελκυστικότητα του τμήματος. Το 1984 οι εγγραφόμενοι ανέρχονταν σε 1584 και το 1994 σε 2150. Στο μεσοδιάστημα ξεπέρασαν τους 4180 το 1989.

Ο αριθμός των αποφοίτων δεν ήταν υψηλός. Το 1974 ήταν 27, το 1984 329, το 1994 363. Ιδιαίτερα αυξημένος εμφανίζεται το 2000 φτάνοντας τα 650 άτομα, ενώ το 2001 παρουσιάζουν κάμψη και ανέρχονται στους 597.

Στο συλλογικό έργο για την Απασχόληση και την Τεχνολογική Εκπαίδευση, των εκδόσεων Παπαζήση υπό την επιμέλεια του των Ν. Ηγουμενάκη και Π. Λύτρα (2001:82-87) ο καθηγητής ΤΕΙ Θεσσαλονίκης Βασιλειάδης Σπύρος διατυπώνει ότι το 22,5% των ανέργων στην χώρα μας είναι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας και όταν δεν είναι άνεργοι ετεροαπασχολούνται.

¹⁷ sfr.ee.teiath.gr/TEI-Istoria/Papath02.htm, 08-04-2009

1. Το κύριο διδακτικό και ερευνητικό έργο ασκείται από το εκπαιδευτικό προσωπικό (ΕΠ), το οποίο ανήκει σε μια από τις βαθμίδες Καθηγητή ΤΕΙ, Αναπληρωτή Καθηγητή ΤΕΙ, Επίκουρου Καθηγητή ΤΕΙ και Καθηγητή Εφαρμογών ΤΕΙ.

2. Τα μέλη του ΕΠ των ΤΕΙ είναι δημόσιοι λειτουργοί και απολαμβάνουν τις εγγυήσεις του άρθρου 16 παρ. 6 του Συντάγματος.

3. α) Τα μέλη του ΕΠ των ΤΕΙ, αναλόγως με τη βαθμίδα και το εκπαιδευτικό τους έργο, πρέπει να συνδυάζουν κατάλληλη θεωρητική κατάρτιση και βαθιά επαγγελματική εμπειρία στην παραγωγή και έχουν δυνατότητα συνεχούς επαφής με την παραγωγική πραγματικότητα, στην έκταση που αυτό επιβάλλεται από τα συγκεκριμένα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα.

β) Προϋπόθεση για εκλογή σε θέση Καθηγητή ΤΕΙ, Αναπληρωτή Καθηγητή ΤΕΙ και Επίκουρου Καθηγητή ΤΕΙ είναι η κατοχή διδακτορικού διπλώματος και για την εκλογή σε θέση Καθηγητή Εφαρμογών ΤΕΙ η κατοχή τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών. Η διδακτορική διατριβή, ο τίτλος μεταπτυχιακών σπουδών και το όλο ερευνητικό ή επιστημονικό έργο των υποψηφίων πρέπει να είναι συναφή με το γνωστικό αντικείμενο ή την ειδικότητα, κατά περίπτωση, της θέσης που πρόκειται να πληρωθεί. Τη συνάφεια διαπιστώνει αρχικώς η τριμελής Εισηγητική Επιτροπή, που ορίζεται για κάθε εκλογή από μέλη του εκλεκτορικού σώματος, και τελικώς το οικείο εκλεκτορικό σώμα.

γ) Η κρίση για εκλογή μελών ΕΠ βασίζεται στο συνολικό διδακτικό και επαγγελματικό έργο των κρινόμενων και στη συνολική επιστημονική και ερευνητική τους δραστηριότητα.»

Μέχρι σήμερα με ειδικές ρυθμίσεις κατευθύνεται το εκπαιδευτικό προσωπικό των ΑΤΕΙ στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών¹⁸. Παρεμπιπτόντως Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο θεσμοθετήθηκε το 1997-98, το οποίο λειτουργεί Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών(ΜΠΣ) με κατεύθυνση στην Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση εισάγονται οι ειδικότητες Στέλεχος Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων και Στέλεχος Αγροτουρισμού, η πρώτη στον τομέα οικονομίας και διοίκησης και η δεύτερη στον τομέα γεωπονίας τροφίμων και περιβάλλοντος στα ΤΕΕ της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1997. Η Τουριστική

¹⁸ <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4588019,07-08-2010>

ειδικότητα είχε πρωτοεισαχθεί με τον Ν.1566/85 ο οποίος αφορούσε την οργάνωση και λειτουργία της όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, θέτοντας τις βάσεις της επαγγελματικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ο νόμος αυτός ακολουθεί τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την αποκέντρωση των δομών και λειτουργιών της εκπαίδευσης και εισαγάγει την εμπλοκή των δήμων και νομαρχιών σε αυτή την διαδικασία. Επίσης υποστηρίχτηκε η εφαρμογή του με τα απαραίτητα προγράμματα σπουδών και διοικητικές αποφάσεις, σε αντίθεση με επόμενες μεταρρυθμίσεις όπως το διατυπώνει μεταξύ άλλων ο Σ. Μπουζάκης στο έργο του Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα (Μπουζάκης, 2006:777).

Ο Ν.3971/59 με τη δημιουργία της ΣΕΛΕΤΕ, είχε σημαντικότερη συμβολή στην πορεία της επαγγελματικής εκπαίδευσης, αφού κατάρτιζε το διδακτικό προσωπικό για την δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Σήμερα, όπως έχει προαναφερθεί, προσφέρεται η ειδίκευση των Τουριστικών επιχειρήσεων από τα ΕΠΑΛ και μια πλειάδα τουριστικών ειδικεύσεων από τον ΟΤΕΚ (Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, 2008:35-37).

Παράλληλα ως μετεξέλιξη των ιδιωτικών σχολών των πλοιοκτητών κρουαζιερόπλοιων, λειτουργεί σχολή θαλαμηπόλων από το Υπουργείο Εθνικής Ναυτιλίας¹⁹. Επίσης λειτουργούν διάφορες ειδικότητες τουριστικής κατεύθυνσης στις σχολές του ΟΑΕΔ (κυρίως μαγειρικής και ζαχαροπλαστικής) και ένα πλήθος από ιδιωτικές σχολές ακολουθώντας το πρόγραμμα σπουδών του ΥΠΔΒΜΘ στα πλαίσια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και της μεταδευτεροβάθμιας. Επαναλαμβάνεται πως λειτουργούν 40 ιδιωτικά ΙΕΚ και ένα αντίστοιχο πλήθος από ΕΠΑΛ, ΕΠΑΣ και λοιπές σχολές υπό την αιγίδα του ΥΠΔΒΜΘ.

Πρέπει να επισημανθεί ο ρόλος του Ν.1268/1982 (Νόμος – Πλαίσιο) «για τη λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», με τον οποίο καταργείται η έδρα, κατοχυρώνεται και διασφαλίζεται το πανεπιστημιακό άσυλο και η ελευθερία διακίνησης των ιδεών, θεμελιώνονται δημοκρατικές διαδικασίες με συμμετοχή όλων των φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας στη διδασκαλία, την έρευνα και τη διοίκηση και εξασφαλίζεται ο ακαδημαϊκός και κοινωνικός έλεγχος στα ΑΕΙ μέσω της λειτουργίας της Εθνικής Ακαδημίας Γραμμάτων και Επιστημών (ΕΑΓΕ) και του Συμβουλίου Ανωτάτης Παιδείας (ΣΑΠ).

Σε πανεπιστημιακό επίπεδο προπτυχιακές σπουδές προσφέρονται από τα Πανεπιστήμια Πειραιά και Αιγαίου. Επίσης στο

¹⁹ www.yen.gr, 07-08-2010

Πανεπιστήμιο Πατρών υπάρχει ο τομέας Διοίκησης Υπηρεσιών με μαθήματα υπηρεσιών Τουρισμού²⁰.

Εκτός από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, όπως έχει προαναφερθεί, ΠΜΣ προφέρονται από το Πανεπιστήμιο Πειραιά με κατεύθυνση Διοίκησης Φιλοξενίας και από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου που παρέχει δύο κατευθύνσεις, τη Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης και τη Διοίκηση Φιλοξενίας. Προσφέρονται επίσης ΠΜΣ από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Διοίκηση Επιχειρήσεων Φιλοξενίας και από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και η ΑΣΟΕΕ με κατευθύνσεις σχετικές με τον Εναλλακτικό Τουρισμό όπως και από άλλα ιδρύματα Γεωπονικού προσανατολισμού. Έχει προαναφερθεί ότι, οι καθηγητές, τόσο στα Πανεπιστήμια όσο και στα ΤΕΙ, εκλέγονται με βάση την νομικά προβλεπόμενη διαδικασία η οποία απαιτεί επιστημονικό, ερευνητικό, συγγραφικό και επαγγελματικό έργο. Στα Τουριστικής κατεύθυνσης ΠΜΣ, εκτός από τα μέλη της ΔΕΠ διδάσκουν συχνά και εισηγητές από τον χώρο επαγγελματιών των Τουριστικών Επιχειρήσεων και των διαφόρων Τουριστικών φορέων. Είναι αναγκαία όμως η ποιοτική βελτίωση των διδασκόντων. Επίσης υπάρχουν διδάσκοντες των οποίων τα προσόντα δεν είναι συναφή με τα διδασκόμενα μαθήματα. (Τσάρτας,2008, 2ο Διεθνές Συνέδριο του Forum Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης).

Ανάλυση της σημερινής πραγματικότητας στη δημόσια τουριστική εκπαίδευση ακολουθεί στο σχετικό κεφάλαιο.

²⁰ <http://www.traveldailynews.gr/news/article/42512>), 15-07-2011

<http://www.alithia.gr/article.aspx?ArticleID=2531>, 15-07-2011

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

1. Παγκάκης Γρηγόρης, (1993) Νεοελληνική εκπαιδευτική πολιτική, τόμος Α ,Αθήνα, Αντ. Σάκκουλα)
2. Κωτσίκης Βασίλης, (1998), Εκπαιδευτικά Συστήματα, Αθήνα, ΙΩΝ
3. Παγκάκης, οπ. σελ 248
4. Παγκάκης, οπ. σελ 248
5. Γκόβαρης Χρήστος, Ρουσάκης Ιωαννης, (2008) Πολιτικές στην Εκπαίδευση, Αθήνα, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
6. Σαΐτης Χρήστος,(2008),ΟΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ, Αθήνα, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
7. Σαΐτης, οπ. σελ 17
8. Παγκάκης οπ. σελ 215
9. Γράβασης Διονύσης, Παπαδάκης Νίκος,(2005) Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική μεταξύ κράτους και αγοράς, Αθήνα, Σαββάλας
10. Κωτσίκης Βασίλης,1998, Εκπαιδευτικά Συστήματα, Αθήνα: ΙΩΝ
11. Παγκάκης, οπ. σελ 253
12. Κωτσίκης, οπ. σελ. 66
13. Κωτσίκης, οπ. σελ. 99
14. Παγκάκης, οπ. σελ. 75
15. Κωτσίκης, οπ. σελ. 21
16. Αθανασίου Λουκής,(2004) Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση- Εξελίξεις, Προβλήματα, Ανάγκες και Πολιτική, Αθήνα: ΙΤΕΠ μελέτη
17. Κωτσίκης, οπ. σελ. 21
18. Κωτσίκης οπ. σελ 168,169
19. Σταμέλος Γεώργιος, Βασιλόπουλος Ανδρέας,(2004) Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική, Αθήνα, Μεταίχμιο.
20. Σταμέλος, Βασιλόπουλος, οπ. σελ. 55,56
21. Γκόβαρης, Ρουσάκης οπ. σελ. 10-18

22. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση, www.yperth.gr, 19-07-2009
23. Σαίτης, οπ. σελ.62
24. Ν. 3475/2006
25. Αιτιολογική Έκθεση νομοσχεδίου 3475/06 σελ 1
26. www.yperth.gr
27. EURYDICE(2005/06) Οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα European2005/06Eurybase - Ελλάδα – 22
28. Γκόβαρης, Ρουσάκης οπ. σελ. 107
29. Γκόβαρης, Ρουσάκης, οπ. σελ. 119
30. EURYDICE(2005/06) Οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα European2005/06Eurybase - Ελλάδα – 22
31. Ν. Λέκκα, Η ΞΕΝΟΔΟΧΙΑ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙΝ (1999) Αθήνα, Γκίοκας Μελέτης
32. Μπουζάκης Σήφης (2006) Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Αθήνα: Gutenberg
33. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (2008), Αθήνα, Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης
34. Τσάρτας Πάρις, 2ο Διεθνές Συνέδριο του Forum Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, Αθήνα 26 και 27 Ιουνίου 2008, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και στα πλαίσια του προγράμματος Ανταγωνιστικότητα της ΕΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

Στην αύξηση της ζήτησης για εργαζόμενους και στελέχη στον Τουριστικό τομέα οδήγησε η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού, ιδιαίτερα μετά το 1980. Οι ανάγκες της αγοράς εργασίας οδήγησαν με την σειρά τους στην ανάπτυξη της τουριστικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα στα πλαίσια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρατηρούνται δύο τάσεις διεθνώς. Η πρώτη, στις αναπτυγμένες τουριστικά χώρες, η οποία θεωρεί τις προπτυχιακές σπουδές υπόθεση κυρίως των πανεπιστημίων. Η δεύτερη υιοθετεί ένα μικτό σύστημα με σπουδές στην τριτοβάθμια πανεπιστημιακή εκπαίδευση και σε σχολές τουρισμού εξειδικευμένες όπως μανάτζμεντ Ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Οι μεταπτυχιακές σπουδές καθώς και η έρευνα στον τουρισμό είναι πεδίο των πανεπιστημιακών τμημάτων τουρισμού. Εξάλλου τρεις είναι οι κατηγορίες των πανεπιστημιακών τμημάτων που λειτουργούν τα τελευταία χρόνια, λόγω της διαρκούς ανάπτυξης των επιστημών του τουρισμού: Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων ή Τουρισμού, Οικονομίας και Πολιτικής του Τουρισμού και Τουρισμού ή Τουριστικών Σπουδών (2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, σελ.: 44).

Τα προγράμματα πανεπιστημιακών τουριστικών σπουδών παρέχονται από σχολές ή τμήματα Οικονομικών, Διοίκησης Επιχειρήσεων, Ανθρωπολογίας Γεωγραφίας, Σχεδιασμού και Ανάπτυξης, Διοίκησης Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Κοινωνιολογίας, Αναψυχής, Ταξιδιών και Μεταφορών. Τα περισσότερα προγράμματα σπουδών εστιάζουν στην μικροοικονομική προσεγγίζοντας το αντικείμενο από την πλευρά της Διοίκησης Επιχειρήσεων. Το επικρατέστερο μοντέλο που εφαρμόζεται μέχρι σήμερα με κάποιες αναπροσαρμογές είναι του J. Jafari (1981), στο οποίο ενσωματώνεται το πολύπλευρό της φύσης των τουριστικών σπουδών. Οι προσαρμογές αφορούν στη Διοίκηση Εκδηλώσεων, στον Αθλητικό Τουρισμό, την Ιστορία και την Αρχιτεκτονική. Το μοντέλο αυτό θεωρεί τον Τουρισμό **διεπιστημονικό** χώρο (Βεντουράτου, 2006:209,212,213).

Κάποιες από τις Προπτυχιακές ειδικεύσεις που παρέχονται είναι:

Hospitality Management with Tourism and Leisure

International Hospitality Management

Hospitality Operations Management (Βεντουράτου, 2006:214).

Ένας ορισμός της πανεπιστημιακής τουριστικής εκπαίδευσης είναι απαραίτητος για την πορεία της παρούσας εργασίας. Περιεκτικός μπορεί να χαρακτηριστεί ο ορισμός του Riegel (1998), ο οποίος την προσδιορίζει ως «.. ένα διεπιστημονικό γνωστικό χώρο ο

οποίος συνδυάζει αντικείμενα από διάφορες κατευθύνσεις, κυρίως των κοινωνικών επιστημών, τα οποία μπορούν να προσεγγίσουν θεωρητικά, αλλά και να έχουν πρακτική εφαρμογή στη βιομηχανία του τουρισμού, όπως και στην ευρύτερη μελέτη του τουριστικού φαινομένου»(Riegel,1998:6). Αυτός ο ορισμός αποτυπώνει την επικρατέστερη άποψη των ακαδημαϊκών που θεωρούν τον τουρισμό διεπιστημονικό πεδίο σπουδών και όχι ξεχωριστό επιστημονικό πεδίο που βρίσκεται στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης του(Βεντουράτου, 2006:210).

Διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις οδήγησαν στη σύνταξη και εφαρμογή προγραμμάτων σπουδών τα οποία λειτουργούν μέχρι σήμερα αναπροσαρμοζόμενα σύμφωνα με τις τρέχουσες ανάγκες και τις απόψεις των θεωρητικών του τουρισμού καθώς και τις πολιτικές των διάφορών χωρών.

3.1.Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΣ ΕΕ

Η Ευρώπη μαζί με την Αμερική είναι πρωταγωνιστές στον χώρο της Τουριστικής Εκπαίδευσης. Το 1964 στην Μεγάλη Βρετανία λειτούργησε το πρώτο πανεπιστημιακό Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ) στο University of Surrey (O'Connor,1990) και το University of Strathclyde στη Σκωτία (Her Majesty's Inspectorate, 1992). Η πανεπιστημιακή τουριστική προπτυχιακή και μεταπτυχιακή εκπαίδευση εξακολούθησε στην Μεγάλη Βρετανία. Χαρακτηριστικά μέχρι το 1996 λειτούργησαν επιτυχώς σε 37 πανεπιστημιακά ιδρύματα, προγράμματα σπουδών στον Τουρισμό (Cooper, Shepherd & Westlake, 1996b Educating the Educators in Tourism: A Manual of Tourism and Hospitality Education: World Tourism Organization -WTO). Το 2004 κατ' εκτίμηση λειτούργησαν 49 πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών και η παράδοση συνεχίζεται. Αναφορά για την Αμερική –τις Η.Π.Α., ακολουθεί.

Καταξιωμένα προγράμματα σπουδών στον Τουρισμό παρέχονται εδώ και περισσότερο από εικοσιπέντε χρόνια σε πανεπιστημιακό επίπεδο από χώρες όπως:

Σερβία- Μαυροβούνιο (University of Novi Sad, University of Belgrade)

Σλοβενία (University of Ljubljana)

Κροατία (University of Zagreb, University of Rijeka, University of Pula, University of Split)

Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας(University of Bitola St. Kliment Ohridskil)

Βουλγαρία (University of Sofia, University of Blageovgrad)

(University of Oradea)

Τουρκία (Bilkent University, Andnan Menteres University, Kara Deniz University, Mugla University, Instabul University)

Αλβανία (University of Korca, University of Vlora)

Μερικές χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής ηπείρου με πανεπιστημιακές σχολές τουρισμού είναι οι: Αίγυπτος, Λίβανος, Κίνα, Νότια Κορέα, Μακάο, Χονγκ Κονγκ, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Ινδονησία, Καναδάς, Αυστραλία – με έντεκα πανεπιστημιακά τμήματα τουρισμού-, Νέα Ζηλανδία – με έξι πανεπιστημιακά τμήματα τουρισμού- και χώρες της Λατινικής Αμερικής (2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, σελ. 45).

Για τις ανάγκες της εργασίας παρουσιάζονται τα συστήματα τουριστικής εκπαίδευσης συγκεκριμένων χωρών με παράδοση στην Τουριστική εκπαίδευση και αναπτυγμένο τουριστικό τομέα για την σχετική σύγκριση.

3.1.1.Μεγάλη Βρετανία

Το Βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα αντίθετα με των ΗΠΑ μεταφορτώθηκε ραγδαία τις τελευταίες δεκαετίες. Σύμφωνα με τους Cooper et al (1997) τα προπτυχιακά τουριστικά προγράμματα δεκαπλασιάστηκαν σε μια περίοδο πέντε ετών (1986-1991). Τα περισσότερα τουριστικά προγράμματα σπουδών προσφέρονται από τα πρώην Polytechnics εκτός από τα δυο πανεπιστήμια με τουριστικές σπουδές το Surrey και το Strathclyde, κατά την δεκαετία του 1980 (Βεντουράτου, 2006:232) ⁹.

Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του εκπαιδευτικού συστήματος του Ηνωμένου Βασιλείου είναι η δυνατότητα που δίνει στους νέους να παρακολουθήσουν πληθώρα σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, από τη σχολική ηλικία καθώς και η πολλή στενή σχέση μεταξύ των εκπαιδευτικών φορέων, των επιχειρήσεων και των επίσημων οργάνων του κλάδου. Όσο αφορά το σύστημα διασύνδεσης του εκπαιδευτικού συστήματος και της αγοράς, αναφέρεται ότι η επαγγελματική πιστοποίηση των σπουδών, με εξαίρεση τα Πανεπιστήμια, γίνεται και από ανεξάρτητους φορείς, όπως το City and Guilds, η HCIMA (Hotel and Catering International Management Association), η ABTA (Association of British Travel Agents), η IATA (International Air Transport Association) αλλά και από τα Κολέγια (Colleges) συνεχιζόμενης (further) και ανώτερης εκπαίδευσης, που λειτουργούν σε όλη τη χώρα. Όλοι αυτοί οι οργανισμοί σχεδιάζουν και προγράμματα σπουδών, τα οποία αντιστοιχούν σε πτυχία διαφόρων επιπέδων των Γενικών Εθνικών Επαγγελματικών Ικανοτήτων (General National vocational qualifications : CNVQs) ή σε πιο εξειδικευμένα

πτυχία των Εθνικών Επαγγελματικών Ικανοτήτων (National Vocational Qualifications : NVQs).

Αυτά τα προγράμματα σπουδών προσφέρονται από τις διάφορες σχολές τουριστικών επαγγελμάτων. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους οι μαθητές, ανάλογα με το επαγγελματικό επίπεδο που θέλουν ή μπορούν, δίνουν εξετάσεις πιστοποίησης σε αυτούς τους οργανισμούς για να πάρουν το επαγγελματικό τους πτυχίο. Τοιουτοτρόπως πιστοποιείται κάθε είδος σπουδών και παρέχεται εγγύηση στις επιχειρήσεις για τις ικανότητες των αποφοίτων. Οι δύο Βασικοί στόχοι που επιτυγχάνονται είναι: η αύξηση της ευελιξίας του συστήματος και η εγγύηση της επαγγελματικής ποιότητας.

Αφού ολοκληρώσουν τη γενική υποχρεωτική εκπαίδευση, σε ηλικία περίπου 16 ετών, οι νέοι στο Ηνωμένο Βασίλειο έχουν στη διάθεση τους μια πάρα πολύ μεγάλη ποικιλία διαφοροποιημένων προγραμμάτων για να συνεχίσουν τις επαγγελματικές σπουδές. Προσφέρονται εννέα επίπεδα εκπαίδευσης των οποίων οι σπουδές αρχίζουν από την ηλικία των δεκατεσσάρων ετών. Ακολουθεί η παρουσίαση αυτών των επιπέδων και η αντιστοίχηση τους σε σύστημα πιστοποίησης.

GNVQ - Βασικό επίπεδο

Αντιστοιχεί στις προδιαγραφές GNVQ και είναι ένα εισαγωγικό πρόγραμμα στον κλάδο το οποίο απευθύνεται σε μαθητές με περιορισμένες ή καθόλου ακαδημαϊκές γνώσεις. Ο μαθητής θα πρέπει να συμπληρώσει τρεις υποχρεωτικές μονάδες και τρεις επιλογής από τις έξι που προσφέρονται για να είναι σε θέση να περάσει τις εξετάσεις.

Υποχρεωτικές Μονάδες:

1η Μονάδα Εξερεύνηση της φιλοξενίας και του catering.

2η Μονάδα Εξερεύνηση τροφίμων και ποτών

3η Μονάδα Εξερεύνηση δωματίων και υποδοχής

Μονάδες Επιλογής:

4η Μονάδα Εξερεύνηση υπηρεσίας πελατών

5η Μονάδα Υγεία ασφάλεια και υγιεινή τροφίμων

6η Μονάδα Εξερεύνηση εστιατορίων από διάφορες χώρες

7η Μονάδα Σχεδιασμός δίαιτας

8η Μονάδα Εργαζόμενος σαν μέρος της ομάδας

9η Μονάδα Προετοιμαζόμενος για εργασία

GNVQ - Ενδιάμεσο επίπεδο

Αυτό το επίπεδο ακολουθεί τις προδιαγραφές GNVQ, και απευθύνεται σε σπουδαστές με GCSEs , με Βαθμούς D και E, ηλικίας τουλάχιστον 16 ετών. Είναι πρόγραμμα σπουδών μονοετές και εκείνοι που το επιλέγουν, κατευθύνονται στην συνέχιση των σπουδών τους στο προχωρημένο επίπεδο. Αυτό το GNVQ, είναι ισοδύναμο με GCSEs σε επίπεδο βαθμών A-C. Από τις επτά διαθέσιμες μονάδες, οι σπουδαστές οφείλουν να πάρουν τρεις υποχρεωτικές μονάδες και τρεις επιλογής. Οι μονάδες είναι:

Υποχρεωτικές Μονάδες

- 1η Μονάδα: Διερεύνηση της φιλοξενίας και του catering ,
- 2η Μονάδα: Διερεύνηση τροφών και ποτών
- 3η Μονάδα: Διερεύνηση διαμονής και εμπρόσθιου γραφείου (front office)

Μονάδες Επιλογής

- 4η Μονάδα: Διερεύνηση υπηρεσίας πελατών
- 5η Μονάδα: Βασική κοστολόγηση στον τομέα φιλοξενίας και catering,
- 6η Μονάδα: Προετοιμασία για εργασία στον κλάδο φιλοξενίας και catering,
- 7η Μονάδα: Δράσεις προώθησης στον κλάδο
- 8η Μονάδα: Υγιεινή τροφών
- 9η Μονάδα: Τροφή, θρεπτική ικανότητα και δίαιτα
- 10η Μονάδα: Αγορές και έλεγχος ποιότητας

GNVQ - Προχωρημένο επίπεδο

Είναι γνωστό ως επαγγελματικό επίπεδο A το προχωρημένο (advanced) αυτό επίπεδο προδιαγραφών GNVQ. Μπορούν να το παρακολουθήσουν σπουδαστές με GCSEs (General Certificate of Secondary Education), σε επίπεδο βαθμών A-C, ή σπουδαστές που έχουν αποφοιτήσει από το ενδιάμεσο επίπεδο και θα πρέπει να είναι τουλάχιστον 16 ετών. Η διάρκεια του είναι δύο έτη και περιλαμβάνει συνεργασία με επιχειρήσεις για την απόκτηση εμπειρίας. Οι υποχρεωτικές μονάδες που καλείται να πάρει ο σπουδαστής είναι έξι επιλογής από δεκαπέντε προσφερόμενες. Οι απόφοιτοι μπορούν να εργαστούν σε θέσεις προϊσταμένου ή να

συνεχίσουν σπουδές για το Ανώτερο Εθνικό Δίπλωμα (Higher National Diploma) ή πανεπιστημιακό πτυχίο (degree).

Τα πτυχία – διπλώματα σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης στο Ηνωμένο Βασίλειο έχουν ως εξής: A Level - Advanced level General Certificate of Education, AVCE - Advanced Certificate of Vocational Education, GCSE, General Certificate of Secondary Education, GNVQ - General National Vocational Qualification, HE - Higher Education, HND - Higher National Diploma, NVQ - National - Vocational Qualification.

Οι μονάδες του προχωρημένου είναι:

Υποχρεωτικές Μονάδες

- 1η Μονάδα: η Βιομηχανία της φιλοξενίας και του catering,
- 2η Μονάδα: Λειτουργίες τροφών και ποτών
- 3η Μονάδα: Λειτουργίες ορόφων και υποδοχής (front office)
- 4η Μονάδα: Υπηρεσίες πελατών
- 5η Μονάδα: Ασφάλεια, προστασία και περιβάλλον
- 6η Μονάδα: Αγορές, κοστολόγηση και έλεγχος

Μονάδες Επιλογής

- 7η Μονάδα: Προσφορά υπηρεσιών τροφών και ποτών
- 8η Μονάδα: Προσφορά προετοιμασίας τροφών και μαγειρικής
- 9η Μονάδα: Λειτουργίες που απαιτούν άδεια στον κλάδο φιλοξενίας και catering,
- 10η Μονάδα: Προσφορά υπηρεσιών παραμονής
- 11 η Μονάδα: Λειτουργίες Βοηθητικών χώρων
- 12η Μονάδα: Προσφορά υπηρεσιών υποδοχής (front office)
- 13η Μονάδα: Διοίκηση του front office
- 14-η Μονάδα: Εμπορικές, ξενοδοχειακές λειτουργίες
- 15η Μονάδα: Επίβλεψη ξενοδοχειακών παραστάσεων
- 16η Μονάδα: Φιλοξενία στην τουριστική Βιομηχανία
- 17η Μονάδα: Διεθνής φιλοξενία

- 18η Μονάδα Marketing στην ξενοδοχειακή και μαζική επισιτιστική Βιομηχανία
- 19η Μονάδα: Ανθρώπινοι πόροι στα ξενοδοχεία και το catering
- 20η Μονάδα: Προσωπικό και επιμόρφωση στα ξενοδοχεία και το catering,
- 21 η Μονάδα: Ανάπτυξη καριέρας στα ξενοδοχεία και το catering,

Εναλλακτικά GNVQs

Εκτός από τα επίπεδα GNVQs στον κλάδο Φιλοξενίας και μαζικής εστίασης (catering) μπορεί όποιος το επιλέξει να σπουδάσει και διοίκηση ξενοδοχείων, τουριστικές επιχειρήσεις κ.α σε προχωρημένο επίπεδο.

Εθνικά Επαγγελματικά Πτυχία

Τα Εθνικά Επαγγελματικά Πτυχία (NVQs, είναι αναγνωρισμένα όπως τα GNVQs. Η διαφορά μεταξύ των δύο είναι ότι τα (NVQs) αντιστοιχούν σε πέντε επίπεδα ικανότητας, σύμφωνα με την ιεράρχηση του CEDEFOP.

Προπτυχιακά Προγράμματα

Ένας σπουδαστής για να γίνει δεκτός σε προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών απαιτείται να έχει τουλάχιστον σε δύο μαθήματα επιπέδου A ή βαθμολογίας H ή ένα πτυχίο GNVQ . ή ισοδύναμο με εξαιρετικούς Βαθμούς. Επίσης η ηλικία τους να είναι πάνω από δεκαοκτώ ετών. Οι σπουδές διαρκούν τρία έως τέσσερα χρόνια. Από τα περισσότερα πανεπιστήμια απαιτούνται GCSE με Βαθμούς A-C στα αγγλικά και τα μαθηματικά. Η προηγούμενη εμπειρία στον κλάδο και η γνώση μιας ευρωπαϊκής γλώσσας συνηγορούν θετικά, για την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο (2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση σελ 48-50)¹⁰. Το τελευταίο πανεπιστημιακό έτος αφιερώνεται στην πρακτική και προσφέρονται οι κατευθύνσεις στη Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων ή στη Διοίκηση Επιχειρήσεων Φιλοξενίας. Συνήθως το πρόγραμμα διαρθρώνεται ως εξής:

Στο πρώτο έτος οι φοιτητές καλούνται να κατανοήσουν τη βιομηχανία του τουρισμού και των υποτομέων της αναπτύσσοντας βασικές γνώσεις και δεξιότητες. Μερικά από τα μαθήματα που ενδεικτικά περιλαμβάνονται είναι: Structure and Resources of the Industry, Food and Beverage Operations, Business Economics,

Human Behavior, Hospitality Service Skills, Information Technology, Accommodation Operations, Business Law, Accounting, Introductory Marketing και Ξένη Γλώσσα.

Στο δεύτερο έτος οι γνώσεις διευρύνονται και εμπλουτίζονται με μαθήματα όπως: Hospitality Operations Skills, Food and Beverage Management, Facilities Design and Management, Business Finance, International Hospitality Project Development, Marketing και Ξένες Γλώσσες.

Στο τελευταίο έτος σπουδών η έμφαση δίνεται σε θέματα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Στρατηγικού Σχεδιασμού (International Hospitality Management, Service and Quality Management, Business Strategy, Human Resources Management). Προσφέρονται επίσης μαθήματα επιλογής όπως: Hospitality Forecasting, International Hospitality Management, Strategic Leisure Management, Gastronomy, Tourism Policy. Επιπρόσθετα αναλαμβάνουν την εκπόνηση πτυχιακής εργασίας υπό την επίβλεψη καθηγητή.

Όπως προαναφέρθηκε η πρακτική τους άσκηση είναι υποχρεωτική. Διαρκεί από 20 ως 48 εβδομάδες, είναι αμειβόμενη και συντελείται σε μια συνεργαζόμενη με το πανεπιστήμιο επιχείρηση εντός ή έκτος της χώρας.

Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Η διάρκεια σπουδών για τα Masters με την παρακολούθηση μαθημάτων είναι ένα έτος, ενώ για τα διδακτορικά από τρία έως πέντε έτη. Οι τίτλοι σπουδών που απονέμονται είναι Διπλώματα (Post Graduate Diploma), τα Master's μετά από παρακολούθηση μαθημάτων (MA - Master of Art, MSc Master of Science, MBA - Master of Business Administration) και τα Master's για έρευνα (MPhil - Master in Philosophy). Ως προς τα Διδακτορικά παρέχονται PhD, DPhil και περί το τέλος της δεκαετίας του 1990 παρέχονται τα DBA – Doctorate in Business Administration και Professional Doctorate που απευθύνονται κυρίως σε επαγγελματίες που επιθυμούν να επεκτείνουν την ειδίκευση τους (Βεντρουράτου, 2006: 232-233).

Στο Ην. Βασίλειο τα ιδρύματα έχουν την ευθύνη για την πρόσληψη, παραμονή και εξέλιξη του διδακτικού προσωπικού. Αυτά καθορίζουν και τα κριτήρια επιλογής του (Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό προσωπικό, 2008:92, Eurydice).

3.1.2. Γαλλία

Η Γαλλική πανεπιστημιακή τουριστική εκπαίδευση διακρίνεται σε δυο κατευθύνσεις: Στις ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις και την εστίαση και στις τουριστικές επιχειρήσεις. Η κατάρτιση βέβαια ξεκινά από την δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συνεχίζεται στην τριτοβάθμια.

Στην μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση παρέχεται η κατεύθυνση Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις και Εστίαση. Πτυχία και πιστοποιητικά που αυτή παρέχει μετά από διετή φοίτηση:

- Πιστοποιητικό επαγγελματικής επάρκειας, Certificat d' Aptitude Professionnelle (CAP). Παρέχεται στον πρώτο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή μετά από φοίτηση σε κέντρα μαθητείας ή σε επαγγελματικά λύκεια σε μαθητές από 15 ετών. Οι ειδικεύσεις που παρέχει είναι: Κουζίνα, Εστιατόριο, Ξενοδοχείο, Τεχνικός Τροφοδοσίας, Καφετέριας.
- Πτυχίο Brevet de Etudes Professionnelles (BEB) το οποίο είναι ανάλογο του CAP χωρίς ουσιαστικές διαφορές.
- Πτυχίο Baccalaureat (BAC) το οποίο αντιστοιχεί στα δύο τελευταία έτη του λυκείου και είναι επαγγελματικό δίπλωμα με δύο ειδικότητες:
 1. BAC στην εστίαση Professionnelle Restauration. Σε αυτό μπορούν να φοιτήσουν οι πτυχιούχοι BEB και CAP, επίσης και εκείνοι που έχουν τριετή επαγγελματική προϋπηρεσία
 2. BAC στην ξενοδοχειακή Baccalaureat Hotellerie στο οποίο μπορούν να φοιτήσουν πτυχιούχοι BEB ή CAP και οι εξειδικεύσεις που τους παρέχονται είναι: Βοηθοί Υποδοχής, Προϊστάμενοι Ορόφου, Βοηθοί διευθυντές εστιατορίου ή ξενοδοχείου.
- Πτυχίο ανώτερου τεχνικού στην ξενοδοχειακή εστίαση Brevet de technician superior d' Hotellerie – Restauration. Η φοίτηση είναι διετής και μπορούν να το παρακολουθήσουν οι κάτοχοι των ανωτέρω BAC. Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει μαθήματα ξένων γλωσσών, οικονομίας, δικαίου, μηχανικής, συντήρησης και επαγγελματικών τεχνικών. Οι ειδικότητες που προσφέρει είναι: διοίκηση ξενοδοχείου, μαγειρική, τραπεζοκομία και οι απόφοιτοι μπορούν να εργαστούν ως βοηθοί διευθυντές, διαχειριστές κουζίνας ή εστιατορίου, προϊστάμενοι υποδοχής, ελεγκτές και διευθυντές. Με συμπληρωματικές σπουδές ενός έτους μπορούν να ειδικευτούν ως μπάρμαν, ειδικοί κρασιών, υπάλληλοι καταστήματος ετοιμών φαγητών και υποδοχής (2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, σελ.: 46).

Η Πανεπιστημιακή εκπαίδευση που αφορά ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και εστίαση διαρκεί από δύο έως τέσσερα έτη και μπορεί να είναι τεχνολογική ή μη. Ο τεχνολογικός τομέας αφορά στην εκπαίδευση τεχνικών ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων και εξοπλισμών και παρέχει τα παρακάτω διπλώματα:

- DEUST (Diplome d' Etudes Universitaires Scientifiques et Techniques ξενοδοχείων - διαρκεί δύο έτη.
- DTA (Diplome de Technologie Approfondie) με ετήσια διάρκεια.
- MST (Maitrise de Sciences et Techniques), διετούς διάρκειας, που προϋποθέτει επαγγελματική εμπειρία. Προσφέρει πτυχίο στην, Διοίκηση και Παραγωγή, στην Ξενοδοχειακή και Εστίαση, και στη Διοίκηση και Μάρκετινγκ.

Ο μη τεχνολογικός τομέας προσφέρει τα παρακάτω πτυχία:

- DIUP(Diplome des Institut Professionnalisés) τριετούς διάρκειας και με ειδικότητες στον Τουρισμό, την Ξενοδοχειακή, τις Μεταφορές και την Πολιτιστική Κληρονομιά.
- DESS (Diplome d' Etudes Superieures Specialisees). Είναι μεταπτυχιακός τίτλος με ειδικότητες στους τομείς Διοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης Τουριστικών και Ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, στη Διεθνή Ξενοδοχειακή και στο Εκπαιδευτικό Σύστημα στη Γαλλία στον Τουριστικό Τομέα.

Η μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση που αφορά στις τουριστικές επιχειρήσεις απονέμει τα παρακάτω πτυχία, με την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Εκπαίδευσης Ανώτερης Εκπαίδευσης και Έρευνας:

- BTS (Brevet de Technicien Superieur du Tourisme - Loisirs). Αντικείμενο του είναι ο Τουρισμός και Ελεύθερος Χρόνος και απονέμεται μετά από σπουδές διετούς διάρκειας, σε άτομα που γνωρίζουν δύο ξένες γλώσσες και είναι κάτοχοι του BAC. Οι ειδικότητες που προσφέρει: α)Σύλληψη- Σχεδιασμό και Εμπορευσιμότητα των Τουριστικών Προϊόντων και β) Υποδοχή και Επαγγελματική Εμψύχωση (υποδοχή, συνοδεία ομάδων ατόμων και σχεδιασμό επισκέψεων).
- Διπλώματα ξεναγών (Diplomes de Guide Interprete). Οι σπουδές αυτές απευθύνονται σε φοιτητές του δεύτερου έτους της φιλολογίας, των ξένων γλωσσών, της ιστορίας και της τέχνης, καθώς και στους κατόχους BTS Υποδοχής και Εμψύχωσης. Παρέχει δίπλωμα Εθνικού Ξεναγού που γνωρίζει την εθνική κληρονομιά και Περιφερειακού Ξεναγού που

γνωρίζει αντίστοιχα την πολιτιστική κληρονομιά των περιφερών της Γαλλίας.

- DUT (Diplome Universitaire de Technologie) αφορά στην Τουριστική Ανάπτυξη (Developpement Touristique). Είναι διετές, με βασικούς άξονες την Επικοινωνία, το Δίκαιο, την Οικονομία, τη Διοίκηση και την Περιφερειακή ανάπτυξη.
- DUT αφορά στις Εμπορικές Τεχνικές - επιλογή Τουριστικό Μάρκετινγκ (Techniques de Commercialisation - option Marketing, du Tourisme). Είναι διετές αυτό το πρόγραμμα σπουδών, αλλά προϋποθέτει την καλή γνώση δύο γλωσσών και εμβαθύνει στη Διοίκηση, τις Γλώσσες, την Επικοινωνία και το Μάρκετινγκ.
- DESTU (Formation Post-DUT). Το πρόγραμμα σπουδών αυτό έπεται του DUT και απευθύνεται σε κατόχους DUT, BTS, DEUG εφαρμοσμένων γλωσσών και κατόχους BA με επαγγελματική εμπειρία.

Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στις Τουριστικές Επιχειρήσεις παρέχει τα ακόλουθα προγράμματα και με τους αντίστοιχους τίτλους σπουδών:

- DEUG (Diplome d' Etudes Universitaires Generales). Αυτό το διετές πρόγραμμα σπουδών, απευθύνεται σε κατόχους του BAC και αφορά τη Διοίκηση Ξενοδοχείων και Τουριστικών επιχειρήσεων, τον Τουρισμό και την Αναψυχή, καθώς και τις Μεταφορές.
- DEUST (Diplome d' Etudes Universitaires Scientifiques et Techniques). Απευθύνεται σε κατόχους του BAC, είναι διετές πρόγραμμα σπουδών και αφορά την Εμφύχωση και Διοίκηση στον Τομέα των Σπορ και της Αναψυχής, τον Πολιτιστικό Τουρισμό και στη Συντήρηση.
- Licence . Είναι μονοετές πρόγραμμα σπουδών, το οποίο απευθύνεται στους κατόχους του DEUG και παρέχει εκπαίδευση στους τομείς του Τουρισμού, της Εφαρμογής Ξένων Γλωσσών στον Τουρισμό, στις Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις, στην Αναψυχή, στις Μεταφορές, στη Διοίκηση και Μηχανική Ξενοδοχείων και Τουριστικών Επιχειρήσεων.
- Maitrise Μεταπτυχιακά προγράμματα, που απευθύνονται στους κατόχους Licence και αφορούν την κάθε ειδικότητα.
- DESS (Diplome de Etudes Superieures Specialisees) και DEA (Diplome de Etudes Approfondies). Πρόκειται για μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών που ακολουθούν τη Maitrise και επεκτείνουν την εξειδίκευση σε όλο το εύρος του

τουριστικού τομέα. Το DESS είναι περισσότερο πρακτικό, ενώ το DEA είναι πιο θεωρητικό και αποτελεί προαπαιτούμενο για όσους θέλουν να ετοιμάσουν διδακτορική διατριβή (These). Συνήθως διαρκούν ένα έτος.

- IUP (Institut Universitaire Professionnalise). Προγράμματα σπουδών τριετούς διάρκειας με επαγγελματική κατεύθυνση, τα οποία παρέχουν στους απόφοιτους το πτυχίο του Ingenieur Maitre . Οι ειδικότητες που προσφέρουν αφορούν τη Μηχανική των Μεταφορών, τον Τουρισμό και την Αναψυχή, τις Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις και την Πολιτιστική Κληρονομιά σε σχέση με τον τουρισμό.

Ειδικεύσεις και διπλώματα που έχουν αντικείμενο τους τον Τουρισμό της Υπαίθρου, τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Γεωργίας, Αλιείας και Τροφίμων. Υλοποιούνται σε Γεωργικές Σχολές και είναι διετούς διάρκειας:

- CAPA (Certificat d' Aptitude Professionnelle Agricole). Σπουδές επιπέδου CAP, με ειδικότητα στην Υποδοχή σε Περιβάλλον Υπαίθρου.
- BEPA (Brevet d' Etudes Professionnelle Agricoles). Σπουδές σε επίπεδο BEP , με ειδικότητα στις Υπηρεσίες και στη Συνοδεία Έφιππων Περιπάτων.
- BTSA (Brevet de Technicien Superieur Agricole - Option Tourism Rural). Σπουδές σε επίπεδο BTS με ειδικότητα στον Τουρισμό της Υπαίθρου (2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, σελ.: 46-47).

Όπως στο Ην. Βασίλειο έτσι και στην Γαλλία τα πανεπιστημιακά ιδρύματα έχουν αυτονομία στην επιλογή του διδακτικού προσωπικού από το 2007, μετά την ψήφιση σχετικού νόμου. Για να μπορεί να συμμετάσχει κάποιος στην διαδικασία επιλογής διδακτικού προσωπικού θα πρέπει να είναι εγγεγραμμένος στον κατάλογο που καταρτίζει το Εθνικό Πανεπιστημιακό Συμβούλιο ανάλογα με τους ακαδημαϊκούς τίτλους που διαθέτει. Ο κατάλογος αυτός ισχύει για τέσσερα χρόνια (Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό προσωπικό, 2008:92-95, Eurydice).

3.1.3.Γερμανία

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 θεσπίστηκε το πρώτο πρόγραμμα σπουδών τουριστικής εκπαίδευση στην Γερμανία η οποία αποτελεί μια χώρα με μακρά παράδοση στον τουρισμό. Σήμερα προσφέρονται πολλά προγράμματα τουριστικής

εκπαίδευσης, τόσο σε επίπεδο επαγγελματικής κατάρτισης όσο και σε ακαδημαϊκό επίπεδο, αλλά δεν υπάρχει πανεπιστημιακό τμήμα που να οδηγεί εξ ολοκλήρου στην απόκτηση πτυχίου στον τουριστικό τομέα.

Τουριστική Κατάρτιση

Σε αυτή τη χώρα η αρχική και συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στον τουριστικό τομέα διαρκεί συνήθως τρία χρόνια και στηρίζεται σε ένα δυαδικό σύστημα μαθητείας: εκπαίδευση μέσα στην επιχείρηση και εκπαίδευση στις επαγγελματικές σχολές (τρεισήμισι μέρες την εβδομάδα στην επιχείρηση και μιάμιση στις επαγγελματικές σχολές). Σε τέτοιου είδους προγράμματα μπορούν να μετέχουν μαθητές ηλικίας δεκάξι ετών οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει την Πρωτοβάθμια ή την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Για να αποκτήσουν το δίπλωμα τους οι μαθητευόμενοι απαιτείται όχι μόνο να επιτύχουν στις ενδιάμεσες εξετάσεις που πραγματοποιούνται με την ολοκλήρωση 1ου έτους φοίτησης, αλλά και στις τελικές εξετάσεις που διοργανώνονται με ευθύνη του Εμπορικού Επιμελητηρίου. Όταν έχουν αποκτήσει πέντε με επτά έτη επαγγελματική εμπειρία και εφόσον προβλέπεται από το πρόγραμμα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης τους παρέχεται η δυνατότητα να αποκτήσουν το Ανώτερο Πιστοποιητικό Ειδίκευσης μετά από εξετάσεις.

Οι ειδικότητες που προσφέρονται στα πλαίσια των προγραμμάτων σπουδών για τον ξενοδοχειακό κλάδο είναι:

- Βοηθός φιλοξενίας
- Ειδικευμένο ξενοδοχειακό προσωπικό
- Καταρτισμένοι σερβιτόροι/ες
- Μάγειροι
- Προσωπικό εμπορικών τμημάτων ξενοδοχείου
- Βοηθός εμπορικών τμημάτων ξενοδοχείου

Η διάρκεια σπουδών της ειδικότητας "Βοηθός φιλοξενίας" κατ' εξαίρεση είναι δυο έτη, ωστόσο οι καταρτιζόμενοι έχουν δυνατότητα να παρακολουθήσουν ένα επιπλέον έτος φοίτησης και να αποφοιτήσουν από τις ειδικότητες "Βοηθός" ή "Προσωπικό Εμπορικών τμημάτων Ξενοδοχείου".

Αφού ολοκληρώσουν την αρχική επαγγελματική κατάρτιση και αποκτήσουν μια σημαντική επαγγελματική εμπειρία στην ξενοδοχεία ή τον τουριστικό τομέα εν γένει, από άποψη χρόνου, οι εργαζόμενοι μπορούν να αποκτήσουν περαιτέρω εκπαίδευση στις σχολές Ξενοδοχεία - Διοίκηση τουρισμού (Hospitality - Tourism

Management]. Οι σχολές αυτές προσφέρουν μεσαίου επιπέδου (sub - degree level) εκπαίδευση σε ένα πρόγραμμα σπουδών πλήρους διάρκειας δύο ετών, δίνοντας στους αποφοίτους τη δυνατότητα για την πρόσβαση στην Ανώτατη εκπαίδευση. Οι απόφοιτοι λαμβάνουν τον τίτλο «Διοίκησης Επιχειρήσεων στον Ξενοδοχειακό Κλάδο» είτε «Διοίκησης Επιχειρήσεων στον Τουριστικό τομέα».

Τουριστική Εκπαίδευση σε Ακαδημαϊκό Επίπεδο

Σε ακαδημαϊκό επίπεδο τουριστική εκπαίδευση στη Γερμανία προσφέρεται μέσω δύο επιλογών παρακολούθησης πλήρους κύκλου ή μερικής παρακολούθησης που προσφέρονται από τα Πανεπιστήμια για το πρώτο επίπεδο ανώτατης εκπαίδευσης και τα Fachhochschulen που είναι το δεύτερο επίπεδο ανώτατης εκπαίδευσης. Υπάρχουν και τα Berufsakademien που είναι Ακαδημίες Συνδυαστικής Εκπαίδευσης. Η πανεπιστημιακή φοίτηση διαρκεί συνολικά πέντε έτη. Τα τέσσερα χρόνια για την απόκτηση πτυχίου στον βασικό κύκλο σπουδών και το ένα έτος για μεταπτυχιακό πρόγραμμα ειδίκευσης. Τα προγράμματα σπουδών στα Fachhochschulen είναι τριετή ή τετραετή και αφορούν κύκλους επαγγελματικών σπουδών στον τουριστικό τομέα με ειδίκευση στη Διοίκηση Τουριστικών Γραφείων και στη Διοίκηση Ξενοδοχείων. Τα Berufsakademien προσφέρουν κύκλο σπουδών πλήρους παρακολούθησης μονοετούς διάρκειας ή μερικής παρακολούθησης τριετούς διάρκειας. Διδακτορικές σπουδές έχουν την δυνατότητα να κάνουν μόνο οι απόφοιτοι των Πανεπιστημίων.

Όπως έχει προαναφερθεί, δεν υπάρχει αυτοτελές πανεπιστημιακό τμήμα τουρισμού στην Γερμανία το οποίο οδηγεί στη λήψη αντίστοιχου πτυχίου. Η τουριστική εκπαίδευση προσφέρεται ως υποχρεωτικό γνωστικό αντικείμενο, ως επιλογής ή ειδίκευσης μέσα σε ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών προγραμμάτων σπουδών και επιστημονικών πεδίων όπως γεωγραφία, οικονομικά, τέχνες - πολιτισμός, μεταφορές, κοινωνιολογία, εκπαίδευση, περιβάλλον. Εντάσσεται λοιπόν η τουριστική εκπαίδευση στο πρόγραμμα σπουδών ενός επιστημονικού πεδίου συνολικής διάρκειας εννέα εξαμήνων. Στην πλειονότητα αυτών των προγραμμάτων σπουδών, οι σπουδαστές μετά την ολοκλήρωση των τεσσάρων πρώτων εξαμήνων της βασικής εκπαίδευσης, θα πρέπει να επιτύχουν στις ενδιάμεσες εξετάσεις, προκειμένου να εισέλθουν στο πέμπτο εξάμηνο όπου ξεκινά η κύρια εκπαίδευση, στην οποία περιλαμβάνονται οι τελικές εξετάσεις και η διπλωματική εργασία. Ορισμένα πανεπιστήμια διαθέτουν μονοετή μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών με τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στους αποφοίτους τους να βελτιώσουν τις επαγγελματικές τους προοπτικές. Αφού επιτύχουν στις τελικές εξετάσεις και καταθέσουν τη διπλωματική τους εργασία οι μεταπτυχιακοί φοιτητές λαμβάνουν το πτυχίο τους το οποίο έχει κρατική ισχύ.

Στο πλαίσιο της ανώτατης εκπαίδευσης στη Γερμανία το μεγαλύτερο φάσμα προγραμμάτων τουριστικής εκπαίδευσης διαθέτουν τα Fachhochschulen. Συγκεκριμένα, η τουριστική εκπαίδευση παρέχεται μέσω ενός τετραετούς προγράμματος, που οδηγεί στη λήψη διπλώματος (diplome), ή ενός τριετούς, που οδηγεί στη λήψη πτυχίου (bachelor) και δύο ετών επιπλέον για τη λήψη μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών (master). Τα προγράμματα που προσφέρουν διπλώματα διακρίνονται σε τέσσερα εξάμηνα βασικής εκπαίδευσης και τέσσερα εξάμηνα κύριας εκπαίδευσης. Σε αυτά περιλαμβάνονται οι τελικές εξετάσεις και η διπλωματική εργασία. Η εξειδίκευση στον τουριστικό τομέα συντελείται μόνο κατά τη διάρκεια της κύριας εκπαίδευσης. Για τα Fachhochschulen είναι απαραίτητη η απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας, η οποία αντιστοιχεί στο 25% της συνολικής διάρκειας σπουδών. Ο ακαδημαϊκός τίτλος που λαμβάνουν οι απόφοιτοι είναι το Diplom - Betriebswirt /-in (FH) από αυτό το επίπεδο.

Στο διττό σύστημα εναλλαγής μεταξύ θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσης εντάσσονται και τα Berufsakademien. Οι σπουδές διαρκούν τρία έτη και η εναλλαγή αυτή πραγματοποιείται ανά εξάμηνο. Η εκπαίδευση που παρέχουν αφορά τρία πεδία του τουριστικού τομέα: α) Τουριστικοί πράκτορες και ενδιάμεσες τουριστικές υπηρεσίες, β) Ξενοδοχεία και υπηρεσίες φιλοξενίας, γ) Διαχείριση τουρισμού στο δημόσιο τομέα.

Οι σπουδές στο Berufsakademien περιλαμβάνουν ένα χρόνο αποκλειστικής εκπαίδευσης σε διάφορα τμήματα της τουριστικής επιχείρησης και δυο χρόνια συνδυαστικής εκπαίδευσης (θεωρητικής/πρακτικής). Οι σπουδαστές μετά την ολοκλήρωση των εξετάσεων αποκτούν τον τίτλο Wirtschaftsassistent i/-in (BA) που αντιστοιχεί σε "Βοηθητικό έργο υποστήριξης στη Διοίκηση Επιχειρήσεων" ενώ με ένα επιπλέον χρόνο σπουδών αποκτούν τον ακαδημαϊκό τίτλο Diplom Betriebswirt/-in (BA), ο οποίος αντιστοιχεί στο μεταπτυχιακό τίτλο «Διοίκησης Επιχειρήσεων» "(2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση σελ.: 54-56).

Αυτονομία έχουν και τα Γερμανικά πανεπιστημιακά ιδρύματα στην επιλογή διδακτικού προσωπικού. Χαρακτηριστικά ο πρύτανης με τον κοσμήτορα αποφασίζουν και προβαίνουν σε δημόσια προκήρυξη (Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό προσωπικό, 2008:92, Eurydice).

3.1.4. Ιταλία

Η επαγγελματική εκπαίδευση στην Ιταλία παρέχει τη δυνατότητα στους σπουδαστές να προσφέρουν ποιοτικές υπηρεσίες μια και

τους εφοδιάζουν με πολιτιστική και επαγγελματική κατάρτιση στον τομέα των ξενοδοχειακών υπηρεσιών. Το πρόγραμμα σπουδών διορθώνεται σε δύο κορμούς μαθημάτων. Στα τουριστικά / ξενοδοχειακά μαθήματα και στον κλασικό κορμό μαθημάτων ως ακολούθως:

Ξενοδοχειακές υπηρεσίες: Μαγειρική, Εστιατόριο, Εστίαση-Υποδοχή

Τουρισμός: Τουριστικά Γραφεία, Υποδοχή, Τουριστικές Υπηρεσίες

Οι δύο τομείς περιλαμβάνουν μαθήματα γενικής παιδείας και επαγγελματικής κατάρτισης για τα δύο πρώτα χρόνια, τα οποία σε γενικές γραμμές είναι κοινά (Ιταλικά, Ιστορία, Ξένη Γλώσσα, Δίκαιο, Μαθηματικά, Τεχνολογία της Πληροφορίας, Βιολογία, Αθλητισμός, Θρησκευτικά, δεύτερη Ξένη Γλώσσα, Εφαρμοσμένες Επιστήμες Διατροφής, Μαγειρική, Εστίαση, Υποδοχή). Με αυτό το σύστημα έχει στοχοθετηθεί να εξασφαλίζεται μία βασική πολιτισμική κατάρτιση και να προσανατολίζονται οι μαθητές προς ένα επαγγελματικό κλάδο εξειδίκευσης.

Αφού ολοκληρώσουν τα δύο χρόνια γενικών και εξειδικευμένων μαθημάτων συνεχίζουν με ένα χρόνο εξειδίκευσης ο οποίος οδηγεί σε δίπλωμα και στην συνέχεια ακολουθούν άλλα δύο χρόνια εξειδίκευσης. Στο τέλος του τρίτου έτους λαμβάνουν το "Πιστοποιητικό Επαγγελματικών Ικανοτήτων" και στο τέλος του πέμπτου έτους το "Επαγγελματικό Baccalaureat (εστίαση, ξενοδοχείων, τουρισμού και εμπορείου). Στις τάξεις και σε σχολικά εργαστήρια πραγματοποιείται η εκπαίδευση για τριάντα ώρες την εβδομάδα περιλαμβάνοντας και τέσσερις ώρες πρακτικής εξάσκησης σε επιχειρήσεις.

Στον τομέα Εστιατορίου στο τρίτο έτος ειδικότητας το πρόγραμμα σπουδών εμπλουτίζεται με τα επαγγελματικά μαθήματα Υγιεινή της Διατροφής, Διαχείριση και τα Λογιστικά, και η πρακτική εξάσκηση παραμένει τετράωρη. Στον τομέα Εστίασης -Υποδοχής προστίθενται μαθήματα Γεωγραφίας, Οικονομικών και Διαχείρισης, Υπηρεσίες Εστίασης - Υποδοχής. Στον τομέα Τουρισμού προστίθενται μία τρίτη ξένη γλώσσα, Τουριστική γεωγραφία, Ιστορία της Τέχνης και Υπηρεσίες τουρισμού. Το πρόγραμμα σπουδών του τρίτου έτους στοχεύει στην εμβάθυνση της πολιτισμικής κατάρτισης καθώς και στην απόκτηση συγκεκριμένων επαγγελματικών δεξιοτήτων σε όλες τις ειδικεύσεις.

Οι σπουδές διαφοροποιούνται μετά το τρίτο έτος σπουδών ως εξής:

Τα μαθήματα του τομέα του εστιατορίου για το τέταρτο και πέμπτο έτος στοχεύουν στην απόκτηση και εφαρμογή επαγγελματικών τεχνικών. Συγκεκριμένα τεχνικών που αφορούν στην οργάνωση της εργασίας, την καλή γνώση της διαχείρισης και εμπορευσιμότητας

των προϊόντων καθώς και τη διαχείριση των ανθρωπίνων σχέσεων στον τομέα της εργασίας τόσο εντός όσο και εκτός της επιχείρησης.

Τα μαθήματα που περιλαμβάνονται σε αυτά τα έτη είναι: Οικονομία και Χειρισμός της Νομοθεσίας, Διατροφή, Διαχείριση Υπηρεσιών Εστιατορίου. Σημαντική συμβολή στην κατάρτιση έχουν οι τριακόσιες ώρες που αφιερώνονται για πρακτική άσκηση, σεμινάρια, συνέδρια και εργαστήρια υπό την επίβλεψη του υπεύθυνου καθηγητή. Η βεβαίωση που λαμβάνουν οι σπουδαστές μετά την ολοκλήρωση των σπουδών αντιστοιχεί στο ανώτερο επίπεδο.

Τα μαθήματα του τομέα του τουρισμού για τα δύο τελευταία έτη στοχεύουν στην απόκτηση και την εφαρμογή επαγγελματικών τεχνικών.

Τα μαθήματα που περιλαμβάνονται σε αυτά τα έτη για τον τουρισμό είναι: Οικονομία και Τουριστική Διαχείριση, Ιστορία της Τέχνης, Τουριστική Γεωγραφία, Τεχνικές Επικοινωνίας, Τεχνικές Τουρισμού. Οι τριακόσιες ώρες πρακτικής και σε αυτόν τον τομέα, δίνουν την δυνατότητα στους σπουδαστές να λάβουν βεβαίωση επαγγελματικής κατάρτισης ανωτέρου επιπέδου.

Όσο αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση σε διπλώματα οδηγούν οι πανεπιστημιακές σπουδές. Τα διπλώματα αυτά χορηγούνται από το Υπουργείο Πανεπιστημίων και Έρευνας. Οι πανεπιστημιακές σπουδές ακολουθούν την ίδια διάρθρωση με αυτές της Γαλλίας, δίνοντας πτυχίο Licence μετά το τρίτο έτος και Maitrise μετά το τέταρτο έτος. Περί τα είκοσι πανεπιστήμια προσφέρουν προγράμματα τουρισμού σε επίπεδο Licence, με το οποίο οι απόφοιτοι μπορούν να αρχίσουν την επαγγελματική τους ζωή ή να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Τα θεματικά πεδία που προσφέρουν είναι Οργάνωση και Διοίκηση, Διαχείριση Πολιτιστικών Πόρων Επιστήμες Τουρισμού κ.α. Το πρόγραμμα Τουριστική Οικονομία που παρέχεται από τα πανεπιστήμια της Perugia Bologna στο επίπεδο Maitrise. Όσοι διαθέτουν Maitrise μπορούν να συνεχίσουν για την απόκτηση διδακτορικού (2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση σελ.: 54-56).

Σχετική αυτονομία στην επιλογή διδακτικού προσωπικού έχουν τα πανεπιστημιακά ιδρύματα της Ιταλίας. Οργανώνεται διαγωνισμός σύμφωνα με τις επιταγές του νόμου. Προτείνεται η διαδικασία αφού εγκριθεί από τον πρύτανη και προωθείται στην κεντρική κυβέρνηση για την έγκριση του υπουργείου. Στην συνέχεια αφού ψηφιστεί ο νόμος και δημοσιευτεί, το εκάστοτε ίδρυμα διορίζει εξεταστική επιτροπή με εσωτερικά και εξωτερικά μέλη στην οποία μετέχει και εκπρόσωπος του υπουργείου για να διενεργήσουν την επιλογή και πρόσληψη (Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική

Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό προσωπικό, 2008:92, Eurydice).

3.1.5.Ισπανία

Το εκπαιδευτικό σύστημα της Ισπανίας ακολουθεί τη διάκριση μεταξύ τουριστικών και ξενοδοχειακών σπουδών, απαρτιζόμενο από τέσσερα βασικά επίπεδα.

Η ανώτατη εκπαίδευση προσφέρει δύο διπλώματα:

- Το «Δίπλωμα Τουριστικών Επιχειρήσεων και Δραστηριοτήτων»(DEAT). Μπορούν να το παρακολουθήσουν όσοι επιτύχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις και όσοι έχουν πτυχίο Baccalaureat ή όσοι επίσης έχουν πτυχίο επαγγελματικών/τεχνικο-επαγγελματικών σχολών(LOGSE). Το πτυχίο αυτό το προσφέρουν ιδιωτικές σχολές τουρισμού, η σχολή τουρισμού Castille y Leon και οι τριανταέξι σχολές τουρισμού που συνεργάζονται με Πανεπιστήμια Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (UNED).
- Το «Δίπλωμα Τουρισμού» (DT) που προσφέρεται από το 1996. Ισχύει η ίδια διαδικασία για εισαγωγή και την παρακολούθηση του προγράμματος, όπως και με το (DEAT), επιπρόσθετα κρατούνται κάποιες θέσεις για φοιτητές που έχουν κάποια προτεραιότητα ή φοιτητές προερχόμενους από το εξωτερικό. Οι σπουδές διαρκούν τρία χρόνια και οδηγούν σε πτυχίο είτε η φοίτηση πραγματοποιηθεί σε δημόσιο είτε σε ιδιωτικό ίδρυμα. Οι συνήθεις εξειδικεύσεις αφορούν στη διοίκηση ξενοδοχείων, αναψυχή τουριστών, τουριστικός σχεδιασμός, εστίαση αλλά υπάρχει το θέμα των διδακτικών μονάδων όπου 180-1 μονάδες αντιστοιχούν σε 10 ώρες διδασκαλίας.
- Το δίπλωμα στο οποίο οδηγούν οι ξενοδοχειακές σπουδές είναι: «Δίπλωμα Ανώτερου Τεχνικού στην Ξενοδοχειακή και στην Εστίαση»(TSH). Μπορούν να φοιτήσουν οι κατέχοντες Baccalaureat ή TEAT ή BAC+3 BAC+4 ή να είναι απόφοιτοι της σχολής Les Roches Marbella Swiss Hotel Management School. Οι σπουδές ολοκληρώνονται στα δύο ή στα τέσσερα χρόνια, ανάλογα με την σχολή. Ξεχωριστό πρόγραμμα σπουδών υιοθετεί η κάθε σχολή, το οποίο μπορεί να επικεντρώνεται σε διαφορετικά πεδία όπως: Ξενοδοχειακό Μάνατζμεντ, Επισιτιστικές Επιχειρήσεις, Συντήρηση Χώρων, Υποδοχή, Μαγειρική, Οινολογία, Οικονομικά, Ξένες Γλώσσες κ.α.

Περί τα τριάντα ΜΠΣ (Masters/PostDEA) λειτουργούν στην Ισπανία. Ο αριθμός των θέσεων σε αυτά είναι μικρός και μπορούν να τα παρακολουθήσουν όσοι διαθέτουν BAC+3 αλλά και επιπρόσθετα προσόντα. Τα ΜΠΣ ολοκληρώνονται μετά από παρακολούθηση μαθημάτων διάρκειας από 150 έως 1000 ώρες. Αντικείμενα τους είναι η Διοίκηση Επιχειρήσεων Διαμονής, Διοίκηση Ταξιδιωτικών Γραφείων, Ξεναγοί, Υπαίθριος Τουρισμός, Τουριστικό Δίκαιο, Τουριστική Δημοσιογραφία, Επιχειρηματικός Τουρισμός κ.α. Χαρακτηριστικά στην Μαγιόρκα λειτουργεί το διδακτορικό πρόγραμμα στον Τουρισμό και στα Οικονομικά του Περιβάλλοντος.

Η Επαγγελματική Κατάρτιση οδηγεί στα εξής διπλώματα/πιστοποιητικά:

- **Ανώτερος Τεχνικός Εστίασης.** Το παρακολουθούν όσοι έχουν BAC, έχουν παρακολουθήσει εκτός από μαθήματα Διοικήσεις Επιχειρήσεων και Οικονομικά, καθώς επίσης γνωρίσουν δύο ξένες γλώσσες. Οι ενδιαφερόμενοι άνω των είκοσι ετών μπορούν να το παρακολουθήσουν εφόσον επιτύχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις. Στο πρόγραμμα σπουδών εκτός από μαθήματα όπως Μαγειρική, Τεχνικές Σερβιρίσματος, Μάρκετινγκ, Διοίκηση Επισιτιστικών Μονάδων, περιλαμβάνει και πρακτική άσκηση. Η διάρκεια των σπουδών ανέρχεται στις 2.000 ώρες.
- **Ανώτερος Τεχνικός Διαμονής.** Περιλαμβάνεται πρακτική άσκηση και η διδασκαλία των εξής μαθημάτων: Υποδοχή, Οροφοκομία, Ξένες Γλώσσες. Το ίδιο σύστημα εισαγωγής με την προηγούμενη σχολή ισχύει, αλλά η φοίτηση διαρκεί 1400 ώρες.
- **Ανώτερος Τεχνικός Ταξιδιωτικών Γραφείων.** Το σύστημα εισαγωγής είναι το ίδιο με τις δύο προηγούμενες με την προσθήκη της προαπαιτούμενης γνώσης Γεωγραφίας. Διαρκεί επίσης 1400 ώρες και διδασκόμενα μαθήματα είναι: Προώθηση/Πώληση Τουριστικών Προϊόντων, Παροχή Τουριστικών Πληροφοριών και Ξένες Γλώσσες. Στην διάρκεια των σπουδών περιλαμβάνεται η πρακτική άσκηση.

Στα πλαίσια της μέσης επαγγελματικής κατάρτισης μπορούν να ενταχθούν νέοι που έχουν συμπληρώσει το δέκατοόγδοο έτος της ηλικίας τους, διαθέτουν BAC και ένα χρόνο επαγγελματικής εμπειρίας, αφού επιτύχουν τις προβλεπόμενες εισαγωγικές εξετάσεις. Το πρόγραμμα σπουδών διαρκεί από 1400 έως 2000 ώρες. Οι εξειδικεύσεις που παρέχει είναι: Τεχνικός Κουζίνας, Τεχνικός Ζαχαροπλαστικής και Αρτοποιίας, Τεχνικός Υπηρεσιών Εστιατορίου και Μπαρ

Το Ισπανικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης παρέχει πιστοποιητικά επαγγελματικής επάρκειας στις κάτωθι ειδικότητες: Μάγειρας, Σερβιτόρος, Υπηρεσία Δωματίου, Οροφοκόμος, Υπάλληλος Υποδοχής.

Όσο αφορά την βασική επαγγελματική κατάρτιση στο LOGSE εντάσσονται προγράμματα κοινωνικής ενίσχυσης για τους μαθητές που εγκαταλείπουν το σχολείο. Τα κέντρα αυτά καταρτίζουν σε διαφορές επαγγελματικές εξειδικεύσεις. Λειτουργούν περί τα 295 σε όλη την χώρα και τρία εξ αυτών λειτουργούν τομείς Ξενοδοχειακών Υπηρεσιών και Τουρισμού. Η διάρκεια της κατάρτισης σε αυτά είναι ένα έτος. Παράλληλα λειτουργεί πρόγραμμα συνεχιζόμενης κατάρτισης, επανακατάρτισης και επανένταξης στην αγορά εργασίας (2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση σελ. :46-56).

Αυτονομία έχουν και στην Ισπανία τα πανεπιστημιακά ιδρύματα μόνο για την επιλογή διοικητικού προσωπικού, ως προς το διδακτικό προσωπικό με κανονιστικές πράξεις εθνικού επιπέδου αποφασίζονται τα κριτήρια, ο αριθμός των θέσεων καθώς και οι όροι πρόσβασης. Στη διαδικασία μπορούν να μετέχουν όσοι έχουν άδεια από την κεντρική διοίκηση, την οποία αποκτούν μετά από επιτυχή συμμετοχή σε σχετικό διαγωνισμό που αυτή διοργανώνει (Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό προσωπικό, 2008:92, Eurydice).

3.1.6. Πορτογαλία

Στην Πορτογαλία λειτουργεί το Εθνικό Ίδρυμα Τουριστικής Κατάρτισης (INFT), διαθέτοντας σχολές και μονάδες εφαρμογών, υπό την καθοδήγηση των κεντρικών υπηρεσιών καλύπτουν τις ανάγκες σε καταρτισμένο προσωπικό στον τομέα. Οι μονάδες αυτές βρίσκονται σε στρατηγικές τουριστικές περιοχές της χώρας με μεγάλη τουριστική ανάπτυξη. Ακολουθεί η παρουσίαση των Σχολών αυτών.

Α. Ανώτερη Σχολή Διοίκησης Ξενοδοχείων και Τουρισμού του Estoril

Λειτουργεί το 1991 προσφέροντας τα εξής προγράμματα στον κλάδο: Ανώτερο πτυχίο στη Διεύθυνση και Διοίκηση ξενοδοχείων, Ανώτερο πτυχίο στη Διεύθυνση και Διοίκηση Ταξιδιωτικών Γραφείων, Ανώτερο πτυχίο Εθνικών Ξεναγών.

Οι σπουδαστές λαμβάνουν το ανώτερο επίπεδο πιστοποίησης και επαγγελματικής κατάρτισης στις ειδικότητες: Βοηθός Διεύθυνσης Ξενοδοχείου, Τεχνικός στον Τουρισμό, Εθνικός Ξεναγός. Επίσης παρέχονται εξειδικευμένα προγράμματα καθώς και θεματικά σεμινάρια, για τους επαγγελματίες στον Τουρισμό και στη Διοίκηση

Ξενοδοχείων, καθώς και συμπληρωματικά προγράμματα κατάρτισης για Διευθυντές Ξενοδοχείων και Γραφείων Ταξιδιών.

Β. Σχολή Τουρισμού και Ξενοδοχείων της Algarve

Λειτουργεί από το 1967 προσφέροντας βασική και συνεχιζόμενη κατάρτιση στον Τουριστικό κλάδο. Στο πρόγραμμα Βασικής Κατάρτισης εντάσσονται οι εξής ειδικότητες:

- Τεχνικό προσωπικό: Διοίκηση Τουρισμού και Τεχνικές. Το πρόγραμμα αυτό παρέχει στους σπουδαστές τα απαραίτητα επαγγελματικά προσόντα προκειμένου να εισέλθουν στην τουριστική αγορά εργασίας ως Τεχνικοί στον Τουρισμό
- Επαγγελματική κατάρτιση: Front and Back Office, Μαγειρική / Ζαχαροπλαστική, Εστιατόριο / Μπαρ. Οι απόφοιτοι αυτού του προγράμματος κατάρτισης μπορούν να απασχοληθούν ως Υπάλληλοι Υποδοχής, Μάγειροι, Σερβιτόροι, Μπάρμαν.

Το πρόγραμμα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης περιλαμβάνει:

- Μαθήματα ειδίκευσης στη Διεύθυνση Ξενοδοχείων και Υποδοχής σε επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων
- Μαθήματα ξένων γλωσσών: Ολλανδικά και Γερμανικά, παράλληλα, η σχολή πραγματοποιεί θεματικά σεμινάρια για τους επαγγελματίες που απασχολούνται στον τουριστικό και Ξενοδοχειακό κλάδο.

Γ. Σχολική μονάδα του Portimao (Algarve)

Αυτή η Σχολική Μονάδα είναι παράρτημα της Σχολής της Algarve, λειτουργεί από το 1970 παρέχοντας προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης τα οποία έχουν την παρακάτω δομή:

- Βασικά μαθήματα κατάρτισης: επαγγελματικά μαθήματα Μαγειρικής / Ζαχαροπλαστικής και Εστιατορίου / Μπαρ.
- Μαθήματα συνεχιζόμενης κατάρτισης: μαθήματα Γερμανικών και Αγγλικών.

Δ. Σχολή Τουρισμού και Ξενοδοχείων στην Coibra

Από το 1989 η σχολή αυτή παρέχει τα παρακάτω μαθήματα και προγράμματα κατάρτισης:

Πρόγραμμα Βασικής κατάρτισης:

- Μαθήματα κατάρτισης τεχνικού προσωπικού: Διευθυντής τροφίμων και ποτών
- Μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης: Front & Back Office , Μαγειρική / Ζαχαροπλαστική, Εστιατόριο / Μπαρ

Πρόγραμμα συνεχιζόμενης κατάρτισης:

- Μαθήματα Βελτίωσης: Μπαρ, Μαγειρικής / Ζαχαροπλαστικής, Εστιατορίου
- Μαθήματα ξένων γλωσσών: Αγγλικά

Ε. Σχολή Τουρισμού και Ξενοδοχείων στο Estoril

Λειτουργεί από το 1974. Είναι η πρώτη που ενέταξε στο πρόγραμμα σπουδών της προγράμματα κατάρτισης για επαγγελματίες τεχνικούς. Τα προγράμματα κατάρτισης που παρέχει είναι:

- Πρόγραμμα βασικής κατάρτισης: Μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης: Front & Back Office, Μαγειρική / Ζαχαροπλαστική, Εστιατόριο / Μπαρ
- Πρόγραμμα συνεχιζόμενης κατάρτισης:

Μαθήματα Βελτίωσης (upgrading):

- Front Office, Καμαριέρες, Μπαρ, Μαγειρικής, Εστιατορίου
- Μαθήματα ειδίκευσης: Scansion (ρυθμική ανάλυση έμμετρου λόγου), Διακόσμηση Κήπου
- Μαθήματα ξένων γλωσσών: Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά.

ΣΤ. Σχολή Τουρισμού και Ξενοδοχείων στη Λισαβόνα

Η ιστορία της ξεκινά το 1957 και είναι η πρώτη τουριστική σχολή που λειτούργησε στην Πορτογαλία έχοντας εκπαιδεύσει χιλιάδες εργαζόμενους του τομέα. Τα προγράμματα κατάρτισης που προσφέρει η σχολή είναι:

- Πρόγραμμα βασικής κατάρτισης: Μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης: Front & Back Office, Μαγειρική / Ζαχαροπλαστική, Εστιατόριο / Μπαρ
- Πρόγραμμα συνεχιζόμενης κατάρτισης:
 - Μαθήματα Βελτίωσης (upgrading): Μπαρ, Μαγειρικής, Εστιατορίου
 - Μαθήματα ειδίκευσης: Scansion, Τέχνης, Φυσική Κληρονομιά, Διεύθυνση Ξενοδοχείων, Τουριστική Αλληλογραφία
 - Μαθήματα ξένων γλωσσών: Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιαπωνικά.

Ως παράρτημα της σχολής της Λισαβόνα, λειτουργεί η Σχολική μονάδα στην πόλη Setubal, προσφέροντας προγράμματα βασικής

και συνεχιζόμενης κατάρτισης ακολουθώντας το πρόγραμμα σπουδών της σχολής της Λισαβόνας.

Z. Σχολή Τουρισμού και ξενοδοχείων στο Oporto

Στόχος της από το 1968, που ξεκίνησε την λειτουργία της, είναι η ενίσχυση της ανάπτυξης της τουριστικής Βιομηχανίας στο βόρειο τμήμα της χώρας. Προσφέρει τα εξής προγράμματα κατάρτισης:

- Πρόγραμμα βασικής κατάρτισης: Μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης Εστιατορίου / Μπαρ
- Πρόγραμμα συνεχιζόμενης κατάρτισης:
 - Μαθήματα Βελτίωσης (upgrading.): Μαγειρικής, Εστιατορίου
 - Μαθήματα ξένων γλωσσών: Αγγλικά, Γαλλικά Υπό τη Διεύθυνση της Σχολής του Oporto λειτουργεί Σχολική μονάδα στη Santa Maria de Feira, παρέχοντας αντίστοιχα προγράμματα βασικής επαγγελματικής κατάρτισης (2008, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση σελ.: 46-56).

3.1.2. Ισχύοντα στην Ευρώπη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σε όλη την Ευρώπη όπως και στην Ελλάδα υπάρχει κάποιο σύστημα επιλογής φοιτητών για τις πανεπιστημιακές σπουδές τους. Από τις χώρες που εξετάστηκαν η Ελλάδα, η Ισπανία η Πορτογαλία υπάρχει διαδικασία επιλογής σε όλους τους τομείς πανεπιστημιακών σπουδών σε εθνικό ή περιφερικό επίπεδο με κάποιες διαφοροποιήσεις όπως πχ στην Ιταλία όπου διαφοροποιούνται οι διαδικασίες ανά τομέα και ίδρυμα. Επίσης διαφορετικές διαδικασίες ανά τμήμα ή και ίδρυμα ισχύουν στην Γαλλία, Γερμανία.

Στο Ην. Βασίλειο ο συνολικός αριθμός των εισαγομένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καθορίζεται κεντρικά. Τα ιδρύματα που παρέχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση έχουν την απόλυτη ευχέρεια να κρίνουν ποιους φοιτητές θα δεχτούν βασιζόμενα σε κριτήρια. Οι υποψήφιοι πλήρους φοίτησης επιπέδου ISCED 5A και 5B μπορούν να υποβάλουν την αίτηση τους ηλεκτρονικά μέχρι και για έξι ιδρύματα/προγράμματα σπουδών δια μέσου της υπηρεσίας Εισαγωγής σε Πανεπιστήμια και Κολέγια, Η υπηρεσία αυτή αναλαμβάνει τη διαδικασία επιλογής των φοιτητών για λογαριασμό όλων των ιδρυμάτων από το 2008 και μετά. Η επιλογή εξαρτάται από την επίδοση των υποψηφίων στις εξετάσεις (Αριθμοί Κλειδιά της Εκπαίδευσης στην Ευρώπη, 2009:63-65, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, www.moec.gov.cv/eurydice/anakoynoseis/arithmoikleidiatiselpaidefsis2009pdf).

Οι εκπαιδευτικοί σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Σε δεκαπέντε από αυτές τις χώρες προσλαμβάνονται από την κεντρική ή την περιφερειακή αρχή. Στις Σκανδιναβικές χώρες και στο Ην. Βασίλειο εργοδότης είναι η τοπική αρχή. Σε άλλες χώρες όπως η Βουλγαρία, η Δημοκρατία της Τσεχίας, οι Χώρες της Βαλτικής, η Ιρλανδία, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Σλοβακία, εργοδότης είναι η σχολική μονάδα. Όμως υπάρχουν διαφορές ανάλογα με τη βαθμίδα του σχολείου – πρωτοβάθμια δευτεροβάθμια.

Επίσης τη δαπάνη για το διδακτικό προσωπικό άλλοτε την αναλαμβάνουν κεντρικές και άλλοτε τοπικές αρχές.

Στο συνολικό πληθυσμό της Ένωσης το 15% - 25% μετέχουν της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την Ισλανδία να κατέχει το υψηλότερο ποσοστό. Χαρακτηριστικά κατά τα έτη 1998-2006 αυξήθηκε το ποσοστό των φοιτητών τριτοβάθμιας κατά 25% με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 2,8%. Αυξήθηκε επίσης ο αριθμός των φοιτητών που σπουδάζουν σε άλλη χώρα. Ενώ δεν σπουδάζουν σε άλλες χώρες οι πολίτες των Ην. Βασιλείου, Ιταλίας, Ισπανίας, Ουγγαρίας, Πολωνίας και Τουρκίας. Το τελευταίο εξηγείται από την αύξηση της παρεχόμενης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και από τη βούληση των φοιτητών να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες που τους παρέχονται για σπουδές στο εξωτερικό με κάποια οικονομική βοήθεια.

Παράλληλα σε χώρες όπως η Ιρλανδία, η Δημοκρατία της Τσεχίας, οι Κάτω Χώρες και το Ην. Βασίλειο αυξήθηκε κατά 10% το μερίδιο του ΑΕΠ που διοχετεύτηκε στην εκπαίδευση κατά το διάστημα 2000-2006. Στον πίνακα 3.1 βλέπουμε ότι το ποσοστό του ΑΕΠ που διατέθηκε για την εκπαίδευση το 2000 ήταν 3,5 για να φτάσει το 2006 στο 4. Από αυτό το ποσοστό, περισσότερο από το 1/3 καλύπτει τις δαπάνες της δευτεροβάθμιας, στην πλειονότητα των χωρών και το 2% της τριτοβάθμιας (Αριθμοί Κλειδιά της Εκπαίδευσης στην Ευρώπη, 2009:110-125, Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1. ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
3,5	3,6	3,6	3,8	3,8	4	Na

Πηγή: Eurostat VOE Εθνικοί Λογαριασμοί, στοιχεία Ιουνίου 2009

Σε όλη την Ευρώπη, τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι αυτόνομα, αλλά εξωτερικές ρυθμίσεις προσδιορίζουν την αυτονομία τους όσον αφορά την αποστολή, τις δραστηριότητες και τη δομή τους. Αυτές οι κανονιστικές διατάξεις παρέχουν στις κυβερνήσεις και την κοινωνία τα μέσα να καθιστούν τα ιδρύματα υπόλογα για τις υπηρεσίες που παρέχουν και για το πώς

χρησιμοποιούν τα κεφάλαια που εισπράττουν. Αυτό δεν ισχύει μόνο για τα πανεπιστήμια του Ην. Βασιλείου που έχουν ιδρυθεί πριν το 1992. Οι εν λόγω διατάξεις καθορίζουν τα όργανα εσωτερικής διακυβέρνησης καθώς και τα δικαιώματα, τα καθήκοντα και τις ευθύνες τους, οι οποίες συμπληρώνονται από τους εσωτερικούς κανονισμούς ή το καταστατικό του κάθε ιδρύματος. Κανονισμοί και καταστατικά συνήθως ορίζουν τη διαδικασία εκλογής ή διορισμού των μελών των οργάνων εσωτερικής διακυβέρνησης. Η εθνική νομοθεσία καθορίζει την διαδικασία της εκλογής των οργάνων διακυβέρνησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα και στην Αυστρία.

Μόνο σε δύο χώρες δεν ισχύει η συμμετοχή εξωτερικών φορέων στη διακυβέρνηση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στην Ελλάδα και στην Ρουμανία. Η κυρίαρχη αυτή τάση εξασφαλίζει τη λογοδοσία των ιδρυμάτων αυτών, όπως προαναφέρθηκε. Βέβαια η διαδικασία και ο βαθμός συμμετοχής καθώς και οι φορείς που συμμετέχουν διαφέρει από χώρα σε χώρα. Συχνά είναι ένα συμβουλευτικό ή εποπτικό όργανο το οποίο εκτός από τη λογοδοσία μεριμνά και για να προστατεύει τα συμφέροντα του ιδρύματος από πολιτικές παρεμβάσεις και εξασφαλίζει την αξιολόγηση της επίδοσης, ενημερώνοντας γενικά και ειδικά τους πολίτες.

Στα δύο τρίτα των χωρών της Ευρώπης τα εσωτερικά όργανα του ιδρύματος είναι υπεύθυνα για τον στρατηγικό σχεδιασμό του, ακλουθώντας τον κεντρικό σχεδιασμό, τις πολιτικές της κυβέρνησης. Σε ελάχιστες περιπτώσεις με τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό ασχολούνται τα εξωτερικά όργανα, όπως στην Αυστρία, στην Γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου και στο Λιχενενστάιν²¹. Οι γενικές κατευθυντήριες γραμμές θα πρέπει πάντα να καθορίζονται σε Εθνικό επίπεδο και με αυτές θα πρέπει να συμφωνούν οι σχεδιασμοί κάθε ιδρύματος.

Η εσωτερική διακυβέρνηση δεν αφορά μόνο τα καθαρά ακαδημαϊκά θέματα. Βέβαια στις μισές σχεδόν χώρες, εσωτερική διακυβέρνηση και ακαδημαϊκά θέματα είναι έννοιες ταυτόσημες. Μόνο στην Γαλλία, τη Μάλτα, την Πορτογαλία, την Φιλανδία και την Ισλανδία οι εξωτερικοί φορείς έχουν λόγο στα ακαδημαϊκά θέματα. Γίνεται όμως προσπάθεια να υποβοηθηθεί η πανεπιστημιακή κοινότητα ως προς την άσκηση της διακυβέρνησης είτε με τεχνογνωσία²² είτε με την συμβολή εξωτερικών θεσμών ή διορισμένων ειδικών.

Η αυτονομία των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας προχωρά και στο οικονομικό επίπεδο. Κρατική χρηματοδότηση λαμβάνουν μόνο στις

²¹ λόγω του μικρού μεγέθους της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης σε αυτές τις χώρες

²² σεμινάρια κατάρτισης

εξής χώρες: Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία (ΙΤΕ του επιπέδου ISCED 5A), η Ελλάδα μέχρι την περίοδο 2007/08, η Κύπρος και η Λετονία μέχρι το 2009). Το σύστημα των συνολικών επιχορηγήσεων ισχύει στις άλλες χώρες. Τα ιδρύματα πρέπει να τηρούν τα δικά τους κονδύλια του προϋπολογισμού τα οποία έχουν εγκριθεί από τις δημόσιες αρχές σε ορισμένες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης όπως το Βέλγιο και η Γαλλία. Η δημοσιονομική αυτονομία των ιδρυμάτων να διαχειρίζονται τις συνολικές επιχορηγήσεις που λαμβάνουν έχει παγιωθεί. Μεγάλη αυτονομία να χρησιμοποιούν τα δίδακτρα που εισπράττουν έχουν στην Εσθονία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, την Πορτογαλία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία) και το Λιχτενστάιν.

Σχεδόν σε όλες τις χώρες συνδέεται η χρηματοδότηση με την στοχοθεσία. Η επίτευξη της σύνδεσης αυτής γίνεται με:

- Συμβάσεις επιδόσεων με την δημόσια αρχή, που ορίζουν τους βασικούς άξονες δραστηριότητας των ιδρυμάτων για την ανάπτυξη τους²³
- Χορήγηση επιχορηγήσεων για συγκεκριμένα έργα σε συμφωνία με προτεραιότητες τις κεντρικής διοίκησης και τα οποία αφορούν αποκλειστικά στην ποιότητα των ακαδημαϊκών δραστηριοτήτων ή την ανάπτυξη των ιδρυμάτων²⁴
- Χρήση μηχανισμών μαθηματικών τύπων χρηματοδότησης οι οποίοι στοχεύουν στην βελτίωση της συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση φοιτητών που προέρχονται από μειονεκτικό κοινωνικό περιβάλλον.²⁵

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των ιδρυμάτων ενθαρρύνεται και μέσω της δημοσίας χρηματοδότησης. Αυτός είναι ένας ακόμα τρόπος άσκησης της εποπτείας του κράτους στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στις περισσότερες χώρες χρησιμοποιείται μαθηματικός τύπος χρηματοδότησης με βάση τον αριθμό των φοιτητών τους και των επιδόσεών τους.

Η επιδότηση της έρευνας επίσης στηρίζεται στις επιδόσεις των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η λογοδοσία των ιδρυμάτων είναι απόλυτη για τη δημόσια χρηματοδότηση και γίνεται με διάφορους τρόπους σε όλες τις

²³ Δανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Αυστρία, Ρουμανία, Φινλανδία και Ισλανδία

²⁴ η Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου, την Τσεχική Δημοκρατία, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και τη Σλοβακία.

²⁵ η Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου (το 2008), η Ιρλανδία, η Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία)

χώρες. Διαπιστώνεται βέβαια ότι σε ορισμένες χώρες όπως στην Γαλλόφωνη και Γερμανόφωνη Κοινότητα του Βελγίου, στη Βουλγαρία, στην Ελλάδα, στην Ισπανία, στην Κύπρο και στη Μάλτα θα πρέπει να υλοποιηθούν μεταρρυθμίσεις γιατί η χρηματοδότηση τους εξαρτάται ελάχιστα ή καθόλου από τις επιδόσεις των φοιτητών, τα αποτελέσματα τους και την έρευνα.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει μια σαφής κατεύθυνση για την επιχειρηματική διακυβέρνηση των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το διαμορφωμένο θεσμικό πλαίσιο των χωρών καθώς και οι διαδικασίες καθορίζουν τη μορφή της επιχειρηματικής διακυβέρνησης.

Άλλη επίσης σαφής κατεύθυνση είναι η καθολική εφαρμογή του μοντέλου διοίκησης μέσω στόχων καθώς και του στρατηγικού σχεδιασμού των ιδρυμάτων. Ο στρατηγικός σχεδιασμός θα πρέπει να συνάδει με τις πολιτικές τις κρατικές και για αυτό τον σκοπό δίνεται μεγαλύτερη εξουσία στις διοικήσεις των ιδρυμάτων,

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η αξιολόγηση των ιδρυμάτων αγγίζει όλες τις λειτουργίες και τις δράσεις τους σε μεγάλο βαθμό σε όλες τις χώρες. Όπου αυτό δεν ισχύει, καταβάλλεται προσπάθεια να εφαρμοστεί μέσω μεταρρυθμίσεων (Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό Προσωπικό, 2008:103-109, Eurydice).

3.2.Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟ-Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ)

Στις Η.Π.Α. το 1922 το Cornell σε συνεργασία με την ένωση ξενοδόχων American Hotel Association, λειτούργησε το πρώτο τετραετές πρόγραμμα πανεπιστημιακών τουριστικών σπουδών (Βεντουράτου, 2006:217).

Στην πλειονότητα των Αμερικάνικων πανεπιστημίων οι Τουριστικές σπουδές εντάσσονται στη Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, σε λίγα είναι τμήματα Γεωγραφίας (St Cloud State University), Επιστημών Τροφίμων Food Sciences (Colorado State University), Ανθρώπινη Ανάπτυξη Human Development University of Wisconsin-Stout).

Τα προγράμματα σπουδών είναι δομημένα σε μαθήματα-modules, στα οποία αντιστοιχούν συγκεκριμένοι βαθμοί (credits). 120 βαθμοί απαιτούνται για την αποφοίτηση και είναι πιθανό το πτυχίο να είναι σε διαφορετική ειδίκευση από αυτήν που ξεκίνησε κάποιος φοιτητής. Υπάρχουν υποχρεωτικά μαθήματα και επιλογής. Ο σπουδαστής μπορεί να ολοκληρώσει τις σπουδές του ενωρίτερα, αν εκμεταλλευτεί το θερινό 'εξάμηνο'.

Ένα τετραετές πρόγραμμα σπουδών στην Διοίκηση Τουριστικών ή Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων έχει την ακόλουθη δομή:

Μαθήματα γενικής κατεύθυνσης περίπου στο 1/3 των συνολικών ωρών όπως Αγγλικά, Φιλολογία, Μαθηματικά. Ανθρωπολογία, Πολιτικές Επιστήμες, Τέχνες.

Μαθήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων περίπου στο 1/3 των συνολικών ωρών όπως Λογιστική, Οικονομικά, Διοικητική Λογιστική, Μάρκετινγκ, Μάνατζμεντ, Ποσοτικές Μέθοδοι.

Εξειδικευμένα μαθήματα Τουριστικού / ξενοδοχειακού τομέα κορμού και επιλογής, πάλι στο 1/3 των συνολικών ωρών περίπου, όπως Διοίκηση και Λειτουργία Ξενοδοχείων, Ξενοδοχειακή Λογιστική, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Κοστολόγηση και Έλεγχος Ξενοδοχείων και Εστιατορίων, Διοίκηση/ Λειτουργία Τροφίμων και Ποτών, Τουριστικός Σχεδιασμός, Συντήρηση και Σχεδιασμός Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Θέματα Πολιτικής των Επιχειρήσεων Φιλοξενίας, Τουριστική και Ξενοδοχειακή Έρευνα, Ηλεκτρονικά Συστήματα Πληροφορικής και Διοίκησης, Διοίκηση Καζίνο και Club, Διεθνής Τουρισμός.

Γραπτή εργασία στο τέλος (3000 με 5000 λέξεις) για να αποκτήσουν τον τίτλο bachelor of honors.

Πρακτική άσκηση 800 ωρών ή οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια των σπουδών ή μετά την ολοκλήρωσή τους.

Τα πανεπιστημιακά ιδρύματα των ΗΠΑ προσφέρουν Masters (MA - Master of Arts, MSc- Master of Science) PhD- Doctor of Philosophy, DBA- Doctor in Business Administration, EdD- Doctor in Education, JD- Doctor in Law. Τα Masters απαιτούν από 30 credits Διδακτορικά από 70 βαθμούς. Η διατριβή ενός Διδακτορικού είναι συνήθως το 25% αυτού. Λίγα ήταν τα πανεπιστήμια που προσέφεραν διδακτορικές διατριβές ως το 1990 αλλά όχι πια (Βεντουράτου, 2006:227-229). Στο Hospitality Management επικεντρώνονται τα διδακτορικά που προσφέρονται για τον τουρισμό. Μερικά από τα πανεπιστήμια που παρέχουν την δυνατότητα για απόκτηση διδακτορικού τίτλου είναι: το Cornell University, το Pennsylvania State University, το University of Colorado και το Virginia Polytechnic Institute and State University. (Baum T.1998 Mature doctoral candidates: The case in hospitality education, vol. 19,no 5, pp.463-474).

Η ανώτατη εκπαίδευση στις ΗΠΑ καθοδηγείται από την αγορά εργασίας σε μεγαλύτερο βαθμό από κάθε άλλη χώρα. Στο προπτυχιακό επίπεδο σπουδών, οι φοιτητές επιλέγουν μια τουριστική επιχείρηση για την πρακτική τους, η οποία πραγματοποιείται στο ενδιάμεσο των σπουδών τους και μπορεί να διαρκεί από 12 -14 εβδομάδες έως έξι μήνες. Στην τελευταία

περίπτωση θα πρέπει να απασχολούνται σε διαφορετικά τμήματα κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους. Πάντως όλοι θα πρέπει να υποβάλουν στο πανεπιστήμιο τους μια έκθεση συγκεκριμένων προδιαγραφών στο τέλος της πρακτικής τους (Waryszak R.Z.1999 Students expectations from their cooperative education placement in the hospitality industry: an international perspective. Education and Training, vol. 41, pp 33-40).

Η αγορά εργασίας παρεμβαίνει και στην διαμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών, ζητώντας οι απόφοιτοι να έχουν εξειδικευμένες πρακτικές δεξιότητες και μια σφαιρικότερη εκπαίδευση στην Διοίκηση Επιχειρήσεων. Αυτές οι δεξιότητες μπορεί να προκύψουν και από τα ενδοεπιχειρησιακά προγράμματα ανάπτυξης που προφέρονται από τις μεγάλες επιχειρήσεις. Επίσης, οι μεγάλες επιχειρήσεις προτιμούν απόφοιτους από γνωστά καταξιωμένα πανεπιστήμια και συχνά ενημερώνουν τα ιδρύματα για τις ανάγκες τους.

Ένας ακόμα τρόπος παρέμβασής της αγοράς εργασίας στις σπουδές είναι η συνεργασία πανεπιστημίων με επιχειρήσεις που επικεντρώνεται στην διδασκαλία των εμπειροτεχνών ή άλλως των καταξιωμένων στελεχών τους στα πλαίσια της μερικής απασχόλησης (Βεντουράτου,2006: 230).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

1. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση- Συμπεράσματα Α΄ κύκλου εργασιών (2008) Αθήνα, Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης
2. Βεντουράτου Έλενα (2006), Η επίδραση της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης στην Ανάπτυξη του Ελληνικού Τουρισμού, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά
2. Βεντουράτου Έλενα, (2006) οπ. σελ. 214
3. Riegel, C, (1998) An introduction to career opportunities in hospitality and tourism. In: A Guide to College Programs in Hospitality & Tourism. New York. John Wiley & Sons, 2nd edition, σελ 6
4. Βεντουράτου Έλενα, (2006) οπ. σελ 210
5. O' Connor P.J.S., (1990) The past, present and future of tourism, hotel and catering management education in the U.K. Unpublished, MSc Thesis, Guildford: University of Surrey
6. Cooper C., Shepherd R. & Westlake J., 1996b Educating the Educators in Tourism: A Manual of Tourism and Hospitality Education: World Tourism Organization –WTO
7. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (2008) οπ. σελ. 45
8. Βεντουράτου Έλενα, (2006) οπ. σελ 232
9. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (2008) οπ. σελ. 48-50
10. Βεντουράτου Έλενα, (2006) οπ. σελ. 232-233
11. Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό Προσωπικό, (2008) Eurydice, www.eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/091EL.pdf, ληφθέν 20-7-11
12. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (2008) οπ. σελ 46
13. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (2008) οπ. σελ 46-47
14. Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό Προσωπικό (2008) Eurydice, www.eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/091EL.pdf, ληφθέν 20-7-11
15. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (2008), οπ. σελ. 46-56
16. www.eurydice.org, ληφθέν 20-7-11
17. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (2008), οπ. σελ. 54-56

18. Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό προσωπικό (2008), οπ. σελ. 92, Eurydice
19. Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (2008), οπ. σελ. 46-56
20. Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό Προσωπικό (2008), οπ. σελ. 92, Eurydice,
21. Αριθμοί Κλειδιά της Εκπαίδευσης στην Ευρώπη, σελ. 63-65, Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2009), www.moec.gov.cy/eurydice/anakoïnoseis/arithmoikleidiatiselpaidefsis2009pdf ληφθέν 20-7-11
22. 2009, Αριθμοί Κλειδιά της Εκπαίδευσης στην Ευρώπη (2009), οπ. σελ. 110-125, Ευρωπαϊκή Επιτροπή
23. Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό Προσωπικό (2008), οπ. σελ. 103-109, Eurydice,
24. Βεντουράτου Έλενα (2006), οπ. σελ.: 217
25. Βεντουράτου Έλενα (2006), οπ. σελ. 227-229
26. Baum T. (1998) Mature doctoral candidates: The case in hospitality education, vol. 19, no 5, pp. 463-474
27. Waryszak R.Z. (1999) Students expectations from their cooperative education placement in the hospitality industry: an international perspective. Education end Training, vol. 41, pp 33-40
28. Βεντουράτου Έλενα (2006), οπ. σελ. 230

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ετυμολογικά η λέξη τουρισμός έλκει την καταγωγή της από την Γαλλική λέξη *tour* και την Αγγλική λέξη *touring*, οι οποίες προέρχονται από την Λατινική *turnus*. Η σημασία τους είναι γύρος, περιήγηση (Βαρβαρέσος, 1998:26). Στην πορεία του χρόνου και όσο εξελισσόταν ο Τουρισμός έγιναν πολλές προσπάθειες για τη διατύπωση ενός καταλληλότερου ορισμού. Οι δυνητικοί ορισμοί δόθηκαν από μελετητές, ακαδημαϊκούς, οργανώσεις του κλάδου κ.α. Αναφέρονται ενδεικτικά οι J Gouer (1929), J Medecin (1933), Hunziger Krapf (1944), Tourism Society of England (1971), International Association of Scientific Experts in Tourism (1981). Επιλέγεται για παράθεση ο ορισμός που έχει δοθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού το 1993. «Το φαινόμενο που προκύπτει από τις προσωρινές επισκέψεις ή παραμονές ατόμων, εκτός του τόπου μόνιμης κατοικίας τους, για οποιονδήποτε λόγο πέρα από την απασχόληση τους με αμοιβή στον τόπο επίσκεψης» «Τουρίστας τα άτομα που ταξιδεύουν και μένουν σε μέρη διαφορετικά από το συνηθισμένο περιβάλλον τους, για διάστημα όχι μεγαλύτερο του έτους, για αναψυχή, εργασία και άλλους λόγους που όμως δεν σχετίζονται με την άσκηση οποιασδήποτε δραστηριότητας που αμείβεται από τον τόπο επίσκεψής τους²⁶. Οι ανωτέρω ορισμοί είναι αποδεκτοί μέχρι σήμερα και αυτούς λαμβάνουν υπόψη τους επίσημοι και ανεπίσημοι φορείς, καθώς και μεμονωμένα άτομα που ασχολούνται με τη μελέτη του φαινομένου καθ' οιονδήποτε τρόπο.

Επίσης ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών το 1994 ασχολήθηκε με την κατηγοριοποίηση των μορφών της τουριστικής δραστηριότητας ορίζοντας τον Εγχώριο, Εισερχόμενο και Εξερχόμενο Τουρισμό. Στον Εγχώριο περιλαμβάνονται όσοι κάτοικοι μιας συγκεκριμένης χώρας μετακινούνται μέσα στην χώρα. Στον Εισερχόμενο περιλαμβάνονται όσοι μετακινούνται για να εισέρθουν σε μια χώρα στην οποία δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι και ως Εξερχόμενο τη μετακίνηση εκτός των ορίων της χώρας της οποίας είναι κάτοικοι. Προχώρησαν επίσης και στην κατηγοριοποίηση του Τουρισμού ως Εξωτερικού, ως Εθνικού και ως Διεθνής. Στον Εσωτερικό Τουρισμό περιλαμβάνονται ο Εισερχόμενος και ο Εγχώριος, στον Εθνικό ο Εγχώριος και ο Εξερχόμενος και τέλος στον Διεθνή ο Εισερχόμενος και ο Εξερχόμενος²⁷. Η τυπολογία – κατηγοριοποίηση του τουρισμού εξαρτάται μεταξύ των άλλων από τον σκοπό του ταξιδιού. Έτσι λοιπόν, μπορούμε να μιλήσουμε για μορφές

²⁶ www.unwto.org, 17-07-2011

²⁷ www.un.org, 17-07-2011

τουρισμού σύμφωνα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που την ξεχωρίζουν από άλλη τουριστική δραστηριότητα. Επίσης μπορούμε να μιλήσουμε για εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες αλληλοδιαδέχονται ή αλληλοαντικαθίστανται (Σφακιανάκης, 2000:20).

Σήμερα ο τουρισμός αναπτύσσεται πλέον σε μια ποικιλία ειδικών μορφών, οι οποίες στοχεύουν να ικανοποιήσουν τις πολλαπλές και διαφοροποιημένες ανάγκες του ιδιαίτερα απαιτητικού και ενημερωμένου σύγχρονου τουρίστα-επισκέπτη, που αναζητεί στα ταξίδια του μεγαλύτερη επαφή με τη φύση, τον πολιτισμό και την τοπική κοινωνία, δηλαδή, την «εμπειρία» του τόπου. Τοιουτοτρόπως προκύπτουν οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός πρωταρχικού κινήτρου, που προσδιορίζει μια ομάδα προϊόντων αλλά και συνδυασμό αυτών. Τουρισμός στη φύση και την ύπαιθρο, πολιτιστικός και εκπαιδευτικός, επαγγελματικός, θαλάσσιος, υγείας, παραθεριστικός είναι οι βασικές μορφές που αναπτύσσονται ταχύτατα. (Κοκκώσης, Τσάρτας, Γκρίμπα, 2011:20-22). Επίσης μεγάλη συζήτηση γίνεται για τον οικοτουρισμό²⁸ ανάμεσα σε πολλές άλλες μορφές- αλλά και για την αειφόρο ανάπτυξη του τομέα (Κομίλης, 2001:52), (Σφακιανάκης, 2000: 20).

4.1. Διαχρονικά η ανάπτυξη του Τουρισμού Διεθνώς

Οι αρχικές αιτίες μετακινήσεων ήταν η θρησκεία, το εμπόριο, οι περιπέτειες, ο αγώνας για απόκτηση πλούτου αλλά και η ψυχαγωγία, η διασκέδαση, η εκπαίδευση και η υγεία. Στην αρχαιότητα οι ανώτατες τάξεις των Ελλήνων, των Φοινίκων, των Κινέζων των Αιγυπτίων ταξίδευαν μεταξύ των άλλων και για λογούς ψυχαγωγικούς, θρησκευτικούς, αθλητικούς (Gee, Makens, Choy, 2001:50). Οι εύποροι Ρωμαίοι μετακινούνταν όχι μόνο για τη βελτίωση της ευεξίας και της υγείας τους αλλά και για εκπαιδευτικούς λόγους κυρίως προς την αρχαία Ελλάδα. Χαρακτηριστικά κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας είχε αναπτυχθεί ένα εκτεταμένο δίκτυο μεταφορών για τις διοικητικές ανάγκες της χώρας το οποίο συνέβαλε στην ανάπτυξη των τουριστικών μετακινήσεων. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου για μεγάλο χρονικό διάστημα επικρατούσε ειρήνη γεγονός που ενθάρρυνε τις μετακινήσεις με την ασφάλεια που παρείχε (Βαρβαρέσος 1998:124).

²⁸ Ενδεικτικά αναφέρονται μερικές από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού; Πεζοπορικός, ορειβατικός, χιονοδρομικός, παράκτιος, παραλίμνιος, παραποτάμιος, τουρισμός υδροβιότοπων, θερινός, χειμερινός, παραχείμασης, περιπέτειας και λοιπών επιθετικών προσδιορισμών μορφών τουρισμού.

Οι μελετητές της εξέλιξης του τουριστικού φαινομένου διαχρονικά διακρίνουν τρεις χρονικές περιόδους: Η αρχή της πρώτης περιόδου τοποθετείται περί την τρίτη χιλιετηρίδα έως τη ανάπτυξη των μεταφορών με την γενίκευση της χρήσης του σιδηροδρόμου το 1840(Lickorish, Jenkins, 1997:11). Η δεύτερη περίοδος φτάνει μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και η Τρίτη μέχρι σήμερα. Διατυπώνεται ένσταση από κάποιους μελετητές ως προς την τρίτη περίοδο. Θεωρούν ότι αυτή διαρκεί ως το 1970 και σήμερα διανύουμε την τέταρτη περίοδο. Η πραγματικότητα έρχεται να στοιχειοθετήσει την άποψη τους, διότι από το 1970 ήταν αλματώδης ο ρυθμός ανάπτυξης του Τουρισμού με την μαζικοποίηση του, την εμφάνιση νέων προορισμών και τάσεων, την τεράστια μείωση της χρονοαπόστασης και την μεταβολή στο θεσμικό πλαίσιο που αφορά σε απασχόληση και σε «σχόλη» (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1999:159)¹¹. Η περιοδιολογήση αυτή στηρίζεται αρχικά στην εξέλιξη της επιστήμης και κατά συνέπεια της τεχνολογίας και στις επιδράσεις των στην οικονομική, πολιτική, θεσμική και κοινωνική ζωή των ανθρώπων καθώς και στις νέες ανάγκες και κίνητρα για μετακίνηση που προέκυψαν (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 199:159-200).

Στους πίνακες 4.1 και 4.2, φαίνεται η εξέλιξη της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης σε αφίξεις διεθνών συνολικά σε όλο τον κόσμο αλλά και σε επίπεδο ηπείρων. Επίσης η κατάταξη των δέκα πρώτων χωρών παγκοσμίως σε αφίξεις αλλά και σε τουριστικές εισπράξεις. Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι ΗΠΑ, Γαλλία και Ισπανία κρατούν τις πρώτες θέσεις παγκοσμίως σε αφίξεις και εισπράξεις κατά τα έτη 2009-10 με τις Μ. Βρετανία και Γερμανία να τους ακολουθούν. Είναι χώρες με παράδοση στον τουρισμό και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο επιλέχτηκε η εξέταση των τουριστικών εκπαιδευτικών τους συστημάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1: ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΝΑ ΗΠΕΙΡΟ 1990-2010

	Διεθνείς Αφίξεις σε εκατομμύρια							Μερίδιο Αγοράς	Μεταβολή 2009-10	Μέση Ετήσια Αύξηση
	1990	1995	2000	2005	2008	2009	2010*			
Κόσμος	435	528	677	798	917	882	940	100	6,6	3,4
Ευρώπη	261,5	304,1	385,6	439,4	485,2	461,5	476,6	50,7	3,3	2,1
Ασία Ειρηνικός	55,8	82,0	110,1	153,6	184,1	180,9	203,9	21,7	12,7	6,3
Αμερική	92,8	109,0	128,2	133,3	147,8	140,6	149,8	15,9	6,4	1,6
Αφρική	14,8	18,9	26,5	35,4	44,4	46,0	49,4	5,2	7,3	6,4
Μέση Ανατολή	9,6	13,7	24,1	36,3	55,2	52,9	60,3	6,4	14,1	9,6

Πηγή: WTO, Στοιχεία Ιουνίου 2011, *βασισμένη σε ταξινόμηση του Διεθνούς Ταμείου

ΠΙΝΑΚΑΣ4.2: ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΔΕΚΑ ΧΩΡΕΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ 2009-10

Διεθνείς εκατομμύρια	Αφίξεις σε		Μεταβολή	Διεθνείς εισπράξεις-σε τοπικού νομίσματος	τουριστικές εκατομμύρια		Μεταβολή
	2009	2010			2009	2010	
Γαλλία	76,8	76,8	0	ΗΠΑ	94,2	103,5	9,9
ΗΠΑ	55	59,7	8,7	Ισπανία	53,2	52,5	-1,2
Κίνα	50,9	55,7	9,4	Γαλλία	49,4	46,3	-6,2
Ισπανία	52,2	52,7	1,0	Κίνα	39,7	45,8	15,5 (\$)
Ιταλία	43,2	43,6	0,9	Ιταλία	40,2	38,8	-3,6
Μ. Βρετανία	28,2	28,1	-0,2	Γερμανία	34,6	34,7	0,1
Τουρκία	25,5	27,0	5,9	Μ. Βρετανία	30,1	30,4	0,8
Γερμανία	24,2	26,9	10,9	Αυστραλία	25,4	30,1	18,6
Μαλαισία	23,6	24,6	3,9	Χόνγκ Κόνγκ	16,4	23,0	18,6
Μεξικό	21,5	22,5	4,4	Τουρκία	21,3	20,8	-3,2(\$)

Πηγή: WTO, UNWTO Tourism Highlights 2011 Edition

4.2. Διαχρονικά η ανάπτυξη του Τουρισμού στην Ελλάδα

Ο Ξένιος Δίας πρόσταξε τους Διόσκουρους (τον Κάστορα και τον Πολυδεύκη) να τιμωρούν όσους αρνούσαν την φιλοξενία στην αρχαία Ελλάδα. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας, όπως αναφέρθηκε, ακόμα και στην αρχαία Ελλάδα η αναγκαιότητα της κάλυψης των αναγκών σε φιλοξενία οδήγησε στη δημιουργία πανδοχείων, ξενώνων, καπηλειών. Αυτά μεταξύ των άλλων κάλυπταν τις ανάγκες όσων μετακινούνταν για θρησκευτικούς, αθλητικούς, συνεδριακούς, θεραπευτικούς, επαγγελματικούς ακόμα και πολιτιστικούς λόγους. Οι πρώτοι «ταξιδιωτικοί συγγραφείς» ήταν ο Ηρόδοτος και ο Πausanias (Ηγουμένακης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1999:159-182). Εκτός από τις αναφερθείσες μορφές τουρισμού κατά την αρχαιότητα έχουν καταγραφεί από συγχρόνους και σημερινούς μελετητές και οι εξής μορφές: εκπαιδευτικός, εμπορικός, θαλάσσιος (Βενετσανοπούλου, 2006:20-22).

Κατά τη διάρκεια της Βυζαντινών χρόνων και τα μοναστήρια με τους ξενώνες τους παρείχαν φιλοξενία. Σε αυτούς τους χρόνους δημιουργούνται τα πρώτα ξενοδοχεία. Ένα από αυτά ήταν το

«Αετός» στο Παρίσι το 1312 και στην χώρα μας το «Λονδίνο» που κτίστηκε στο Ναύπλιο το 1828.

Μετά το 1760 η επίσκεψη στην Ελλάδα αποτελούσε το «εισιτήριο για την είσοδο στην ανώτερη κοινωνία» των Ευρωπαίων. Αυτή η τάση συνδέθηκε με τον φιλελληνισμό αλλά και τις αρχαιολογικές ανακαλύψεις-αποκαλύψεις, που αποτελούν τμήμα του τουριστικού κεφαλαίου της χώρας.

Η δεύτερη χρονική περίοδος ανάπτυξης του Τουρισμού συμπίπτει σχεδόν με την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους και την προσπάθεια του να οργανωθεί αλλά και να αποκτήσει υποδομές. Στο μεταξύ το τουριστικό φαινόμενο έχει αποκτήσει μια δυναμική η οποία αναγνωρίζεται από κράτη και ιδιώτες. Ως εκ τούτου το 1914 ιδρύεται η «Αυτοτελής Υπηρεσία Ξένων και Εκθέσεων» στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Αυτή η υπηρεσία εξελίχθηκε στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ). Στο μεταξύ έχει αυξηθεί και το ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας. Αξίζει να αναφερθεί η λειτουργία του ξενοδοχείου Μεγάλη Βρετανία από το 1874, το οποίο είχε κτισθεί ως τέτοιο από το 1842. Σήμερα είναι μέλος γνωστής αλυσίδας ξενοδοχείων (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1999:159-182).

Το 1929 ξεκίνησε τη λειτουργία του ο ΕΟΤ δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού στην χώρα - οργανώνοντας τα πρώτα διαφημιστικά προγράμματα, επιδίδοντας έντυπα και τις πρώτες αφίσες σε δύο ξένες γλώσσες, κατασκευάζοντας περίπτερα δίπλα σε αρχαιολογικούς χώρους αλλά και θεσπίζοντας τις πρώτες τεχνικές προδιαγραφές των ξενοδοχείων.

Το 1936 καταργείται ο ΕΟΤ και προκύπτει το Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού με στόχους την οργάνωση του τουρισμού στο εσωτερικό, την προβολή της χώρας στο εξωτερικό αλλά και την καλλιέργεια τουριστικής συνείδησης. Το Υφυπουργείο συνεχίζει το έργο που είχε ξεκινήσει ο ΕΟΤ αλλά με πολλές δυσκολίες λόγω της γενικής κατάστασης. Πρέπει να αναφερθεί ότι το 1925 καταγράφηκαν 22.500 αφίξεις αλλοδαπών τουριστών με την κίνηση να αυξάνεται τα επόμενα χρόνια και το 1938, να σημειώνεται ο αριθμός ρεκόρ 153.632 αφίξεων. Στο ίδιο νούμερο έφτασαν πάλι οι αφίξεις το 1954.

Ο ΕΟΤ ανασυσταίνεται το 1950-51, δεν υπάρχει πια υφυπουργείο. Προχώρησε ο οργανισμός στην τουριστική ανασυγκρότηση της σχεδόν καταστρεμμένης χώρας. Λειτουργήσε ειδικά προγράμματα διαφημιστικής καμπάνιας στο εξωτερικό, κατασκεύασε εκατοντάδες πρότυπες τουριστικές εγκαταστάσεις (ξενοδοχεία, οδικοί σταθμοί, εστιατόρια, οργανωμένες ακτές, κάμπινγκ κ.α.). Ανέπτυξε τον τουρισμό στα νησιά, μέσω κινηματογραφικών παραγωγών του

Χόλυγουντ, όπως «το παιδί και το δελφίνι» και «τα κανόνια του Ναβαρόνε», ίδρυσε την περίοδο 1955-56 τα φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου και έξεδωσε δεκάδες αφίσες αξιοποιώντας το καλλιτεχνικό δυναμικό της χώρας (Σπ. Βασιλείου, Γ. Μόραλης) που πρόβαλαν τόσο τα νησιά μας όσο και την ηπειρωτική Ελλάδα.

Με αυτές τις δράσεις το 1966 οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών έφτασαν τις 1.130.000 με την παράλληλη αύξηση των ανωδομών φιλοξενίας τη δημιουργία μικρών και μεσαίων ξενοδοχειακών μονάδων συχνά με δάνεια και μέσω του αναπτυξιακού νόμου. Από 57.000 κλίνες σε ξενοδοχεία όλων των τάξεων το 1961 φτάνει η δυναμικότητα στις 286.000 κλίνες το 1980²⁹. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της επιδότησης κλινών σε περιοχές που δεν υπάρχει η βασική υποδομή για τουρισμό, όπως στην βόρεια Κρήτη. Η χώρα με μότο της τα τρία S (Sun, See, Sex) έχει υιοθετήσει τον μαζικό τουρισμό. Έτσι η χώρα γίνεται τόπος θερινών διακοπών περιορίζοντας το κίνητρο των πολιτιστικών διακοπών³⁰.

Με άλλα λόγια για να ικανοποιηθούν οι αυξανόμενες ανάγκες της ζήτησης καταστρατηγήθηκε ο ορθολογικός στρατηγικός σχεδιασμός για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη (Βεντουράτου, 2006:111).

Από το 1985-87 επιχειρήθηκε η βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος μέσω της ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού³¹. Παράλληλα υπήρχε η πρόθεση για απεξάρτηση από το μαζικό τουρισμό αλλά με τον έντονο ανταγωνισμό από τις αναδυόμενες τουριστικές αγορές της Ν.Α. Ασίας και της Αφρικής, και όχι μόνο, δεν μπόρεσε να καρποφορήσει. Επίσης στοχοθετήθηκαν η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η καλύτερη κατανομή στο χώρο των περιβάλλοντος.

Την τελευταία εικοσαετία όμως, συντελέστηκαν πολλές αλλαγές στον φορέα του τουρισμού της χώρας. Ο ΕΟΤ παραμένει μεν, αλλά

²⁹ Σύμφωνα με το Πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης 1976-1980 του Κέντρου Οικονομικού Προγραμματισμού και Μελετών για τον Τουρισμό (1976) για την συγκεκριμένη περίοδο απαιτείτο λήψη μέτρων που αφορούσαν στους εξής τομείς: θεσμικό πλαίσιο, χωροταξία και περιβάλλον, φορολογικά κίνητρα και χρηματοδότηση, εκπαίδευση και απασχόληση και τέλος έρευνα. Η προώθηση της εκπαίδευσης κρίθηκε αναγκαία λόγω της έλλειψης ειδικευμένου προσωπικού για να καλυφθούν οι θέσεις εργασίας του δυναμικά αναπτυσσομένου τομέα.

³⁰ www.sete.gr, 18-07-2011

³¹ Ενδεικτικά αναφέρονται μερικές από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Πεζοπορικός, ορειβατικός, χιονοδρομικός, παράκτιος, παραλίμνιος, παραποτάμιος, τουρισμός υδροβιότοπων, θερινός, χειμερινός, παραχείμασης, περιπέτειας και λοιπών επιθετικών προσδιορισμών μορφών τουρισμού.

με χαρακτηριστικά μειωμένες αρμοδιότητες (Παυλόπουλος,1999:22,26). Το 1988 το Υπουργείο Τουρισμού συστάθηκε, καταργήθηκε το 1991, επανιδρύθηκε το 1993 για να καταργηθεί πάλι το 1996 και να ιδρυθεί εκ νέου το 2004³². Σε έρευνα αγοράς που εκπονήθηκε πριν δέκα χρόνια περίπου για λογαριασμό του ΕΟΤ διατυπώνεται ότι η αλλαγή του τουριστικού προϊόντος – η υιοθέτηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η προώθηση του ποιοτικού σε βάρος του μαζικού- απαιτούν κυρίως μακρό χρόνο αλλά και πόρους. Απαιτούν επενδύσεις στις υποδομές και στις ανωδομές για να αποδώσουν μακροπρόθεσμα, ενώ σε μερικές περιπτώσεις δεν είναι εφικτή η υιοθέτηση τους³³.

Ο Τουρισμός σήμερα αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους κλάδους της Ελληνικής οικονομίας. Η άμεση και η έμμεση συνεισφορά του στον Εθνικό Προϊόν, στο Εθνικό Εισόδημα και στην Απασχόληση είναι καθοριστική για τη χάραξη της τουριστικής πολιτικής και την ανάπτυξη του τομέα. Η συμμετοχή του στο ΑΕΠ είναι σταθερά 15% και κατά περιόδους έχει φτάσει το 18%. Στην απασχόληση δε, ένας στους πέντε εργάζεται άμεσα ή έμμεσα στον τομέα. Σταθερά καλύπτει το ένα τρίτο του εμπορικού ισοζυγίου παρά τη διόγκωση του τα τελευταία τρία χρόνια.

Το 60% των κλάδων της Ελληνικής οικονομίας υπολογίζεται ότι επηρεάζει η τουριστική κατανάλωση, ο δε τουριστικός πολλαπλασιαστής κατ' εκτίμηση ανέρχεται στο 2,185. Στον πίνακα 4.3 φαίνεται η συμβολή του Τουρισμού στο ΑΕΠ στην άμεση απασχόληση, στην έμμεση απασχόληση και στην κάλυψη του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΑΕΠ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΙΖΥΓΙΟ

	1990	2000	2009
ΑΕΠ	15,2%	15,9%	15,2%
Άμεση απασχόληση % της συνολικής απασχόλησης	19,5%	19,8%	18,5%
Άμεση και Έμμεση απασχόληση (000)	731,8	781,0	774,2
Κάλυψη ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου	20,8%	45,9%	33,7%

Πηγή: WTT, ΤτΕ

³² Το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης μετά το 2004 ξανά καταργήθηκε για να ξανά συσταθεί υφυπουργείο το 2010 όχι υπό το Υπουργείο Ανάπτυξης, άλλα υπό το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού.

³³ www.atiner.gr/docs/2009Katsigiannis.doc,28-07-2011

4.3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Τα Χαρακτηριστικά του Ελληνικού τουρισμού είναι:

- Η μαζικότητα που ακολουθητέ από τη συγκέντρωσή της κίνησης σε τέσσερεις περιοχές, εμποδίζοντας την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, όπως φαίνεται από τον πίνακα 4.4.
- Η έντονη εποχικότητα η οποία παραμένει σταθερή τα τελευταία είκοσι χρόνια. Το 50% των αφίξεων πραγματοποιείται τους θερινούς μήνες. Αυτό αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών μας³⁴.
- Η υστέρηση σε ανάπτυξη υποδομών και ανωδομών που θα στηρίξουν την ενίσχυση της προσφοράς σε ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού με την εκμετάλλευση όλων των διατιθεμένων πόρων. Ανατροπή αυτής της κατάστασης θα προωθήσει ανάπτυξη της υστερούσας περιφέρειας αφού θα πλήξει και την έντονη εποχικότητα³⁵.
- Ο έντονος ανταγωνισμός. Οι κύριοι ανταγωνιστές μας Ισπανία, Τουρκία, Κύπρος, Αίγυπτος, Πορτογαλία και Κροατία έχουν πολύ καλύτερες επιδόσεις σε έσοδα, θέσεις απασχόλησης αφού οι αφίξεις και η κατά κεφαλή τουριστική δαπάνη αυξάνεται, όσο αυξάνεται η τουριστική περίοδος αλλά και ο αριθμός των αφίξεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4: ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΚΛΙΝΩΝ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΕΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ 2000-09

	Στέρεά Ελλάδα	Κρήτη	Δωδεκάνησα	Μακεδονία	4 Περιοχές	%	Σύνολο κλινών χώρας
2000	93.325	116.513	105.036	75.367	390.511	65,7%	593.990
2009	95.373	155.322	128.282	102.564	481.514	65,8%	732.279

Πηγή: ΣΕΤΕ εξεργασία στοιχείων ΞΕΕ³⁶

- Στην παγκόσμια κατάταξη αφίξεων η Ελλάδα τα 2000 με 12,4 εκατομμύρια κατέχει την δωδέκατη θέση και το 2009 με 14,9

³⁴http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/SETEbrochure%28low%292.pdf, 18-07-2011

³⁵ www.atiner.gr/docs/2009Katsigiannis.doc, 28-07-2011

³⁶ Σύνδεσμος Τουριστικών Επιχειρήσεων Ελλάδος (ΣΕΤΕ), Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΞΕΕ)

εκατομμύρια υποχωρεί στην δεκάτη έκτη. Στις τουριστικές εισπράξεις το 2000 με 9,2 εκατομμύρια κατέχει την εντεκάτη θέση και 2009 με 14,5 εκατομμύρια στην δέκατη πέμπτη.

- Οι τουριστικές εισπράξεις από το 2008 έως το 2010 μειώνονται με μεγαλύτερο ρυθμό από ότι οι τουριστικές αφίξεις όπως φαίνεται από τον πίνακα 4.5.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5: ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ 2008-10

Αφίξεις στην Ελλάδα (σε εκατομμύρια)			Τουριστικές Εισπράξεις στην Ελλάδα (σε εκατομμύρια τοπικό νόμισμα)		
2008	2009	2010	2008	2009	2010
15.939	14,915	15,007	17.114	14.506	12.741

Πηγή: UNWTO Tourism Highlights 2011 edition

Κατά το διάστημα 2000-2009 οι τουριστική προσφορά – ξενοδοχειακές κλίνες- αυξάνεται με μεγαλύτερη ταχύτητα από την τουριστική ζήτηση- αφίξεις, όπως φαίνεται από τους πίνακες 4.4 και 4.5. Αυτή η τάση μειώνει την αποδοτικότητα των επενδύσεων και αν συνδυαστεί με το γεγονός της αύξησης του λειτουργικού κόστους των τουριστικών επιχειρήσεων γίνεται κατανοητό ότι υποσκάπτεται η βιωσιμότητα του κλάδου.

(http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/SETEbrochure%28low%292.pdf).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6. ΑΦΙΞΕΙΣ ΜΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΜΕΣΟ ΤΑΞΙΔΙΟΥ 2007-2009

Έτος	Αφίξεις (χιλιάδες)	Κατανομή			
		Αεροπορικώς	Σιδηροδρομικώς	Θαλασσίως	Οδικώς
2007	16.165	73.75	0.40	6.69	19.16
2008	15.939	73.35	0.41	6.78	19.48
2009	14.915	72.07	0.37	6.76	20.80

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

- Η πλειονότητα των τουριστών αφικνείται στη χώρα αεροπορικώς, αλλά όπως μειώνονται οι αφίξεις, τα τελευταία χρόνια, μειώνονται και οι αεροπορικές αφίξεις. Οι δια θαλάσσης αφίξεις αποτυπώνουν το πρόβλημα της διαχείρισης της κρουαζιέρας που βρίσκεται μεταξύ «σφύρας και

άκμονος». Ο πίνακας 4.6 δείχνει επίσης μια μικρή αυξητική τάση των οδικών αφίξεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΑΦΙΞΕΩΝ 2006-2007

Χώρα	2006	2007	Χώρα	2006	2007
Ην, Βασίλειο	2616	2619	Σύνολο Ευρώπης (με αφ. από Αλβανία)	14784	16244
Γερμανία	2668	2264	Αλβανία	1592	1802
Ιταλία	1188	1157	Ασία	565	530
Σκανδιναβικές χώρες	889	947	Τουρκία	181	162
Ολλανδία	782	828	Ισραήλ	139	112
Γαλλία	712	758	Αφρική	67	61
Ρωσία			Αμερική	513	580
Σύνολο Ευρώπης (χωρίς τις ομάδες περίπλου)	16039	17518	Ωκεανία	110	103

Πηγή: Υπηρεσία πολιτικής αεροπορίας και έλεγχου διαβατηρίων

- Από τον πίνακα 4.7 προκύπτουν μειωτικές τάσεις αφίξεων από Ην. Βασίλειο, Γερμανία, Ιταλία που είναι οι τρεις πρώτες σε αφίξεις χώρες αλλά και αυξητική τάση από Σκανδιναβικές χώρες, Ολλανδία, Αμερική και Ωκεανία³⁷. Κατά το διάστημα 2003-2007 οι αφίξεις με τσάρτερ από Ην. Βασίλειο, Γερμανία και Γαλλία δείχνουν μειωτική τάση, ενώ αυξητική τάση δείχνουν από Σκανδιναβικές χώρες, Ολλανδία και Ιταλία, σύμφωνα με τα στοιχεία της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας³⁸.

³⁷ Η κίνηση από Αμερική και Ωκεανία περιλαμβάνει και τους μετανάστες ελληνικής καταγωγής που παραδοσιακά κάνουν τις διακοπές τους στην Ελλάδα. Ως προς την Αμερική ο μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων προέρχεται από ΗΠΑ και Καναδά.

³⁸ Στατιστική Επετηρίδα 2009:201-203, statistics.gr, 18-07-2011

- Με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή Ελλάδα αποκτά νέους ανταγωνιστές τόσο στο θερινό τουρισμό (Μάλτα, Κύπρος, Σλοβενία), όσο στον πολιτιστικό-αστικό τουρισμό (Βουδαπέστη, Πράγα, Κρακοβία) και στον τουρισμό υγείας (Σλοβενία, Τσεχία). Γίνεται πιο επιτακτική η ανάγκη για την ποιοτική βελτίωση και διαφοροποίηση του προϊόντος μας ακολουθούμενη από την μείωση του κόστους παραγωγής (Βεντουράτου, 2006:84-85).

Άλλες παράμετροι που αλληλεπιδρούν και θα πρέπει να συνεκτιμηθούν για να διασφαλιστεί η στήριξη της χώρας στην τουριστική βιομηχανία είναι:

- Κλιματικές Αλλαγές
- Δημογραφικές εξελίξεις
- Τεχνολογία
- Παγκοσμιοποίηση του Ανταγωνισμού
- Ασφάλεια
- Μεσαία Τάξη³⁹
- Αντιλήψεις περί πολυτελείας⁴⁰

Τα χρόνια προβλήματα του τουρισμού στην χώρα μας μαζί με την άνοδο των ανταγωνιστών μας αλλά κυρίως την έλλειψη τουριστικής πολιτικής καταδεικνύουν την αναγκαιότητα λήψης δραστικών μέτρων για τη στήριξη αυτής της τόσο δυναμικής δραστηριότητας για την Ελληνική οικονομία (http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/SETEbrochure%28low%292.pdf). Συμφωνώντας με τα ανωτέρω, πρώην γενικός διευθυντής του ΕΟΤ προσθέτει την αξία της καλλιέργειας Τουριστικής Συνείδησης τονίζοντας «Η εμπέδωση της οποίας ξεκινάει από τους νέους, επομένως απαιτείται ειδική εκπαίδευση, όπως πρόβλεψη ειδικού μαθήματος τουρισμού στα σχολεία, όπως υπάρχει στην Τουρκία αλλά και επιμορφωτικά

³⁹ Τάση για συρρίκνωση της Ευρωπαϊκής μεσαίας τάξης και εκρηκτικής αύξησης της Ασιατικής (ΣΕΤΕ, μελέτη, 2010)

⁴⁰ Επικέντρωση στην ποιότητα, στις προσωποποιημένες και ίσως εναλλακτικές υπηρεσίες, με έμφαση στην μοναδικότητα και την αυθεντικότητα (ΣΕΤΕ, μελέτη, 2010)

σεμινάρια σε επαγγελματίες που απασχολούνται είτε άμεσα είτε έμμεσα με τον τουρισμό».⁴¹

Η τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι κατακερματισμένη όπως προσφέρεται από διαφορετικά Υπουργεία (Παιδείας, Απασχόλησης, Πολιτισμού και Τουρισμού –πρώην Ανάπτυξης και Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης)⁴². Χαρακτηρίζεται αναποτελεσματική λόγω του θεωρητικού προσανατολισμού της και τονίζεται η ανυπαρξία προπτυχιακού τμήματος τουρισμού σε ένα σαφώς προσανατολισμένο προς την στρατηγική της πολιτείας για τον τομέα. Η απασχόληση όμως που προσφέρει ο τομέας καλύπτει το 18% του εργατικού δυναμικού, αν και οι εργοδότες προτιμούν προσωπικό κυρίως με εμπειρία. Η προτίμηση αυτή οφείλεται στην πορεία του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης στην χώρα (Βεντουράτου,2006:137-145,157-160).

⁴¹ Ομιλία του Κ. Κατσιγιάννη, πρώην γενικού διευθυντά ΕΟΤ στο 3ο συνέδριο του ΑΤΕΜ, με θέμα «η εξέλιξη της τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα» στις 15-3-09

⁴² Συμπληρωματικά και το Υπουργείο Θαλασσίων Υποθέσεων, Νήσων και Αλιείας με την σχολή θαλαμηπόλων. Οι επαγγελματίες του τουρισμού κρουαζιέρας διαπιστώνουν την έλλειψη σε κατάλληλα εξειδικευμένο προσωπικό από την Ελλάδα και την ώθηση τους να προσλαμβάνουν αλλοδαπούς. Αναδημοσίευσή στην www.thalamigos.gr στις 8-4-09, από την ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ της 26.03.08

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

1. Βαρβαρέσος Στέλιος (1998), Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές-η Ελληνική πραγματικότητα, Αθήνα, Προπομπός, Β έκδοση
2. Σφακιανάκης Μανώλης (2000), Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού, Αθήνα, Έλλην
3. Κοκκώσης Χάρης, Τσάρτας Πάρις, Γκρίμπα Ελευθερία, (2011), Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Αθήνα. Κριτική
4. Κομίλης Παναγιώτης (2001), Οικοτουρισμός, εναλλακτική προοπτική αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης, Αθήνα, Προπομπός
5. Σφακιανάκης Μανώλης οπ. Σελ 20
6. Chuck Gee, James Makens, Dexter Choy, (2001) Τουριστική Βιομηχανία, Αθήνα, 3 έκδοση, Έλλην
7. Βαρβαρέσος Στέλιος οπ. σελ 124
9. Lickorish, Jenkins, οπ. σελ 11
10. Ηγουμενάκης Νίκος, Κραβαρίτης Κώστας, Λύτρας Περικλής, (1999), Εισαγωγή στον Τουρισμό, Αθήνα, Interbooks
11. Ηγουμενάκης Νίκος, Κραβαρίτης Κώστας, Λύτρας Περικλής, οπ. σελ 159-200
12. Ηγουμενάκης Νίκος, Κραβαρίτης Κώστας, Λύτρας Περικλής, οπ. σελ 159-182
13. Βενετσανοπούλου Μάρω (2006), Η κρατική συμβολή στον Τουρισμό. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ιστορική εξέλιξη-Θεσμικό πλαίσιο, Αθήνα, Interbooks
14. Ηγουμενάκης Νίκος, Κραβαρίτης Κώστας, Λύτρας Περικλής, οπ. σελ 159-182
15. Βεντουράτου Έλενα, οπ. σελ. 111
16. Το μέγεθος και η Δυναμική του Τουρισμού, 1999 Παυλόπουλος Παναγιώτης, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ), Αθήνα
17. http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/SETEbrochure%28low%292.pdf, ληφθέν 18-7-11, Πρόταση για νέα αναπτυξιακό μοντέλο, Ο τουρισμός πρωταγωνιστής στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδος, 2010, ΣΕΤΕ, Αθήνα
18. Βεντουράτου Έλενα, οπ. σελ. 84-85

19. http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/SETEbrochure%28low%292.pdf, ληφθέν 18-7-11

20. Βεντουράτου Έλενα, οπ. σελ. 137-145,157-16

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΠΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο τουρισμός είναι μια πολύπλοκη και πολυδιάστατη οικονομική δραστηριότητα. Η ποιότητα παίζει καθοριστικό ρόλο για την επιβίωση του. Δομικό στοιχείο της ποιοτικής προσφοράς υπηρεσιών είναι και ο ανθρωπινός παράγοντας. Είναι παραδεκτό παγκόσμια ότι η ανταγωνιστικότητα του τουρισμού εξαρτάται από την ποιότητα των ανθρώπινων πόρων, συγκεκριμένα από την ποιότητα των στελεχών του. Για να προκύψει στελεχειακό δυναμικό ποιοτικό, απαιτείται αποτελεσματική Τριτοβάθμια Τουριστική και Ξενοδοχειακή εκπαίδευση. Η τουριστική εκπαίδευση είναι το θέμα προβληματισμού της παρούσας εργασίας, αλλά και σημαντική παράμετρος για την διαμόρφωση της εξέλιξης του τουριστικού τομέα στη χώρα μας. Τομέα που όπως έχει προαναφερθεί αποτελεί την «ατμομηχανή» της Ελληνικής οικονομίας⁴³.

Δεν αρκεί όμως η τριτοβάθμια ποιοτική εκπαίδευση του ανθρωπινού δυναμικού του τομέα, αλλά η εκπαίδευση και κατάρτιση στα επίπεδα της δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας, τόσο της παρεχόμενης από δημόσιους όσο και από ιδιωτικούς φορείς (2004, Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση- Εξελίξεις, Προβλήματα, Ανάγκες, και Πολιτική, σελ.:13-14).

5.1 ΔΟΜΕΣ ΙΔΡΥΜΑΤΑ, ΔΗΜΟΣΙΑ, ΙΔΙΩΤΙΚΑ, ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάστηκε το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δίνοντας έμφαση στην ιστορία της Τουριστικής Εκπαίδευσης. Επίσης αναφέρθηκαν τα ισχύοντα που αφορούν τη στελέχωση με διδακτικό προσωπικό στα ΤΕΙ αρκετά αναλυτικά και συνοπτικά στα Πανεπιστήμια. Στο παρόν κεφάλαιο θα παραταθούν τα στοιχεία που αφορούν την διοίκηση, το ανθρώπινο δυναμικό

⁴³<http://www.dratte.gr/ARTHRA/2004educ-research.htm>, 15-03-2008

καθώς και τα προγράμματα σπουδών στις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης, καθώς και στην ιδιωτική.

5.1.1. Διοίκηση της Εκπαίδευσης

Το Υπουργείο Παιδείας Θρησκευμάτων και Δια Βίου Μάθησης εποπτεύει τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος, όπως έχει αναφερθεί στο κεφάλαιο δύο. Στο δεύτερο κεφάλαιο έχουν αναφερθεί οι σκοποί της κάθε βαθμίδας εκπαίδευσης, όπως αυτοί διατυπώνονται στους σχετικούς νόμους. Επίσης έχει επισημανθεί το γεγονός ότι από το 1985 η πολιτεία βρίσκεται σε πορεία διοικητικής αποκέντρωσης της εκπαίδευσης, πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας.

5.1.1.1. Διοίκηση Δευτεροβάθμιας και Μεταδευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Συνεχίζεται η προσπάθεια για την αποκέντρωση του εκπαιδευτικού συστήματος, δίνοντας αρμοδιότητες στις περιφερειακές διοικητικές δομές του κράτους αλλά και τις περιφερειακές δομές του Υπουργείου⁴⁴. Την επιλογή και την πρόσληψη όμως του διδακτικού προσωπικού την κάνει το Υπουργείο, ακολουθώντας τους νόμους που έχουν θεσπιστεί μετά από πρόταση του, καθώς και τις διοικητικές πράξεις νομοθετικού περιεχομένου που αυτό εκδίδει. Το σύστημα επιλογής διαμορφώνεται ως εξής: Προσπαιτούμενα πάντα: είναι πτυχίο πανεπιστημιακού ιδρύματος και για την επαγγελματική εκπαίδευση πτυχίο ΤΕΙ ή και ακόμα πτυχίο δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, επίσης για βοηθητικές θέσεις επαγγελματικής εκπαίδευσης. Με τρεις τρόπους μπορεί να γίνει η πρόσληψη.

⁴⁴ Με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας καταργούνται οι κατώτερες τοπικές διοικητικές δομές, τα γραφεία εκπαίδευσης και τα γραφεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και συγχωνεύονται σχολικές μονάδες σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση <http://www.minedu.gov.gr/>, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=43780948>, 17-07-2011

1. Με την συμπλήρωσή συγκεκριμένου χρόνου προϋπηρεσίας
2. Με την συμπλήρωσή συγκεκριμένου χρόνου προϋπηρεσίας μετά από επιτυχή συμμετοχή στο διαγωνισμό που διοργανώνει το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ)
3. Μετά από επιτυχή συμμετοχή στο διαγωνισμό που διοργανώνει το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ)⁴⁵.

Όπως σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 οι εκπαιδευτικοί είναι δημόσιοι υπάλληλοι και προσλαμβάνονται από την κεντρική υπηρεσία η οποία ως επί το πλείστον αναλαμβάνει το κόστος μισθοδοσίας καθώς και αλλά λειτουργικά έξοδα. Σε επίπεδο σχολικής μονάδας τα λειτουργικά έξοδα καλύπτονται από διοικητικές δομές της περιφερειακής νομαρχιακής και τοπικής αυτοδιοίκησης, Πάνω από το 1/3 της χρηματοδότησης για την παιδεία κατευθύνεται στη δευτεροβάθμια (το 2% για την Ελλάδα). Ενώ η αξιολόγηση είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στις χώρες της ΕΕ, στη χώρα μας ακόμα δεν έχει εφαρμοστεί ακόμη⁴⁶.

Όσο αφορά τη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, στα Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΔΙΕΚ), ισχύει το ίδιο θεσμικό πλαίσιο που υιοθετείται από τον ΟΤΕΚ⁴⁷. Το νομοθετικό πλαίσιο αυτό, ορίζει ως προαπαιτούμενο για την πρόσληψη το πτυχίο τριτοβάθμιας κυρίως εκπαίδευσης, πτυχίο ΑΣΠΑΙΤΕ, προϋπηρεσία επαγγελματική και διδακτική. Επίσης λαμβάνονται υπόψη αυξημένα ακαδημαϊκά προσόντα όπως ΠΜΣ, Διδακτορικά καθώς και επαγγελματικά σεμινάρια. Σχεδόν όλες οι διοικητικές θέσεις εργασίας, καταλαμβάνονται από εκπαιδευτικούς

⁴⁵<http://www.minedu.gov.gr/>, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=43780948>, 27-10-2010

⁴⁶Η Ευρωπαϊκή Εκπαίδευση σε αριθμούς, 2009, www.eurydice, 27-10-2010

⁴⁷ Για τα ΕΠΑΛ και ΕΠΑΣ που λειτουργούν υπό την εποπτεία άλλων υπουργείων το θεσμικό πλαίσιο είναι το ίδιο όσο αφορά την επιλογή και πρόσληψη προσωπικού, το οποίο σε μεγάλο βαθμό είναι ωρομίσθιο ή με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου

αποσπασμένους στους διάφορους φορείς παροχής δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας⁴⁸ εκπαίδευσης⁴⁹).

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του «ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης αποτελεί τον εξειδικευμένο κρατικό φορέα παροχής τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα και προσανατολίζεται στην αναδιοργάνωση και στον εκσυγχρονισμό της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στη χώρα και στη δημιουργία ενός σύγχρονου συστήματος πιστοποίησης των επαγγελματικών προσόντων στον τουριστικό τομέα⁵⁰». Ακολουθώντας όμως τον σχεδιασμό του Υπουργείου Παιδείας, εντάσσει τις επαγγελματικές του σχολές του επίπεδου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στις ΕΠΑ.Σ. Οι σπουδαστές των σχολών αυτών, δεν παρακολουθούν μαθήματα γενικών μαθημάτων, ενώ έχει αναγνωρισθεί ότι οι απαιτούμενες δεξιότητες στη σημερινή αγορά εργασίας δεν είναι μόνο οι καθαρά τεχνικές αλλά και οι «μαλακές», δηλαδή και οι δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας. Αυτές κατά κύριο λόγο καλλιεργούνται από τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας και έκφρασης⁵¹.

Το ίδιο νομοθετικό πλαίσιο που ορίζει τα της λειτουργίας της δευτεροβάθμιας δημόσιας εκπαίδευσης ορίζει και τα της ιδιωτικής. Συγκεκριμένα ιδρύονται τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια με κρατική άδεια ακολουθώντας τους νόμους 682/77, 1566/85 όπως αναθεωρήθηκε

⁴⁸ Το ίδιο ισχύει για το Υπουργείο Παιδείας και τις λοιπές δομές που αυτό εποπτεύει, όπως το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ), το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (ΚΕΕ) κ.α. Σημειώνεται ότι λειτουργούν δύο πανεπιστημιακά ιδρύματα με τμήματα εκπαιδευτικής και κοινωνικής πολιτικής. Το ένα στο πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και το άλλο στο Μακεδονίας. Οι απόφοιτοι τους θα μπορούσαν να στελεχώνουν την διοίκηση της εκπαίδευσης.

⁴⁹ Οργάνωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος στην Ελλάδα, 2009, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EL_EL.pdf, 27-10-2010

⁵⁰ Στο δεύτερο κεφάλαιο είδαμε ότι την διαδικασία της πιστοποίησης επαγγελματικών προσόντων που προκύπτουν από τυπική ή άτυπη εκπαίδευση- κατάρτιση, την έχε αναλάβει ο ΕΟΟΠ με την συνδρομή του ΕΚΕΠΙΣ. Αντικείμενο του τελευταίου η πιστοποίηση των δομών.

⁵¹ www.otek.edu.gr, 15-03-2008

το 1983 και κομβικό ρόλο κρατούν οι 298/2002 και ο πρόσφατος 3848/2010 και ελέγχονται από το Υπουργείο μέσω των διοικητικών δομών του. Το προσλαμβανόμενο διδακτικό προσωπικό, θα πρέπει να έχει τα ίδια προσόντα που προβλέπονται για τη δημόσια εκπαίδευση. Μάλιστα μετά την πρόσληψη αντιμετωπίζουν δυσκολία στο να απολύσουν τον εκπαιδευτικό αν διαπιστώσουν ανεπάρκεια. Επίσης συχνά οι εκπαιδευτικοί της ιδιωτικής απορροφούνται από τη δημόσια εκπαίδευση, όταν κλείνει μια σχολική μονάδα⁵².

Στο χώρο της μη τυπικής μεταλυκειακής εκπαίδευσης και κατάρτισης, εντάσσονται τα κολλέγια, τα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών (ΕΕΣ) και τα Κέντρα Μεταλυκειακής Εκπαίδευσης (ΚΕΜΕ) των οποίων η λειτουργία ρυθμίζεται από το νόμο 3696/2008. Για την ίδρυση και λειτουργία αυτών απαιτούνται άδεια ίδρυσης και άδεια λειτουργίας, οι οποίες χορηγούνται από το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Οι βεβαιώσεις, τα πιστοποιητικά σπουδών, τα πτυχία που αυτά χορηγούν, δεν αποτελούν ισότιμους τίτλους με αυτούς που χορηγούνται στο πλαίσιο του ελληνικού συστήματος τυπικής εκπαίδευσης. Δεν αναγνωρίζονται οι τίτλοι αυτοί ως τυπικά ακαδημαϊκά προσόντα από το Ελληνικό δημόσιο. Αυτό οφείλεται στην ισχύ του άρθρου 16 του Ελληνικού Συντάγματος το οποίο ορίζει ότι η εκπαίδευση είναι δημόσιο αγαθό και παρέχεται δωρεάν από το κράτος⁵³.

5.1.1.2. Διοίκηση Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Τα πανεπιστήμια είναι πλήρως αυτοδιοικούμενα ΝΠΔΔ. Κάθε πανεπιστήμιο διοικείται από συλλογικά όργανα τα οποία συγκροτούνται και ενεργούν σύμφωνα με ειδική νομοθεσία. Τα όργανα αυτά είναι η Σύγκλητος, η Πρυτανεία και ο Πρύτανης. Τα μέλη των οργάνων αυτών είναι αποκλειστικά μέλη της

⁵² <http://www.alfavita.gr/artro.php?id=23958>, 27-07-2011

⁵³ Οργάνωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος στην Ελλάδα 2009, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EL_EL.pdf, 27-07-2011, <http://www.hrma.gr/article.asp?view=992&ref=980>, 27-07-2011, Lutran Julie (2010), Ιδιωτική Ανώτατη Εκπαίδευση στη Δυτική Ευρώπη, σελ. 84-85 Αθήνα, Εκδοτική ΑΛΦΑ ΕΠΕ

πανεπιστημιακής κοινότητας κάθε Πανεπιστημίου. Η οργάνωση των πανεπιστημίων καθορίζεται με Προεδρικό Διάταγμα ή Υπουργική Απόφαση μετά από πρόταση των πανεπιστημιακών οργάνων και γνωμοδότηση του Συμβουλίου Ανώτατης Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (ΣΑΠΕ). Κάθε Πανεπιστήμιο αποτελείται από Σχολές. Οι Σχολές διαιρούνται σε Τμήματα και τα Τμήματα σε Τομείς. Η Γενική Συνέλευση κάθε Τμήματος πανεπιστημιακής σχολής είναι υπεύθυνη για την εκπόνηση του αναλυτικού προγράμματος του εν λόγω Τμήματος. Το Τμήμα απονέμει ενιαία πτυχία. Οι τομείς κάθε Τμήματος υλοποιούν τις βασικές επιλογές του Τμήματος.

Τα ΤΕΙ είναι επίσης πλήρως αυτοδιοικούμενα ΝΠΔΔ και η εποπτεία του κράτους ασκείται από τον Υπουργό Παιδείας. Το Συμβούλιο Ανώτατης Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΣΑΤΕ) είναι, για το υπουργείο παιδείας, το γνωμοδοτικό όργανο για την τεχνολογική εκπαίδευση. Κάθε ΤΕΙ συγκροτείται από Σχολές και κάθε Σχολή από Τμήματα που αντιστοιχούν σε συγγενείς ειδικότητες. Οι σπουδές σε κάθε Τμήμα καταλήγουν στην απόκτηση πτυχίου που δίνει τη δυνατότητα άσκησης επαγγέλματος.

Τα κύρια οργανωτικά χαρακτηριστικά των ΤΕΙ, όπως άλλωστε και των πανεπιστημίων, είναι η δημοκρατική δομή και λειτουργία τους με τη συμμετοχή εκπροσώπων όλων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας στη λήψη των αποφάσεων, το ακαδημαϊκό άσυλο, οι ακαδημαϊκές ελευθερίες, η ελεύθερη επιστημονική αναζήτηση και η διακίνηση των ιδεών.

Η σύνθεση των διοικητικών οργάνων των ΤΕΙ είναι συμμετοχική. Τα διοικητικά όργανα είναι αντίστοιχα τα εξής:

Των Τμημάτων των ΤΕΙ: Η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο και ο Προϊστάμενος

Των Σχολών των ΤΕΙ: Το Συμβούλιο και ο Διευθυντής

Των ΤΕΙ ως μονάδων: Η Συνέλευση, το Συμβούλιο, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος

Οι Πρόεδροι, οι Αντιπρόεδροι των ΤΕΙ, οι Διευθυντές Σχολών, οι Προϊστάμενοι Τμημάτων προέρχονται από το εκπαιδευτικό

προσωπικό του ΤΕΙ και εκλέγονται από τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας του κάθε Ιδρύματος. Το Πρόγραμμα Σπουδών κάθε Τμήματος καταρτίζεται από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος και αξιολογείται από το Ινστιτούτο Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΙΤΕ).

Όσο αφορά στο Ακαδημαϊκό προσωπικό τόσο για τα πανεπιστήμια όσο και για τα ΤΕΙ, σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, αυτό κατανέμεται σε δύο διακριτές κατηγορίες: Οι μη κάτοχοι διδακτορικού τίτλου απασχολούνται ως Βοηθοί Εφαρμογών, Επιστημονικοί Συνεργάτες και Εργαστηριακοί Συνεργάτες. Οι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου ανήκουν στο Διδακτικό και Ερευνητικό προσωπικό και κατανέμονται σε 4 βαθμίδες: Λέκτορες, Επίκουροι Καθηγητές, Αναπληρωτές Καθηγητές και Καθηγητές. Τα απαιτούμενα προσόντα αντιστοιχούν στη συναφή θέση στην ακαδημαϊκή ιεραρχία⁵⁴.

Η Εθνικής Σχολή Δημόσιας Διοίκησης δεν υπάγεται σε κάποια βαθμίδα της εκπαίδευσης, αλλά δέχεται αποφοίτους ΑΕΙ και ΤΕΙ, οι οποίοι μετά τις σπουδές τους στελεχώνουν τη δημόσια διοίκηση. Η λειτουργία της σχολής διέπεται από τους ν.1388/1983 και ν.3200/03. Ο τελευταίος τροποποιεί τον προηγούμενο και προβλέπει μεταξύ των άλλων ότι το διδακτικό προσωπικό της σχολής θα πρέπει να έχει διδακτορικό ή μεταπτυχιακό, τριετή διδακτική εμπειρία, ερευνητικό έργο, πολύ καλή γνώση ξένης γλώσσας και δεν είναι μόνιμο. Η σχολή εφαρμόζει σύστημα αξιολόγησης για όλες τις δράσεις της και όλα τα στελέχη της(ν.32003/03, τροποποίηση του ν. 1388/1983).

5.1.2. Προγράμματα Σπουδών

Η εισαγωγή των μαθητών στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση, προϋποθέτει να έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς τη φοίτηση τους στην προηγούμενη βαθμίδα. Σε ορισμένες σχολές απαιτείται επιπλέον γνώση μιας ξένης γλώσσας σε βασικό επίπεδο, όπως στις σχολές του ΟΤΕΚ και στις τουριστικές ειδικότητες των ΔΙΕΚ. Για τα ΔΙΕΚ επίσης αξιολογούνται επιπλέον τα εξής: βαθμός

⁵⁴http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_EL_EL.pdf,20-07-2011

πτυχίου, απασχόληση στον κλάδο, ηλικιακή απόσταση από την απόκτηση του πτυχίου και κοινωνικά κριτήρια (πολυτεκνία).

Η διάρκεια της φοίτησης για τη δευτεροβάθμια, όπως έχει προαναφερθεί είναι δύο χρόνια για τις ΕΠΑΣ και τρία για τα ΕΠΑΛ, ενώ για τα ΔΙΕΚ είναι τέσσερα εξάμηνα για τους προερχόμενους από γενικά λύκειο, αλλά δύο για τους προερχόμενους από συναφή ειδικότητα των ΕΠΑΛ.

Για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στη χώρα μας ισχύει το *numerus clausus* (κλειστός αριθμός) με εξαίρεση κάποιες πληθυσμιακές ομάδες όπως τέκνα Ελλήνων του εξωτερικού, τέκνα αποσπασμένων Ελλήνων στο εξωτερικό, πάσχοντες από σοβαρές ασθένειες, ομογενείς υπότροφοί κ.α, καθώς και την εισαγωγή με τον βαθμό του απολυτηρίου για κάποιες ομάδες αποφοίτων ΕΠΑΛ. Η επίτευξη υψηλής βαθμολογίας στις πανελλήνιες εξετάσεις εξασφαλίζει την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση⁵⁵.

5.1.2.1. Προγράμματα Σπουδών Δευτεροβάθμιας και Μεταδευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

Στη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας συχνές είναι οι μεταρρυθμίσεις χωρίς την υποστήριξη των απαραίτητων διοικητικών πράξεων που διασφαλίζουν «δια μιας και εξ αρχής» την εύρυθμη λειτουργία τους. Το πρόγραμμα σπουδών⁵⁶ περιλαμβάνει μαθήματα γενικής παιδείας και ειδικότητας καταμεμημένα σε 35 ώρες διδασκαλίας ανά εβδομάδα. Τα μαθήματα γενικής παιδείας είναι: Θρησκευτικά, Νεοελληνική Γλώσσα, Ιστορία, Άλγεβρα, Γεωμετρία, Φυσική, Χημεία, Ξένη Γλώσσα, Αρχές Οικονομίας, Φυσική Αγωγή. Υπάρχουν και μαθήματα επιλογής που είναι: Νεότερη ελληνική ιστορία, Αρχές

⁵⁵http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_EL_EL.pdf, 20-07-2011

⁵⁶ Το πρόγραμμα σπουδών της τουριστικής ειδικότητας της δευτεροβάθμιας, αλλάζει με κάθε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Το 2002 δόθηκαν στους μαθητές βιβλία του ΟΕΔΒ που ήταν εναρμονισμένα με το τότε ισχύον πρόγραμμα σπουδών. Μέχρι τότε χρησιμοποιούνταν βιβλία του εμπορίου τα οποία πρότειναν εκπαιδευτικοί της ειδικότητας και τα οποία δεν είχαν γραφτεί για αυτό τον σκοπό. Τα βιβλία που πρωτοεκδόθηκαν από τον ΟΕΔΒ το 2002 χρησιμοποιούνται μέχρι και σήμερα.

Οικονομικής θεωρίας, Μαθηματικά και Στοιχεία Στατιστικής, Βιολογία Ι, Βιολογία ΙΙ και Διαχείριση Φυσικών Πόρων.

Τα προαναφερθέντα μαθήματα με την προσθήκη του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, διδάσκονται στην Πρώτη τάξη. Επίσης διδάσκονται και στη Δεύτερη και στην Τρίτη τα μαθήματα γενικής παιδείας σε λιγότερες ώρες. Στην Τρίτη τάξη δεν υπάρχουν τα μαθήματα της Φυσικής Αγωγής και των Θρησκευτικών.

Τα μαθήματα ειδικότητας στα Επαγγελματικά Λύκεια σήμερα είναι για τη Δεύτερη τάξη του τομέα οικονομίας και διοίκησης: Αρχές Γενικής Λογιστικής, Στοιχεία Τουριστικής Οικονομίας, Χρήση Η/Υ(Λογιστικά Φύλλα), Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Στοιχεία Αστικού και Εργατικού Δικαίου, Οικονομικά Μαθηματικά και Στατιστική, Τουριστική Θεωρία και Εφαρμογές Η/Υ, συνολικά δεκαέξι ώρες από τις οποίες οι τέσσερεις είναι εργαστηριακές. Για την Τρίτη τάξη της τουριστικής ειδικότητας είναι: Αρχές Οικονομικής Θεωρίας, Επιχειρηματικότητα και Ανάπτυξη, Αγγλικά Ειδικότητας, Λειτουργίες Ξενοδοχειακών Μονάδων, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Λειτουργίες Τουριστικών Γραφείων- Τουριστικοί Ναύλοι- Τουριστικά Πακέτα, Τουριστικές Εφαρμογές Η/Υ. Συνολικά 23 ώρες από τις οποίες οι έξι είναι εργαστηριακές⁵⁷.

Για να επιτυγχάνεται ο στόχος της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι απαραίτητη η εξάσκηση των μαθητών. Εξάσκηση των μαθητών ουσιαστικά παρέχεται μόνο από τις ΕΠΑΣ του ΟΤΕΚ.

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 2006 καθόρισε ότι ΕΠΑΛ λειτουργεί μόνο το Υπουργείο Παιδείας το οποίο μπορεί να λειτουργεί και ΕΠΑΣ, αλλά τα άλλα υπουργεία λειτουργούν μόνο ΕΠΑΣ. Τοιουτοτρόπως στις ΕΠΑΣ του ΟΤΕΚ διδάσκονται μόνο μαθήματα ειδικότητας. Τα προγράμματα σπουδών για κάθε εξειδίκευση εμφανίζονται στο παράρτημα.

⁵⁷http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_EL_EL.pdf,27-10-2011

Επίσης λειτουργεί ο ΟΤΕΚ, στα πλαίσια της συνεχιζόμενης κατάρτισης, προγράμματα μετεκπαίδευσης διάρκειας 380 ωρών για είδη εργαζόμενους στον τομέα στις εξής ειδικότητες: Υπάλληλοι Υποδοχής, Υπάλληλοι Εστιατορίου, Οροφοκόμοι, Μάγειρες, Ζαχαροπλάστες⁵⁸.

Τα προγράμματα Σπουδών των ΙΕΚ είτε αυτά είναι δημόσια είτε ιδιωτικά εγκρίνονται από τον φορέα διαχείρισης τους, το ΙΔΕΚΕ. Αυτά αντικατοπτρίζουν τις εξελίξεις της τεχνολογίας και τις ανάγκες της αγοράς, αναπροσαρμοζόμενα τακτικά. Τα μαθήματα είναι αντίστοιχα με την ειδίκευση. Είναι θεωρητικά και εργαστηριακά. Οι σπουδαστές για να αποκτήσουν βεβαίωση παρακολούθησης πρέπει να ολοκληρώσουν πρακτική άσκηση διάρκειας ως 400 ώρες. Στη συνέχεια μπορούν να μετέχουν στις εξετάσεις πιστοποίησης που διοργανώνει ο ΕΟΠΠ. Όπως είχε αναφερθεί στο δεύτερο κεφάλαιο, ελάχιστες τουριστικές ειδικότητες έχουν κατοχυρώσει επαγγελματικά δικαιώματα.

5.1.2.2. Προγράμματα Σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Στη χώρα μας ουσιαστικά προπτυχιακό τμήμα με θεματολογία τουριστική δεν λειτουργεί παρά μόνο στα ΤΕΙ. Σε πανεπιστημιακό επίπεδο μόνο μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών, όπως έχει προαναφερθεί, λειτουργούν. Επίσης λειτουργεί το τμήμα Τουριστικής Οικονομίας και Ανάπτυξης στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης.

5.1.2.2.1. Προγράμματα Σπουδών ΤΕΙ

Η διάρκεια των σπουδών στο κάθε Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων είναι οκτώ (8) εξάμηνα, όπως προβλέπεται στο Π.Δ. 212/94 (ΦΕΚ 132/Α'/22.8.94).

Το τελευταίο εξάμηνο αφιερώνεται στην πρακτική άσκηση και στην εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας. Τα υπόλοιπα εξάμηνα οι σπουδές περιλαμβάνουν:

- θεωρητική διδασκαλία

⁵⁸ www.otek.edu.gr, 15-03-2008

- εργαστηριακές και φροντιστηριακές ασκήσεις
- ασκήσεις πράξης και εφαρμογές σε πραγματικές ή εικονικές καταστάσεις
- εκπόνηση μελετών και εκπαιδευτικές επισκέψεις σε τουριστικές επιχειρήσεις, γραφεία τουριστικών μελετών και ιδρύματα ή εταιρείες που πραγματοποιούν τουριστική έρευνα.

Στα πρώτα εξάμηνα περιλαμβάνονται μαθήματα γενικής υποδομής και εισαγωγικά μαθήματα. Ακολουθούν μαθήματα ειδικής υποδομής-κορμού και στα τελευταία εξάμηνα διδάσκονται τα μαθήματα της ειδικότητας.

Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος μπορεί να αποφασίσει την δημιουργία ομάδων μαθημάτων επιλογής με κατευθύνσεις εξειδίκευσης.

Όπως έχει προαναφερθεί το κάθε ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης διαμορφώνει το δικό του πρόγραμμα σπουδών για τα τμήματα που λειτουργεί. Ως εκ τούτου αναφέρονται στο παράρτημα τα προγράμματα σπουδών όλων των ΤΕΙ που λειτουργούν την ειδίκευση, αλλά και των ΑΣΤΕΡ και ΑΣΤΕΑΝ.

5.2. Ιδιωτική τουριστική Εκπαίδευση

Στην χώρα μας δεν υπάρχει ιδιωτικό πανεπιστημιακό ίδρυμα, αλλά λειτουργούν πάνω από εικοσιπέντε⁵⁹ ιδιωτικά κολέγια που προσφέρουν ανώτατη εκπαίδευση τα οποία είναι πιστοποιημένα από ανεξάρτητους φορείς ή είναι διαπιστευμένα από ξένα πανεπιστήμια, με την μορφή των Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών (ΕΕΣ). Τα μοναδικά αναγνωρισμένα ιδιωτικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα που λειτουργούν σήμερα στην χώρα μας

⁵⁹ Σύμφωνα με δημοσιευμένη μελέτη της ICAP το 2008 για την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα ΕΕΣ ανέρχονται στα 45. Στην ίδια μελέτη τονίζεται ότι οι αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο και το δημογραφικό μπορεί να δημιουργήσουν ευκαιρίες σε αυτό τον τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας όχι όμως για όλους τους δραστηριοποιούμενους στον χώρο.

είναι αυτά για το θέατρο και τον χορό τα οποία εποπτεύονται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού.

Τα ΕΕΣ προσφέρουν προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές. Τα περισσότερα συνεργάζονται ή είναι διαπιστευμένα από πανεπιστημιακά ιδρύματα του Ην. Βασιλείου, αλλά υπάρχουν και συνεργαζόμενα με ιδρύματα των ΗΠΑ.

Οι απόφοιτοι των ιδιωτικών ιδρυμάτων λαμβάνουν πτυχίο το οποίο δεν αναγνωρίζεται από το δημόσιο τομέα, αλλά σύμφωνα με την οδηγία 48/1989 και 36/2005 της ΕΕ αποκτούν επαγγελματικά δικαιώματα εφόσον η σχολή συνεργάζεται με Πανεπιστήμιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρισμένο. Υπό αυτή την έννοια υπάρχουν ιδιωτικά πανεπιστήμια στην Ελλάδα (Lutran, 2010:84,85).

Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις εκπαίδευσης που προσφέρουν την τουριστική ειδίκευση είναι οι εξής:

- Alpine Center ATE
- BCA ΑΕ
- EBS Εργαστήριο Ελεύθερων Σπουδών, μονοπρόσωπη ΕΠΕ
- IST STUDIES ΕΠΕ
- INFO Publications ΕΠΕ
- SBE SHIPING AND BUSINESS EDUCATION Φραντζέσκα Μισιτζή
- Εκπαίδευση και Έρευνα Αθήνας μονοπρόσωπη ΕΠΕ
- Ελληνοβρετανική Εκπαιδευτική και Αναπτυξιακή ΕΠΕ
- Νέα Υόρκη Εργαστήριο Ελευθέρων Σπουδών
- Aegean Omiros College
- City Unity College
- ICBS Business College
- The European College for Tourism Studies

- Minoan International College
- TRINITY International Hospitality Studies⁶⁰ (2008, Τριτοβάθμια Ιδιωτική Εκπαίδευση, σελ.: 139).

Οι ανωτέρω επιχειρήσεις προσφέρουν βεβαιώσεις σπουδών ή διπλώματα στα εξής πεδία στο προπτυχιακό επίπεδο: Hotel Management, Culinary Arts, Travel & Tourism, SPA Management, Events & Conventions, Hotel & Tourism Management, Events Management, Honors in Tourism Management, Honors in Tourism and Marketing, Honors in Tourism and Human Resources Management, Honors in Event Management, Tourism & Leisure Management, Hospitality & Tourism Management, Tourism Management και μεταπτυχιακές σπουδές σε Tourism & Leisure Management, Hospitality & Tourism Management, International Sustainable Tourism Management.

Αρκετά από αυτά προσφέρουν σπουδές επιπέδου ΙΕΚ στον τομέα τουρισμού και μεταφορών προσφέροντας τη δυνατότητα στους σπουδαστές τους να συνεχίσουν σε συνεργαζόμενα ξένα πανεπιστήμια. Σε αυτό το επίπεδο Τουριστική εξειδίκευση παρέχουν τα:

- ΙΕΚ ΑΚΜΗ
- LE MONDE
- Chef d' Oeuvre
- ΙΕΚ ΔΟΜΗ
- PALMIE – Κέντρο Εστιατορικών Σπουδών⁶¹.

⁶⁰http://www.proslipsis.gr/cmCat_treePrd.php?&cm_catid=411&cm_prdid=13220, 19-07-2010, <http://www.hotel-restaurant.gr/index.php?id=1474>, 10-10-2010

⁶¹ <http://www.hotel-restaurant.gr/index.php?id=1474>), (<http://www.touristikiagora.gr/article.asp?ID=373>), 10-10-2009

5.3. ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΜΕΝΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Στην ενότητα 4.4 παρατέθηκαν τα προβλήματα και οι προοπτικές του Ελληνικού Τουρισμού. Αναφέρθηκαν και οι παράμετροι που επηρεάζουν την εξέλιξη της ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας. Κρίνεται σκόπιμο να τονισθούν κάποιες από αυτές τις παραμέτρους οι οποίες έχουν κυρίαρχικό ρόλο στην εξέλιξη της τουριστικής οικονομίας της χώρας.

Ο τουρισμός σήμερα αποτελεί τον μεγαλύτερο εργοδότη με τα ξενοδοχεία να κυριαρχούν στην προσφορά απασχόλησης. Όμως η απασχόληση αυτή χαρακτηρίζεται από την εποχικότητα(65%) κυρίως και από το μέγεθος των ελληνικών επιχειρήσεων. Στην πλειονότητα τους είναι μικρομεσαίες και απασχολείται σε αυτές τουλάχιστον ένα μέλος της οικογενείας (ΙΤΕΠ, 2004). Οι απασχολούμενοι είναι κυρίως ανειδίκευτοι εμπειροτέχνες (70-8%). Το 20% των απασχολούμενων είναι ειδικευμένοι από τις ΣΤΕ και απασχολούνται ως μεσαία και χαμηλά στελέχη και ακόμη μικρότερο ποσοστό είναι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συμφωνά με την έρευνα των Κασιμάτη Θανόπουλου Τσάρτα του 1995. Η εμπειρική γνώση είναι το βασικό προσόν που αξιολογεί η αγορά εργασίας για την πρόσληψη σε τουριστική επιχείρηση (Βεντουράτου, 2006:105).

Η αγορά εργασίας απαιτεί προσωπικό κατάλληλα καταρτισμένο. Τα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να καταρτίζονται όχι μόνο από ακαδημαϊκούς αλλά και τουριστικούς επιχειρηματίες όσο αυτό είναι δυνατό. Έτσι θα διασφαλίζεται η ανάπτυξη ικανοτήτων μέσω των εκσυγχρονισμένων ακαδημαϊκών γνώσεων και εξειδικευμένων επαγγελματικών τεχνικών δεξιοτήτων.

Οι παράγοντες που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την κατάρτιση ενός προγράμματος σπουδών είναι:

- Οι διαμορφούμενες ανάγκες των επιχειρήσεων του ελληνικού τουρισμού.
- Η καθιέρωση στενής συνεργασίας μεταξύ της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας.

- Ο βαθμός ακαδημαϊκών και επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων.
- Η αλλαγή κατεύθυνσης από το στενό εθνικό πλαίσιο στο διεθνοποιημένο περιεχόμενο και οργάνωση των προγραμμάτων σπουδών(Βεντουράτου, 2006:433).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5

1.Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση- Εξελίξεις, Προβλήματα, Ανάγκες και Πολιτική,2004, Αθήνα, ΙΤΕΠ

2.Ν.32003/03, τροποποίηση του ν. 1388/1983, ίδρυση Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης, ίδρυση Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις, άρθρο 7

3.Τριτοβάθμια Ιδιωτική Εκπαίδευση (Κλαδική Μελέτη), 2008,Αθήνα, ICAP

4.Βεντουράτου Έλενα (2006) Η επίδραση της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης στην Ανάπτυξη του Ελληνικού Τουρισμού, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΖΥΤΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναμφίβολα ο τουρισμός είναι η ατμομηχανή της Ελληνικής οικονομίας. Από την ανάλυση του κεφαλαίου τρία προέκυψε πως η ανάπτυξη του τουρισμού στην χώρα μας δεν πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις επιταγές μιας ορθολογικής στρατηγικής, αλλά αποσπασματικά, ευκαιριακά και χωρίς συγκεκριμένη και σταθερή κατεύθυνση. Χαρακτηριστικά υπενθυμίζονται οι συχνές αλλαγές των φορέων της πολιτικής από τον ΕΟΤ σε διαφορετικά υπουργεία. Συνδυαζόμενο, αυτό το γεγονός, με τη διαπιστωμένη δυσλειτουργία της Ελληνικής δημόσιας διοίκησης αιτιολογείται το αποτέλεσμα.

Διαπιστωμένη είναι η σύνδεση της τουριστικής ανάπτυξης μιας χώρας με την εκπαίδευση και κατάρτιση στον τομέα. Το γεγονός ότι δεν υπήρξε στρατηγικός σχεδιασμός για την τουριστική ανάπτυξη είχε την επίδρασή του και στην τουριστική εκπαίδευση.

Διαπιστώθηκε στο κεφάλαιο δύο η αποσπασματικότητα στις ρυθμίσεις για την επαγγελματική εκπαίδευση, τόσο στην δευτεροβάθμια όσο στην μεταδευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια. Αυτό προκύπτει από τις συχνές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες δεν στηρίχθηκαν με τα απαραίτητα εργαλεία όπως τις απαραίτητες και έγκαιρες διοικητικές πράξεις για την επιτυχή υλοποίησή τους. Τέτοιες είναι οι διάφορες εγκύκλιοι, τα κατάλληλα αναλυτικά προγράμματα και βιβλία τα οποία συνάδουν με τη στόχευση των νομοσχεδίων και τις ανάγκες και τις τάσεις της αγοράς εργασίας.

Η μελέτη των προγραμμάτων σπουδών καταδεικνύει επικαλύψεις της ύλης, αλλά και αναντιστοιχία ύλης με το επίπεδο τόσο στην δευτεροβάθμια όσο και στην μεταδευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια. Επίσης τα προγράμματα σπουδών είναι θεωρητικά με μόνη εξαίρεση τις σχολές του ΟΤΕΚ. Σε αυτές όμως δεν παρέχεται η δυνατότητα σύνδεσης της δευτεροβάθμιας με την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η διεθνής πρακτική του συνδυασμού της θεωρητικής με την πρακτική εκπαίδευση δίνει ποιοτικά ενδείκνυται για το επίπεδο της

τεχνολογικής εκπαίδευσης της τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας. Ενδείκνυται και για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση βέβαια, αλλά σε αυτή τη βαθμίδα κυριαρχεί ο ακαδημαϊκός χαρακτήρας. Ο ΟΤΕΚ συνδυάζει θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης αλλά υστερεί στην επικαιροποίηση προγραμμάτων σπουδών στο τριτοβάθμιο επίπεδο, καθώς και στον προσανατολισμό της βελτίωσης των παρεχομένων σπουδών μέσω της απασχόλησης διδακτικού προσωπικού με αυξημένα ακαδημαϊκά προσόντα.

Το πρόβλημα των αυξημένων ακαδημαϊκών προσόντων υπάρχει και στα ΑΤΕΙ τα οποία έχουν θεωρητικό προσανατολισμό. Επιπρόσθετα το διδακτικό τους προσωπικό ελάχιστα δραστηριοποιείται στην έρευνα στην αρθογραφία και βιβλιογραφία⁶².

Αυτά οδηγούν στη μείωση του μαθητικού και φοιτητικού δυναμικού των σχολών, τόσο στην δευτεροβάθμια όσο και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, μάλιστα στην χώρα μας όπου το 18% της απασχόλησης προσφέρεται από τον Τουρισμό.

Συγκρινόμενη ή Ελληνική Τουριστική Εκπαίδευση με την παρεχόμενη από διάφορες χώρες καταδεικνύεται ότι δεν είναι συστηματική. Δεν εξασφαλίζει –παρόλο που καταβάλλονται προσπάθειες- τη μετάβαση από το ένα επίπεδο στο άλλο με κάποιο σύστημα πιστοποίησης των γνώσεων. Η μη πιστοποίηση των γνώσεων και δεξιοτήτων δεν διασφαλίζει την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών. Αυτό πιθανολογείται πως οδηγεί τις επιχειρήσεις να προτιμούν να απασχολούν εμπειροτέχνες ως επί το πλείστον. Επίσης δεν υπάρχει σύνδεση των τοπικών αναγκών με τις προσφερόμενες ειδικότητες. Αυτό συνδυαζόμενο με την ποιότητα των παρεχομένων σπουδών πιθανώς δικαιολογεί το

⁶² Από την μελέτη των βιογραφικών των διδασκόντων των ΤΕΙ, στις ιστοσελίδες τους, διαπιστώθηκε η χαμηλή εμπλοκή τους σε δραστηριότητες επιστημονικής έρευνας. Παρατηρήθηκε επίσης πως στα ΤΕΙ που αυτή η δραστηριοποίηση έτεινε προς το μηδέν και το σπουδαστικό δυναμικό έτεινε προς το μηδέν με αποτέλεσμα να κλείνουν τα τμήματα ή να λειτουργούν με μικρό αριθμό σπουδαστών. Επίσης διαπιστώθηκε η διδασκαλία μαθημάτων τα οποία δεν είχε συνάφεια με τα ακαδημαϊκά προσόντα.

γεγονός της μη λειτουργίας τουριστικών ειδικοτήτων σε επίπεδο ΙΕΚ χαρακτηριστικά στην Κρήτη και μάλιστα τη μείωση των σπουδαστών στις τριτοβάθμιες σχολές που λειτουργούν στο νησί.

Οι ειδικότητες σε επίπεδο ΙΕΚ που λειτουργούν είναι αρκετές και φαίνεται να καλύπτουν τις ανάγκες της αγοράς, αλλά στα ΤΕΙ δεν είναι σαφής ο προσανατολισμός των προγραμμάτων σπουδών, μάλλον ευκαιριακός θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και δεν παρατηρείται ουσιαστική διαφοροποίηση που να συνδέεται με τις τοπικές ανάγκες του τομέα. Δεν υπάρχουν όμως κάποιες εξειδικεύσεις στο επίπεδο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με χαρακτηριστική την έλλειψη στον τομέα της μαγειρικής-chef.

Τα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών μπορούν να χαρακτηριστούν επαρκή με δεδομένο ότι ακόμη δεν λειτουργεί προπτυχιακό τμήμα. Αυτή την έλλειψη προπτυχιακού τμήματος συμπληρώνουν το πανεπιστήμιο Πειραιά και το πανεπιστήμιο Αιγαίου, με τη δημιουργία τους.

Η διαδικασία πρόσληψης των διδασκόντων σε όλα τα επίπεδα μάλλον συντείνει στη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων σπουδών, αλλά δεν τη διασφαλίζει. Ίσως διότι υπάρχει μια υστέρηση στην εφαρμογή της αξιολόγησης οφειλόμενη στην επικρατούσα κουλτούρα της δημόσιας διοίκησης.

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν φαίνεται να βρίσκεται κοντά η χώρα μας στον από κοινού προσδιορισμό των προς επίτευξη στόχων ούτε σε κοινά μέσα μέτρησης ούτε σε αποτελεσματική συγκριτική αξιολόγηση. Χαρακτηριστικά δεν έχει λυθεί ακόμα τα θέματα των πτυχίων των ιδιωτικών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και υπήρξε μεγάλη καθυστέρηση στο θέμα της αντιστοιχίας των επαγγελματικών προσόντων με τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Αξιοσημείωτη είναι η διαπίστωση της έλλειψης τουριστικής συνείδησης και η προτίμηση των επιχειρηματιών για πρόσληψη εμπειροτεχνών αυτά αν προστεθεί και η επιχειρηματική δραστηριοποίηση χωρίς κατάρτισή στον τομέα ίσως εξηγηθεί η

μείωση της ανταγωνιστικότητας και το επίπεδο των προσφερομένων υπηρεσιών.

Η αποσπασματικότητα επίσης προκύπτει από την παροχή τουριστικών εξειδικεύσεων αμέσων ή εμμέσων, από διαφορετικά υπουργεία και φορείς που δεν ακολουθούν ένα γενικό σχέδιο.

Η αποσπασματικότητα των ρυθμίσεων καταδεικνύει την έλλειψη στρατηγικής κατεύθυνσης ουσιαστικά στην έλλειψη στρατηγικής κρίνοντας εκ του αποτελέσματος δηλαδή της πραγματικότητας στην τουριστική εκπαίδευση.

Αυτό οφείλεται σε ειδικές συνθήκες αλλά και σε μια γενική αιτία. Αυτή έχει να κάνει με τις συγκρούσεις και διαπραγματεύσεις μεταξύ κράτους και ομάδων όλων των τύπων που οδηγούσαν στην πολιτική χειραγώγηση, εξωτερική συναλλαγή και εσωτερική μύηση. Το κράτος ακροβατούσε ανάμεσα στις αντιπαραθέσεις με τις ομάδες πίεσης προσπαθώντας να διαμορφώσει πολιτική. Στην προσπάθεια του αυτή υιοθέτησε την υπεργαφειοκρατικοποίηση, τον ανταγωνισμό για την απόκτηση πολιτικού, κυρίως, κεφαλαίου και όχι πολιτισμικού και την εσωστρέφεια και περιχαράκωση σε σχέση με το ευρύτερο περιβάλλον. Αυτά διατυπώνει ο Ν. Μουζέλης στο βιβλίο του «Η ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα» το 1997 και φαίνεται να ισχύουν μέχρι σήμερα. Μόνο που οι εξελίξεις στην επιστήμη και η ταχύτητα με την οποία μεταβάλλεται σήμερα το περιβάλλον είναι πολύ μεγαλύτερη από τότε. Για αυτό το λόγο γίνονται και προσπάθειες να αντιμετωπισθούν οι διαμορφούμενες συνθήκες με τη συνδρομή των εξελίξεων στις επιστήμες. Οι προσπάθειες αυτές βρίσκουν εμπόδια στην ευόδωση τους.

Αυτά τα εμπόδια θα πρέπει να αρθούν για να γίνει δυνατή η διαμόρφωση στρατηγικής που να αφορά στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας η οποία να περιλαμβάνει συγκεκριμένους, σαφώς προσδιορισμένους, μετρίσιμους και πραγματοποιήσιμους στόχους για την τουριστική εκπαίδευση, ακολουθώντας όλες τις επιταγές για τη διαμόρφωση, υλοποίηση και αξιολόγηση της.

Σε ακαδημαϊκό επίπεδο το θέμα της τουριστικής εκπαίδευσης ακόμα ερευνάται. Άλλωστε είναι ένα νέο και πολυδιάστατο επιστημονικό

επίπεδο, αλλά και νέο στη μελέτη στην χώρα μας. Οι μελέτες και οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί είτε στα πλαίσια της ακαδημαϊκής εργασίας είτε στα πλαίσια της αξιοποίησης Ευρωπαϊκών προγραμμάτων από την πολιτεία με μελέτες επαγγελματικών ενώσεων και φορέων, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν. Ακόμη θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η διεθνής εμπειρία αλλά και ακαδημαϊκές έρευνες και μελέτες.

Το Υπουργείο Ανάπτυξης το 2008 ξεκίνησε τη μελέτη της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αλλά χωρίς να ολοκληρώσει το έργο και να το στηρίξει σε πρωτότυπες έρευνες.

Προτείνεται η αξιοποίηση αυτής μελέτης σε συνδυασμό με τις ακαδημαϊκές εργασίες που είδη έχουν εκπονηθεί για το θέμα. Επίσης προτείνεται η έρευνα πτυχών που δεν έχουν ερευνηθεί ώστε να αποσαφηνιστεί πλήρως το τοπίο της τουριστικής δραστηριότητας στη χώρα μας. Αυτά θα μπορούσαν να γίνουν στα πλαίσια των ακαδημαϊκών εργασιών και να προσφερθούν στην πολιτεία για την αξιοποίηση τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προγράμματα Σπουδών ΟΤΕΚ

Ξενοδοχειακές και Επισιτιστικές Υπηρεσίες - ΕΠΑΣ

Μαθήματα Α΄ τάξης: Λειτουργία επισιτιστικών επιχειρήσεων, Δομή και λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων, Λειτουργία Κουζίνας και βασικές αρχές Μαγειρικής Τέχνης, Τουριστική Γεωγραφία, Οινογνωσία και τεχνικές σερβιρίσματος οίνων, Ασφάλεια και Υγιεινή στους χώρους εργασίας, Αγγλικά ειδικότητας, Γαλλικά ή Γερμανικά ειδικότητας, Εφαρμογές προγραμμάτων Η/Υ στις επισιτιστικές επιχειρήσεις, Τουριστική Οικονομία, Λειτουργία Τμήματος Ορόφων, Τουρισμός – Πολιτισμός – Κοινωνία.

Μαθήματα Β΄ τάξης: Οργάνωση επισιτιστικών επιχειρήσεων, Λειτουργία υποδοχής ξενοδοχείου, Μηχανοργάνωση υποδοχής ξενοδοχείου, Λειτουργία Μπαρ, Οργάνωση τμήματος ορόφων, Έλεγχος και τιμολόγηση στις επισιτιστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις *, Σύνθεση καταλόγου και μενού*, Γαλλικά ή Γερμανικά ειδικότητας, Αγγλικά ειδικότητας, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Τουριστική Νομοθεσία*, Εργασιακές σχέσεις στον Τουρισμό*. (* τετραμηνιαία μαθήματα)

Ζαχαροπλαστική Τέχνη - ΕΠΑΣ

Μαθήματα Α΄ τάξης: Ζαχαροπλαστική Τέχνη Ι, Λειτουργία Κουζίνας και βασικές αρχές Μαγειρικής Ι, Η τέχνη της Αρτοποιίας Ι, Διατροφική αξία τροφών – διαιτολόγια, Ασφάλεια και Υγιεινή στους χώρους εργασίας, Αρχές λειτουργίας επισιτιστικών μονάδων, Γαλλικά ειδικότητας, Δομή και λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων, Τουρισμός – Πολιτισμός – Κοινωνία

Μαθήματα Β΄ τάξης: Ζαχαροπλαστική Τέχνη ΙΙ, Λειτουργία Κουζίνας και βασικές αρχές Μαγειρικής ΙΙ, Η τέχνη της Αρτοποιίας ΙΙ, Διαχείριση τροφίμων και ποτών*, Κοστολόγηση και τιμολόγηση παρασκευών*, Εργασιακές σχέσεις στον Τουρισμό*, Τουριστική Νομοθεσία*, Νέες τεχνολογίες στον επισιτισμό, Γαλλικά ειδικότητας, Διακόσμηση Παρασκευών Ζαχαροπλαστικής, Τουριστική Οικονομία. (* τετραμηνιαία μαθήματα)

Μαγειρική Τέχνη - ΕΠΑΣ

Μαθήματα Α΄ τάξης: Ελληνική και διεθνής Κουζίνα Ι, Στοιχεία Ζαχαροπλαστικής Τέχνης Ι, Αρχές λειτουργίας επισιτιστικών μονάδων, Διατροφική αξία τροφών – διαιτολόγια, Ασφάλεια και Υγιεινή στους χώρους εργασίας, Ανατομία και τεμαχισμός κρεάτων και αλιευμάτων, Γαλλικά ειδικότητας, Δομή και λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων, Τουρισμός – Πολιτισμός – Κοινωνία.

Μαθήματα Β΄ τάξης: Ελληνική και διεθνής Κουζίνα ΙΙ, Στοιχεία Ζαχαροπλαστικής Τέχνης ΙΙ, Σύνθεση καταλόγου και μενού, Διαχείριση τροφίμων και ποτών*, Κοστολόγηση και τιμολόγηση παρασκευών*, Εργασιακές σχέσεις στον Τουρισμό*, Τουριστική Νομοθεσία*, Νέες τεχνολογίες στον επισιτισμό, Γαλλικά ειδικότητας, Διακόσμηση εδεσμάτων, Τουριστική Οικονομία.
(* τετραμηνιαία μαθήματα)

Η φοίτηση περιλαμβάνει το θεωρητικό τμήμα, το οποίο διαρκεί από τον Οκτώβριο έως τον Μαΐα του επόμενου έτους και το πρακτικό αρχίζει τον Ιούνιο και λήγει στις 15 Σεπτεμβρίου. Οι μαθητές τοποθετούνται σε επιλεγμένες ξενοδοχειακές μονάδες από τον ΟΤΕΚ για την άσκηση τους.

Σχολές Ξεναγών⁶³

Η εισαγωγή στις σχολές ξεναγών γίνεται κατόπιν εξετάσεων. Δικαίωμα συμμετοχής στις εισαγωγικές εξετάσεις έχουν οι υπήκοοι κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή αλλοδαποί ελληνικής καταγωγής. Οι υποψήφιοι πρέπει να είναι απόφοιτοι Λυκείου και εξετάζονται στα μαθήματα: Ξένες γλώσσες, Έκθεση ιδεών, Ιστορία της Ελλάδος, Γεωγραφία της Ελλάδος.

Η φοίτηση διαρκεί δύομισι έτη. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική. Η εκπαίδευση περιλαμβάνει θεωρητική διδασκαλία και εκπαιδευτικές επισκέψεις /

⁶³ Σχολές Ξεναγών λειτουργούν μόνιμα σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο και Κέρκυρα.

εκδρομές. Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει: Αρχαία Ιστορία, Βυζαντινή Ιστορία, Νεώτερη Ιστορία, Προϊστορική Αρχαιολογία, Κλασική Αρχαιολογία, Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Αρχαιολογία – Φραγκοκρατία, Ιστορία της Τέχνης, Ιστορία της Νεώτερης Αρχιτεκτονικής – Ρυθμολογία, Ιστορία του Θεάτρου, Θρησκευσιολογία, Μυθολογία, Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας, Νεοελληνική Λογοτεχνία, Ιστορία Ελληνικής Μουσικής και Χορών, Λαϊκή – Λαογραφία, Γεωγραφία (Φυσική, Τουριστική, Διαδρομική), Οικολογία - Ελληνικό Περιβάλλον, Γεωλογία - Παλαιοντολογία – Σπηλαιολογία, Αρχαιολογική Νομοθεσία, Τουριστική Ανάπτυξη- Τουριστική Νομοθεσία, Θέματα Τουριστικών Πρακτορειών Ξενοδοχείων, Ψυχολογία του Τουρίστα, Πρώτες Βοήθειες, Ορθοφωνία, Τεχνική Ξενάγησης, Διαδρομική Ξενάγηση⁶⁴.

Προγράμματα Σπουδών ΤΕΙ

➤ ΤΕΙ Αθήνας

Μαθήματα Α εξαμήνου: Εισαγωγή στον Τουρισμό, Μικροοικονομική, Οικονομικά Μαθηματικά, Επαγγελματική Μαγειρική, Επιχειρησιακές Επικοινωνίες Τουριστικών Επιχειρήσεων, Τουριστική Κοινωνιολογία, Κοινωνία Αναψυχής, Ψυχαγωγία και Άθληση Πελατών

Μαθήματα Β εξαμήνου: Τουριστική Γεωγραφία, Μαζική Παραγωγή φαγητών, Μακροοικονομική, Στατιστική Επιχειρήσεων, Μπαρ-Ποτά- Οινολογία, Αρχιτεκτονική και Εξοπλισμός Ξενοδοχείων, Οργάνωση Συνεδρίων.

Μαθήματα Γ Εξαμήνου: Τουριστική Οικονομία, Αρχές Γενικής Λογιστικής, Τουριστικό Δίκαιο, Τεχνική Εστιατορίου, Εμπορικό Δίκαιο, Ταξιδιωτικοί Οδηγοί, Προγραμματισμός Ταξιδιού.

Μαθήματα Δ εξαμήνου: Αρχές Λογιστικής Εταιρειών, Υπηρεσία

⁶⁴ www.otek.edu.gr,15-03-2008

Υποδοχής, Υπηρεσία Ορόφων, Εργασιακές Σχέσεις, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων, Διεθνείς Εμπορικές Σχέσεις, Στοιχεία Κοστολόγησης.

Μαθήματα Ε εξαμήνου: Εμπορευματογνωσία-Προμήθειες, Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Ξενοδοχειακές εφαρμογές με Η/Υ, Ξενοδοχειακό Μάρκετινγκ, Τιμολόγηση-Έλεγχος, Εργατικό Δίκαιο, Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μαθήματα ΣΤ εξαμήνου: Τουριστική Ψυχολογία, Διοίκηση Προσωπικού Τουριστικών Επιχειρήσεων, Πολιτική Επικοινωνία Τουριστικών Επιχειρήσεων, Αεροπορικοί Ναύλοι-Έκδοση Εισιτηρίων, Τήρηση Λογαριασμών Πελατών, Έρευνα Τουριστικής Αγοράς, Τουριστική Διαφήμιση.

Μαθήματα Ζ εξαμήνου: Συστήματα Κρατήσεων με Η/Υ, Σεμινάριο τελειοφοίτων, Τουριστική Πολιτική, Τουρισμός και Ανάπτυξη, Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Γαλλική Τουριστική Ορολογία, Γερμανική Τουριστική Ορολογία.

Μαθήματα Η εξαμήνου: Πρακτική Άσκηση, Πτυχιακή Εργασία⁶⁵.

➤ ΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Μαθήματα γενικής υποδομής: Αρχές Οικονομικής, Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εισαγωγή στους Η/Υ, Οικονομικά Μαθηματικά, Στοιχεία Εργατικού Δικαίου, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, Αρχές Γενικής Λογιστικής, Αρχές Λογιστικής Εταιρειών, Εργασιακές Σχέσεις, Στατιστική Επιχειρήσεων, Τουριστική Ψυχολογία, Τουριστική Κοινωνιολογία, Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων, Αρχές Τουριστικού Μάρκετινγκ.

Μαθήματα ειδικής υποδομής: Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Έρευνα Τουριστικής Αγοράς, Τουριστική Οικονομία, Τουριστική Νομοθεσία, Τουριστική Γεωγραφία Ελλάδας, Παγκόσμια Τουριστική Γεωγραφία, Ξενοδοχειακό Μάρκετινγκ, Διευθέτηση Προσωπικού Τουριστικών

⁶⁵ http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/, 15-10-2010

Επιχειρήσεων, Στοιχεία Κοστολόγησης, Ξενοδοχειακές Εφαρμογές με Η/Υ.

Μαθήματα ειδικότητας: Επιχειρησιακές Επικοινωνίες Τουριστικής Επιχείρησης, Μαζική Παραγωγή Φαγητών, Bar - Ποτά – Οινολογία, Τεχνική Εστιατορίου, Εμπορευματογνωσία – Προμήθειες, Υπηρεσία Ορόφων, Υπηρεσία Υποδοχής, Τήρηση Λογαριασμού Πελατών, Αρχιτεκτονική - Εξοπλισμός Ξενοδοχείων, Τουριστική Κοινωνιολογία, Οργάνωση Συνεδρίων – Εκδηλώσεις, Ταξιδιωτικοί οδηγοί, Προγραμματισμός - Εκτέλεση Ταξιδιού, Ψυχαγωγία - Άθληση πελατών, Τιμολόγηση – Έλεγχος, Συντήρηση - Έλεγχος Ξενοδοχειακής Επιχείρησης, Τουριστική Πολιτική, Τουριστική Διαφήμιση, Δημόσιες Σχέσεις Τουριστικής Επιχείρησης, Συστήματα Κρατήσεων με Η/Υ, Σύνθεση Τουριστικού Πακέτου, Αεροπορικοί Ναύλοι-Έκδοση Εισιτηρίων⁶⁶.

➤ Τ.Ε.Ι. Κρήτης – Ηράκλειο⁶⁷

Μαθήματα Α εξαμήνου: Μικροοικονομική, Εισαγωγή στους Η/Υ, Εισαγωγή στον Τουρισμό, Στατιστική Επιχειρήσεων, Αστικό Δίκαιο, Catering I (Λειτουργιών Τμ.Ι).

Μαθήματα Β εξαμήνου: Μακροοικονομική, Χρηματοοικονομική Λογιστική, Τουριστική Ψυχολογία, Catering II (Λειτουργιών Τμ.ΙΙ), Μάρκετινγκ, Μάνατζμεντ.

Μαθήματα Γ εξαμήνου: Τουριστική Οικονομία, Λογιστική Εταιρειών, Λειτουργία Ορόφων, Χρηματοοικονομική Διοίκηση, Λειτουργία Υποδοχής, Εμπορικό Δίκαιο.

Μαθήματα Δ εξαμήνου: Τουριστική Νομοθεσία, Τιμολόγηση-Έλεγχος, Εργασιακές Σχέσεις, Τήρηση Λογαριασμών Πελατών, Τουριστική Γεωγραφία. Τουριστική Κοινωνιολογία.

⁶⁶ <http://www.teithe.gr/modules/content/index.php?id=3,15-10-2010>

⁶⁷ Το παρόν πρόγραμμα σπουδών ισχύει από το Σεπτέμβριο 2003

Μαθήματα Ε εξαμήνου: Έρευνα Τουριστικής Αγοράς, Οργάνωση και Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Μάρκετινγκ Τουριστικών Επιχειρήσεων, Διοίκηση Ανθρώπινων Πόρων στον Τουρισμό και επιλογής δύο από: Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, Διαχείριση Ελεύθερου Χρόνου, F & B Management, Αειφορία – Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.

Μαθήματα ΣΤ εξαμήνου: Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Τουριστική Πολιτική, Συστήματα Κρατήσεων με Ηλεκτρονικό Υπολογιστή-CRS και επιλογής δύο από: Επιχειρησιακές Επικοινωνίες στον Τουρισμό, Ξενοδοχειακή Λογιστική, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Ταξιδιωτικοί Οδηγοί.

Μαθήματα Ζ εξαμήνου: Σεμινάριο Τελειοφοίτων, Τουριστική διαφήμιση και Δημόσιες Σχέσεις, Αεροπορικοί Ναύλοι – Έκδοση Εισιτηρίων και επιλογής δύο από: Οργάνωση Συνεδρίων και Εκδηλώσεων, Προγραμματισμός Εκτέλεση Ταξιδιών, Αγροτουρισμός, Τουριστική Ορολογία Γαλλική Γερμανική Ιταλική⁶⁸.

➤ ΤΕΙ Πειραιά-Σπέτσες

Μαθήματα Α εξαμήνου: Μικροοικονομική, Αρχές Χρηματοοικονομικής Λογιστικής, Μαθηματικά και Ποσοτικές Μέθοδοι των Επιχειρήσεων, Εμπορικό Δίκαιο, Αρχές Τουρισμού, Τουριστική ψυχολογία.

Μαθήματα Β εξαμήνου: Τουριστική Πολιτική και Τοπική Ανάπτυξη, Τουριστική Νομοθεσία, Στατιστική Επιχειρήσεων, Ευρωπαϊκή Ένωση, Λογιστική Εταιρειών.

Μαθήματα Γ εξαμήνου: Τουριστικό Μάρκετινγκ, Εφαρμογές πληροφορικής, Μακροοικονομική, Βιώσιμη Ανάπτυξη Τουριστικών Επιχειρήσεων, Υπηρεσία Υποδοχής.

Μαθήματα Δ εξαμήνου: Οργάνωση και Λειτουργία Εστιατορίου και Μπαρ, Διαδίκτυο και Τουριστικές Επιχειρήσεις, Διοικητική Λογιστική – Κοστολόγηση, Ξενοδοχειακό Μάρκετινγκ,

⁶⁸ <http://www.tour.teicrete.gr/>, 15-10-2010

Τουριστική Οικονομία, Δίκαιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τουριστική Διαφήμιση και Επικοινωνία.

Μαθήματα Ε εξαμήνου: Ψυχαγωγία και Άθληση Πελατών, Δημόσιες Σχέσεις και Οργάνωση Συνεδρίων και Εκδηλώσεων, Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων και Αξιολόγηση Επιχειρήσεων, Έρευνα Τουριστικής Αγοράς, Τουριστική Γεωγραφία, Ευρωπαϊκές Επιρροές και γλώσσες στην Επαγγελματική Εκπαίδευση.

Μαθήματα ΣΤ εξαμήνου: Σύγχρονη Διαμόρφωση του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος, Χρηματοδότηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Οργάνωση και Λειτουργία Τουριστικού Γραφείου, Ξενοδοχειακή Λογιστική, Υπηρεσία Ορόφων, Εργασιακές Σχέσεις, Τουριστική Κοινωνιολογία.

Μαθήματα Ζ εξαμήνου: Σεμινάριο Τελειόφοιτων - Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας, Αεροπορικοί Ναύλοι και Συστήματα Κρατήσεων με Η/Υ, Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Σύνθεση Τουριστικού Πακέτου και Εκτέλεση Ταξιδιού, Εσωτερικός Έλεγχος και Συστήματα Ποιότητας, Γαλλική Τουριστική Ορολογία.

Μαθήματα Η εξαμήνου: Πτυχιακή Εργασία, Πρακτική Άσκηση⁶⁹.

➤ ΤΕΙ Λάρισας⁷⁰

Μαθήματα Α Εξαμήνου: Οικονομικά Μαθηματικά, Αρχές Τουρισμού, Μικροοικονομική, Εισαγωγή στην Πληροφορική, Γενική Λογιστική, Αρχές Διοίκησης Επιχειρήσεων, Δεοντολογία Επαγγελματική.

Μαθήματα Β εξάμηνου: Επιχειρήσεις Μαζικής Εστίασης, Λογιστική Εταιρειών, Στατιστική Επιχειρήσεων, Τουριστική

⁶⁹ <http://ikaros.teipir.gr/spetses/kuklos%20spoudwn.htm>, 15-10-2010

⁷⁰ Παρόλο που δεν λειτουργεί το τμήμα πλέον, όπως και αυτό της Ηγουμενίτσας, κρίνεται απαραίτητο για τις ανάγκες της εργασίας να περιληφθούν και αυτών τα προγράμματα σπουδών.

Παγκόσμια Γεωγραφία, Μικροοικονομική, Εμπορικό Δίκαιο, Οργανώσεις και Φορείς Τουρισμού.

Μαθήματα Γ εξαμήνου: Διοίκηση Ανθρωπίνων Πόρων, Τουριστική Νομοθεσία, Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων, Οργάνωση Προμηθειών Σίτισης, Μαζική Παραγωγή Εδεσμάτων, Αρχιτεκτονική Εγκαταστάσεων Διαμονής, Επιχειρηματικές Επικοινωνίες Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Μαθήματα Δ εξαμήνου: Κοστολόγηση-Έλεγχος, Λειτουργία Υποδοχής, Υπηρεσία Ορόφων, Οργάνωση και Λειτουργία Εστιατορίου, Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων-Τουριστικά Γραφεία, Ψυχαγωγία και Άθληση Πελατών, Ταξιδιωτικοί Οδηγοί, Εργατικό Δίκαιο.

Μαθήματα Ε εξαμήνου: Τουριστικό Μάρκετινγκ, Αγγλικά Ορολογία, Λειτουργία Υποδοχής, Ποτά-Οινολογία, Συστήματα Κρατήσεων με Η/Υ, Γαλλικά Ορολογία, Γερμανικά Ορολογία, Ιταλικά Ορολογία.

Μαθήματα ΣΤ εξαμήνου: Τουριστικές Εφαρμογές με Η/Υ, Ξενοδοχειακό Μάρκετινγκ, Αεροπορικοί Ναύλοι, Οικονομοτεχνικές Μελέτες, Γαλλικά Ορολογία, Γερμανικά Ορολογία, Ιταλικά Ορολογία.

Μαθήματα Ζ εξαμήνου: Τουριστική Οικονομία, Σεμινάριο τελειοφοίτων, Οργάνωση Συνεδρίων-Εκδηλώσεων, Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων - Ξενοδοχείων, Τουριστική Κοινωνιολογία, Διοίκηση Ολικής Ποιότητας, Γαλλική Ορολογία Ειδικότητας, Γερμανική Ορολογία Ειδικότητας, Ιταλική Ορολογία Ειδικότητας.

Μαθήματα Η εξαμήνου: Πρακτική Άσκηση, Πτυχιακή Εργασία⁷¹.

➤ Τ.Ε.Ι. Ηπείρου – Ηγουμενίτσα

⁷¹ www.teilar.gr/odigoι/odigoι_spoudon_teilar/Odigos_Spoudwn.pdf, 15-10-2010

Μαθήματα Α εξαμήνου: Μικροοικονομική, Εισαγωγή σε Συστήματα Πληροφόρησης και Επικοινωνίας, Εισαγωγή στον Τουρισμό, Τουριστική Γεωγραφία Ι, Στοιχεία Επαγγελματικής Μαγειρικής, Στοιχεία Δικαίου, Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μαθήματα Β εξαμήνου: Μακροοικονομική, Οικονομικά Μαθηματικά, Εμπορικό δίκαιο, Τεχνική Εστιατορίου, Τουριστική Γεωγραφία ΙΙ, Εφαρμογές Πολυμέσων στον Τουρισμό, Υπηρεσία Ορόφων, Τουριστική Ψυχολογία.

Μαθήματα Γ εξαμήνου: Στατιστική Επιχειρήσεων, Αρχές Γενικής Λογιστικής, Υπηρεσία Υποδοχής, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Τουριστική Κοινωνιολογία, Τουρισμός - Δημόσια Διοίκηση. Εργασιακές σχέσεις,

Μαθήματα Δ εξαμήνου: Τουριστική Οικονομία, Μπαρ - Ποτά - Οινολογία, Εργατικό Δίκαιο, Ταξιδιωτικοί Οδηγοί, Αρχές Λογιστικής Εταιριών, Ξενοδοχειακές Εφαρμογές με Η/Υ, Εμπορευματογνωσία - Προμήθειες.

Μαθήματα Ε εξαμήνου: Συστήματα Κρατήσεων με Η/Υ, Δημόσιες Σχέσεις Τουριστικών Επιχειρήσεων, Τήρηση Λογαριασμών Πελατών, Στοιχεία Κοστολόγησης - Έλεγχος, Τουριστικό Δίκαιο, Ψυχαγωγία Άθληση Πελατών, Δημόσια Υγεία.

Μαθήματα ΣΤ εξαμήνου: Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Διαχείριση Ανθρώπινων Πόρων, Αεροπορικοί Ναύλοι - Έκδοση Εισιτηρίου, Επιβατηγός Ναυτιλία, Έρευνα Τουριστικής Αγοράς, Διαφήμιση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων, Ξενοδοχειακό Μάρκετινγκ.

Μαθήματα Ζ εξαμήνου: Σεμινάριο Τελειοφοίτων, Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Γαλλική Τουριστική Ορολογία, Γερμανική Τουριστική Ορολογία, Ιταλική Τουριστική Ορολογία, Ισπανική Τουριστική Ορολογία, Θαλάσσιος Τουρισμός - Τουριστικοί Λιμένες, Επαγγελματικός Τουρισμός, Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη, Τουριστική Πολιτική.

Μαθήματα Η εξαμήνου: Πτυχιακή Εργασία, Πρακτική Άσκηση⁷².

➤ ΑΣΤΕΑΝ Αγίου Νικολάου Κρήτης

Σκοπός της ανώτερης σχολής τουριστικής εκπαίδευσης στον Αγ. Νικόλαο Κρήτης, είναι η ανάδειξη ικανών στελεχών τουριστικών επιχειρήσεων, με άρτια επαγγελματική και τεχνική κατάρτιση. Οι ικανότητες που θα αποκτήσουν θα τους βοηθήσουν στην οργάνωση, τη διεύθυνση και τον έλεγχο των παραγωγικών δραστηριοτήτων στον τουριστικό τομέα. Η διάρκεια σπουδών είναι τρία χρόνια Ακολουθεί τρίμηνη πρακτική εξάσκηση. Οι εξετάσεις διενεργούνται δύο φορές το χρόνο.

Μαθήματα Α εξαμήνου: Εισαγωγή στον Τουρισμό, Μαγειρική, Εστιατοριακή Τεχνική, Υπηρεσία Ορόφων, Οικονομικά Μαθηματικά, Αρχές Διοίκησης, Αρχές Οικονομικής.

Μαθήματα Β εξαμήνου: Μαζική Παραγωγή Φαγητών, Μπαρ - Ποτά - Οινολογία, Εισαγωγή στους Η/Υ, Διαχείριση Τροφίμων και Ποτών, Στατιστική Επιχειρήσεων, Γενικές Αρχές Λογιστικής .

Μαθήματα Γ εξαμήνου: Οργάνωση και Λειτουργία Επισιτιστικών Μονάδων, Υπηρεσία Υποδοχής και Κρατήσεων, Τουριστική Οικονομία, Αρχιτεκτονική - Εξοπλισμός Ξενοδοχείων, Λογιστική Εταιρειών, Στοιχεία Δικαίου. Επιλογή ανάμεσα σε Τουριστική Κοινωνιολογία και Τουριστική Ψυχολογία.

Μαθήματα Δ εξαμήνου: Τήρηση Λογαριασμών Πελατών, Μηχανοργάνωση Ξενοδοχείων, Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας, Εργασιακές σχέσεις, Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Δεύτερη ξένη γλώσσα (Τουριστική Ορολογία).

Μαθήματα Ε εξαμήνου: Τουριστικό Μάρκετινγκ,

⁷² www.teiep.gr/study%20guide/teicd.pdf, 15-10-2010

Χρηματοοικονομική Διοίκηση, Ξενοδοχειακή Νομοθεσία, Διοίκηση Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Συντήρηση Εγκαταστάσεων και Εξοπλισμών Ξενοδοχείων, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Επικοινωνία στον Τουρισμό. Επιλογή ανάμεσα στα μαθήματα Έρευνα Τουριστικής Αγοράς και Καταναλωτική Συμπεριφορά Τουρίστα.

Μαθήματα ΣΤ εξαμήνου: Επαγγελματικός Τουρισμός, Προώθηση Ξενοδοχειακού Προϊόντος, Ξενοδοχειακό Λογισμικό, Επιχειρηματικότητα στον Τουρισμό, Σεμινάριο Τελειοφοίτων, Ψυχαγωγία Ξενοδοχείων. Επιλογή ανάμεσα στα μαθήματα Τουριστική Ανάπτυξη και Τουριστική Πολιτική.

Μαθήματα Ζ εξαμήνου: Πτυχιακή εργασία, Πρακτική άσκηση⁷³.

➤ **Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Ρόδου**

Σκοπός της σχολής είναι η ανάδειξη ικανών στελεχών τουριστικών επιχειρήσεων, με άρτια επαγγελματική και τεχνική κατάρτιση ώστε να προγραμματίζουν, να οργανώνουν, να διευθύνουν και να ελέγχουν τις παραγωγικές δραστηριότητες τους στον τουριστικό τομέα. Ως προς την διάρκεια σπουδών την πρακτική άσκηση, ισχύουν τα ίδια με την ΑΣΤΕΑΝ. Επίσης το πρόγραμμα σπουδών είναι το ίδιο ακριβώς⁷⁴.

Τμήμα Τουριστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης

Η σχολή δέχεται αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΤΕΙ, ΑΕΙ) κατόπιν εξετάσεων. Το πρόγραμμα σπουδών διαρθρώνεται σε δύο κύκλους. Ο Α κύκλος ολοκληρώνεται μετά από τέσσερεις μήνες μαθημάτων, θεωρητικών και εργαστηριακών και τέσσερεις μήνες πρακτικής. Ο Β κύκλος

⁷³ <http://www.astean.edu.gr/grDepartments.html>, 15-10-2010

⁷⁴ <http://www.otek.edu.gr/gr/3train.htm>, 15-10-2010

ολοκληρώνεται μετά από τρεις μήνες μαθημάτων, κυρίως εργαστηριακών, και δύο μήνες πρακτικής. Ακολουθεί η τελική εργασία η οποία μαζί με την επίδοση στις εξετάσεις ή εργασίες θα δώσουν τον τελικό βαθμό επίδοσης. Οι διδακτικές ώρες είναι 855 συνολικά.

Σκοπός του τμήματος είναι να στελεχώσει τις δημόσιες δομές τουρισμού με προσωπικό ικανό να χαράζει και να εφαρμόζει πολιτική σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Στον Α κύκλο περιλαμβάνονται τα μαθήματα: Τουριστική Ανάπτυξη, Τουριστική Πολιτική, Θεσμικό Πλαίσιο Τουρισμού, Τουριστική Οικονομία και Επιχειρηματικό Σχέδιο, Τουρισμός και Ελληνική Οικονομία, Τουρισμός και Κοινωνικά Προγράμματα, Επενδυτικά Κίνητρα στον Τουρισμό, Σχεδιασμός και Εφαρμογή Μάρκετινγκ στους Τουριστικούς Προορισμούς, Έρευνα Τουριστικής Αγοράς, Σχεδιασμός Επικοινωνιακής Καμπάνιας, Αγγλικά, Γαλλικά ή Ιταλικά ή Γερμανικά ή Ισπανικά.

Στον Β κύκλο περιλαμβάνονται τα μαθήματα: Νέες Τεχνολογίες στον Τουρισμό, Εφαρμογές Μάνατζμεντ Ολικής Ποιότητας στον Τουρισμό, Τεχνικές Διαπραγματεύσεων και Επίλυσης Συγκρούσεων στον Τουρισμό, Διοίκηση και Διαχείριση Έργου, Ηλεκτρονικός Τουρισμός, Αγγλικά, Γαλλικά ή Ιταλικά ή Γερμανικά ή Ισπανικά⁷⁵.

Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών

- Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη «Διοίκηση Επιχειρήσεων-Μάνατζμεντ Τουρισμού» του Πανεπιστημίου Πειραιά

Το πρόγραμμα διαρκεί τρία εξάμηνα-στα δυο υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων, εκπόνηση εργασιών και εξετάσεις. Το τρίτο εξάμηνο αφιερώνεται στη διπλωματική

⁷⁵http://www.ekdd.gr/esdd/files/var/eidiki/prog_spoudwn/5_programma_spoudwn_toa_ka.pdf, 15-10-10

εργασία.

Μαθήματα Α εξαμήνου: Αρχές Τουρισμού και Τουριστική Πολιτική, Διοίκηση Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων Ι, Διοίκηση Ταξιδιωτικών και Μεταφορικών Επιχειρήσεων, Μάνατζμεντ, Μάρκετινγκ Τουριστικών και Μεταφορικών Επιχειρήσεων, Χρηματοοικονομική, Διοικητική Λογιστική, Οικονομική για Διοίκηση.

Μαθήματα Β εξαμήνου: Στρατηγικό Management, Ηγεσία, Έρευνα Μάρκετινγκ, Οικονομοτεχνικές Μελέτες, Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων ΙΙ, Τουριστική Νομοθεσία, Τουριστικές Επενδύσεις, Ποιοτικές Υπηρεσίες, Νέες Τεχνολογίες στον Τουρισμό, Σεμινάριο.

Γ εξάμηνο: όπως προαναφέρθηκε, αφιερώνεται στη διπλωματική εργασία.

- Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Σχεδιασμός, Διοίκηση και Πολιτική του Τουρισμού" του Πανεπιστημίου του Αιγαίου

Οι σπουδές διαρκούν τρία εξάμηνα και οδηγεί στη λήψη διπλώματος στις εξής κατευθύνσεις:

- Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης
- Διοίκηση Φιλοξενίας (Hospitality)

Κατεύθυνση: Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης

Α εξάμηνο: Υποχρεωτικά Μαθήματα: Ποσοτικές Μέθοδοι, Τουριστική Οικονομική, Νέες τεχνολογίες στη Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας, Ανθρωπολογία του Τουρισμού, Γεωγραφία του Τουρισμού, Κοινωνιολογία του Τουρισμού. Μαθήματα Επιλογής: Οικονομική των Τουριστικών Επιχειρήσεων, Τουρισμός και Μεταφορές.

Β εξάμηνο: Υποχρεωτικά Μαθήματα: Τουριστική Ανάπτυξη και Πολιτική, Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας στον

Τουρισμό, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Σχεδιασμός και Περιβαλλοντική Διαχείριση στον Τουρισμό, Ανάπτυξη και Διοίκηση Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού, Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός, Περιφερειακή Ανάπτυξη και Τουρισμός.
 Μαθήματα Επιλογής: Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών, Το Πολιτισμικό Προϊόν στον Τουρισμό: Από την παραγωγή έως την κατανάλωση του.

Κατεύθυνση: Διοίκηση Φιλοξενίας (Hospitality)

Α' εξάμηνο: Υποχρεωτικά Μαθήματα: Ποσοτικές Μέθοδοι, Τουριστική Οικονομική, Νέες τεχνολογίες στη Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Κοινωνιολογία του Τουρισμού, Συμπεριφορά Καταναλωτή & Προώθηση Μάρκετινγκ για Επιχειρήσεις Φιλοξενίας, Διοίκηση Λειτουργιών για Επιχειρήσεις Φιλοξενίας, Στρατηγικό Μάνατζμεντ για Επιχειρήσεις Φιλοξενίας

Μαθήματα Επιλογής: Τουρισμός και Μεταφορές, Οικονομική των Τουριστικών Μεταφορών.

Β' εξάμηνο: Υποχρεωτικά Μαθήματα: Τουριστική Ανάπτυξη και Πολιτική, Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας στον Τουρισμό, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Ηλεκτρονικό Επιχειρείν & Εμπόριο για Επιχειρήσεις Φιλοξενίας, Αρχές Χρηματοοικονομικής Διοίκησης Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Κανάλια Διανομής Τουριστικών Προϊόντων.
 Μαθήματα Επιλογής: Τουρισμός και Μεταφορές, Ποιότητα Υπηρεσιών Φιλοξενίας.

Γ' εξάμηνο : Διπλωματική εργασία.

- Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη "Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων" από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, με το σύστημα της εξ αποστάσεως

εκπαίδευσης

Το πρόγραμμα σπουδών διαρθρώνεται σε θεματικές ενότητες και Περιλαμβάνει τα εξής μαθήματα: Γενικές Αρχές Μάνατζμεντ, Οργάνωση και λειτουργία Οργανισμών και Φορέων, Νομοθεσία Τουρισμού. Οικονομική του Τουρισμού και Οργάνωση των τουριστικών Ταξιδιών, Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό, Πολιτική και Κοινωνιολογία της Τουριστικής Ανάπτυξης, Πληροφορική στον Τουρισμό, Βασικές Αρχές Τουριστικού Μάνατζμεντ, Το Μάνατζμεντ στον Τουρισμό, Οργάνωση και Διοίκηση Φορέων Τουρισμού, Οργάνωση και Διοίκηση Ξενοδοχείων, Οργάνωση και Διοίκηση Πρακτορείων, Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων Εστίασης και Αναψυχής , Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων Ειδικού και Εναλλακτικού Τουρισμού. Βασικές Αρχές Τουριστικού Μάρκετινγκ, Αρχές και Φιλοσοφία Εθνικών, Περιφερειακών και Τοπικών Σχεδίων Μάρκετινγκ, Προώθηση Πωλήσεων στον Τουρισμό, Διαφήμιση και Δημόσιες Σχέσεις στον Τουρισμό, Ξενοδοχειακό Μάρκετινγκ, Μάρκετινγκ Επιχειρήσεων Εστίασης και Αναψυχής, Μάρκετινγκ Πρακτορείων και Tour Operators: Μελέτες Περίπτωσης (διεθνείς, ελληνικές)⁷⁶.

⁷⁶

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Baum T.(1998) Mature doctoral candidates: The case in hospitality education, vol. 19,no 5, pp.463-474

Bowman Cliff & David Asch (1987), Strategic Management, MACMILLAN EDUCATION LTD

Chuck Gee, James Makens, Dexter Choy, (2001) Τουριστική Βιομηχανία, Αθήνα, 3 έκδοση , Έλλην

Cooper C., Shepherd R. & Westlake J., 1996b Educating the Educators in Tourism: A Manual of Tourism and Hospitality Education: World Tourism Organization –WTO

David R. Fred(1997), Strategic Management, Prentice Hall International, (6th Edition)

Haner F. T.(1976), Business Policy, Planning and Strategy, Winthrop Publishers

Glueck F. William & Lawrence R. Jauch (1984), Business Policy and Strategic Management: International Student Edition, McGraw-Hill Book Company., (4th Edition)

Hill W. L. Charles & Gareth R.Jones(2001), Strategic Management: an integrated approach, Houghton Mifflin Company, (5th Edition)

O' Connor P.J.S., (1990) The past, present and future of tourism, hotel and catering management education in the U.K. Unpublished, MSc Thesis, Guildford: University of Surrey

Riegel, C, (1998) An introduction to career opportunities in hospitality and tourism. In: A Guide to College Programs in Hospitality & Tourism. New York. John Wiley & Sons, 2nd edition,

Thompson A. Arthur, Jr. & A. J. Strickland III (2003), Strategic Management: Concepts and Cases, McGraw-Hill/Irwin, (13th Edition)

Waryszak R.Z.(1999) Students expectations from their cooperative education placement in the hospitality industry: an international perspective. Education end Training, vol. 41, pp 33-40

Wheelen L. Thomas & J. David Hunger(2004), Concepts in Strategic Management and Business Policy, Pearson/Prentice Hall, (9th Edition)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αθανασίου Λουκής,(2004) Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση-Εξελίξεις, Προβλήματα, Ανάγκες και Πολιτική, Αθήνα: ΙΤΕΠ μελέτη

Αιτιολογική Έκθεση νομοσχεδίου 3475/06, Οργάνωση και λειτουργία της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις

Αριθμοί Κλειδιά της Εκπαίδευσης στην Ευρώπη, Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2009)

Βαρβαρέσος Στέλιος (1998), Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές-η Ελληνική πραγματικότητα, Αθήνα, Προπομπός, Β έκδοση

Βενετσανοπούλου Μάρω (2006), Η κρατική συμβολή στον Τουρισμό. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ιστορική εξέλιξη- Θεσμικό πλαίσιο, Αθήνα, Interbooks

Βεντουράτου Έλενα (2006) Η επίδραση της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης στην Ανάπτυξη του Ελληνικού Τουρισμού, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά.

Γεωργόπουλος Β. Νικόλαος(2002), Στρατηγικό Μάνατζμεντ, Αθήνα: Γ. Μπένου

Γκόβαρης Χρήστος, Ρουσάκης Ιωάννης, (2008) Πολιτικές στην Εκπαίδευση, Αθήνα, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Γράβασης Διονύσης, Παπαδάκης Νίκος,(2005) Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική μεταξύ κράτους και αγοράς, Αθήνα, Σαββάλας

Διακυβέρνηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πολιτική Δομές Χρηματοδότηση και Ακαδημαϊκό Προσωπικό (2008), Eurydice

Ηγουμενάκης Νίκος, Κραβαρίτης Κώστας, Λύτρας Περικλής,(1999), Εισαγωγή στον Τουρισμό, Αθήνα, Interbooks

Ηγουμενάκης Νικόλαος, Λύτρας Περικλής, Βασιλειάδης Σπύρος,(2001),Απασχόληση στην Τεχνολογική Εκπαίδευση, Αθήνα, Παπαζήση

Κοκκώσης Χάρης, Τσάρτας Πάρις, Γκρίμπα Ελευθερία, (2011),Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Αθήνα. Κριτική

Κομίλης Παναγιώτης (2001), Οικοτουρισμός, εναλλακτική προοπτική αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης, Αθήνα, Προπομπός)

Κωτσίκης Βασίλης, (1998), Εκπαιδευτικά Συστήματα, Αθήνα, ΙΩΝ

Λέκκας Ν., Η ΞΕΝΟΔΟΧΙΑ ΠΑΡ' ΕΛΛΗΣΙΝ (1999) Αθήνα, Γκίοκας Μελέτης

Lutran Julie (2010), Ιδιωτική Ανώτατη Εκπαίδευση στη Δυτική Ευρώπη, σελ. 84-85 Αθήνα, Εκδοτική ΑΛΦΑ ΕΠΕ

Μπουζάκης Σήφης (2006) Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Αθήνα: Gutenberg

Ν. 3475/2006, Οργάνωση και λειτουργία της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις

Ν.32003/03, τροποποίηση του ν. 1388/1983, ίδρυση Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης, ίδρυση Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις, άρθρο 7

Οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα (2005/06) European2005/06Eurybase – Ελλάδα-22

Παγκάκης Γρηγόρης, (1993) Νεοελληνική εκπαιδευτική πολιτική, τόμος Α ,Αθήνα, Αντ. Σάκκουλα)

Παπαδάκης Μ. Βασίλης (2002), Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία, Τόμος Α': Θεωρία, Αθήνα: Ε. Μπένου, (4η Έκδοση)

Παπαηλίας Θεοδώρας (2006), Προσφορά και Ζήτηση Ειδικοτήτων στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα 1974-2010, Αθήνα, ΔΙΟΝΙΚΟΣ

Πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξεως 1976-1980,(1976), Αθήνα, Κέντρο Οικονομικού Προγραμματισμού και Μελετών για τον Τουρισμό

Σαΐτης Χρίστος,(2008),ΟΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ, Αθήνα, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Σταμέλος Γεώργιος, Βασιλόπουλος Ανδρέας,(2004) Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική, Αθήνα, Μεταίχμιο.

Σφακιανάκης Μανώλης (2000), Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού, Αθήνα, Έλλην

Το μέγεθος και η Δυναμική του Τουρισμού (1999), Παυλόπουλος Παναγιώτης, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων(ΙΤΕΠ),Αθήνα

Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση- Εξελίξεις, Προβλήματα, Ανάγκες και Πολιτική (2004), Αθήνα, ΙΤΕΠ

Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση- Συμπεράσματα Α΄ κύκλου εργασιών (2008) Αθήνα, Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης

Τριτοβάθμια Ιδιωτική Εκπαίδευση (Κλαδική Μελέτη),(2008),Αθήνα, ICAP

Τσάρτας Πάρις, 2ο Διεθνές Συνέδριο του Forum Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, Αθήνα 26 και 27 Ιουνίου 2008, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και στα πλαίσια του προγράμματος Ανταγωνιστικότητα της ΕΕ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/SETEbrochure%28low%292.pdf, 18-7-11, Πρόταση για νέα αναπτυξιακό μοντέλο, Ο τουρισμός πρωταγωνιστής στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδος, 2010, ΣΕΤΕ, Αθήνα

www.moec.gov.cy/eurydice/anakoinoseis/arithmoikleidiatiselpaidefsis2009pdf ,17-07-2009

www.eurydice.org,17-07-2009

[www.eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/091EL.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/091EL.pdf),17-07-2009

www.yperth.gr Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση,19-07-2009

http://www.oaed.gr/Pages/SN_13.pg,17-5-2009

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CF%8E%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B7_%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AE_%CE%A0%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82, 17-5-2009

www.oEEK.gr. 18-6-08, www.eopp.gov.gr, 19-07-11

www.oEEK.gr. 18-6-08, www.eopp.gov.gr, 19-7-11

http://www.ekdd.gr/esdd/files/var/eidiki/prog_spoudwn/5_programma_spoudwn_toa_ka.pdf, 15-17-2011

www.akostopoulos.gr/.../Word/10.%20Metavasi,%20enotites,%20slides,%20kefalides,%20yposelida,%20ektyposi.doc, 18-06-2008

<http://mail.phl.uoc.gr/announce/msg06274.html>, 15-07-11

<http://www.neoiagones.gr/index.php/-mainmenu-41/19005-2011-05-17-13-08-35.html>, 15-07-11

www.otek.edu.gr, 08-04-2009

sfr.ee.teiath.gr/TEI-Istoria/Papath02.htm, 08-04-2009

<http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4588019>, 07-08-2010

www.yen.gr, 07-08-2010

<http://www.traveldailynews.gr/news/article/42512>), 15-07-2011

<http://www.alithia.gr/article.aspx?ArticleID=2531>, 15-07-2011

www.unwto.org, 17-07-2011

www.un.org, 17-07-2011

www.sete.gr, 18-07-2011

www.atiner.gr/docs/2009Katsigiannis.doc, 28-07-2011 (Ομιλία του Κ. Κατσιγιάννη, πρώην γενικού διευθυντά ΕΟΤ στο 3ο συνέδριο του ΑΤΕΜ, με θέμα «η εξέλιξη της τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα» στις 15-3-09)

http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/SETEbrochure%28low%292.pdf, 18-07-2011

www.thalamigos.gr στις 8-4-09, αναδημοσίευση από την ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ της 26.03.08

<http://www.dratte.gr/ARTHRA/2004educ-research.htm>, 15-03-2008
Μελέτη για την Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση των ΤΕΙ στην Ελλάδα

<http://www.minedu.gov.gr/>, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=2767&subid=2&pubid=43780948>, 17-07-2011

www.eurydice.eu, 27-10-2010, Η Ευρωπαϊκή Εκπαίδευση σε αριθμούς, 2009

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EL_EL.pdf, 27-10-2010, Οργάνωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος στην Ελλάδα, 2009

www.otek.edu.gr, 15-03-2008

<http://www.alfavita.gr/artro.php?id=23958>,27-07-2011

<http://www.hrima.gr/article.asp?view=992&ref=980>,27-07-2011

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_EL_EL.pdf,20-07-2011

www.otek.edu.gr,15-03-2008

http://www.proslipsis.gr/cmCat_treePrd.php?&cm_catid=411&cm_prdid=13220,19-07-2010, <http://www.hotel-restaurant.gr/index.php?id=1474>,10-10-2010

<http://www.hotel-restaurant.gr/index.php?id=1474>),(<http://www.touristikiagora.gr/article.asp?ID=373>,10-10-2009

http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/,15-10-2010

<http://www.teithe.gr/modules/content/index.php?id=3>,15-10-2010

<http://www.tour.teicrete.gr/>,15-10-2010

<http://ikaros.teipir.gr/spetses/kuklos%20spoudwn.htm>,15-10-2010

www.teilar.gr/odigo/odigo_spoudon_teilar/Odigos_Spoudwn.pdf,15-10-2010

www.teiep.gr/study%20guide/teicd.pdf,15-10-2010

<http://www.astean.edu.gr/grDepartments.html>,15-10-2010

<http://www.otek.edu.gr/gr/3train.htm>,15-10-2010

http://www.ekdd.gr/esdd/files/var/eidiki/prog_spoudwn/5_programma_spoudwn_toa_ka.pdf,15-10-10

<http://www.touristikiagora.gr/article.asp?ID=373>,10-10-2009